Carrousel

Marylin Simons

bron
Marylin Simons, *Carrousel*. Okopipi, Paramaribo 2003

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/simo028carr01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

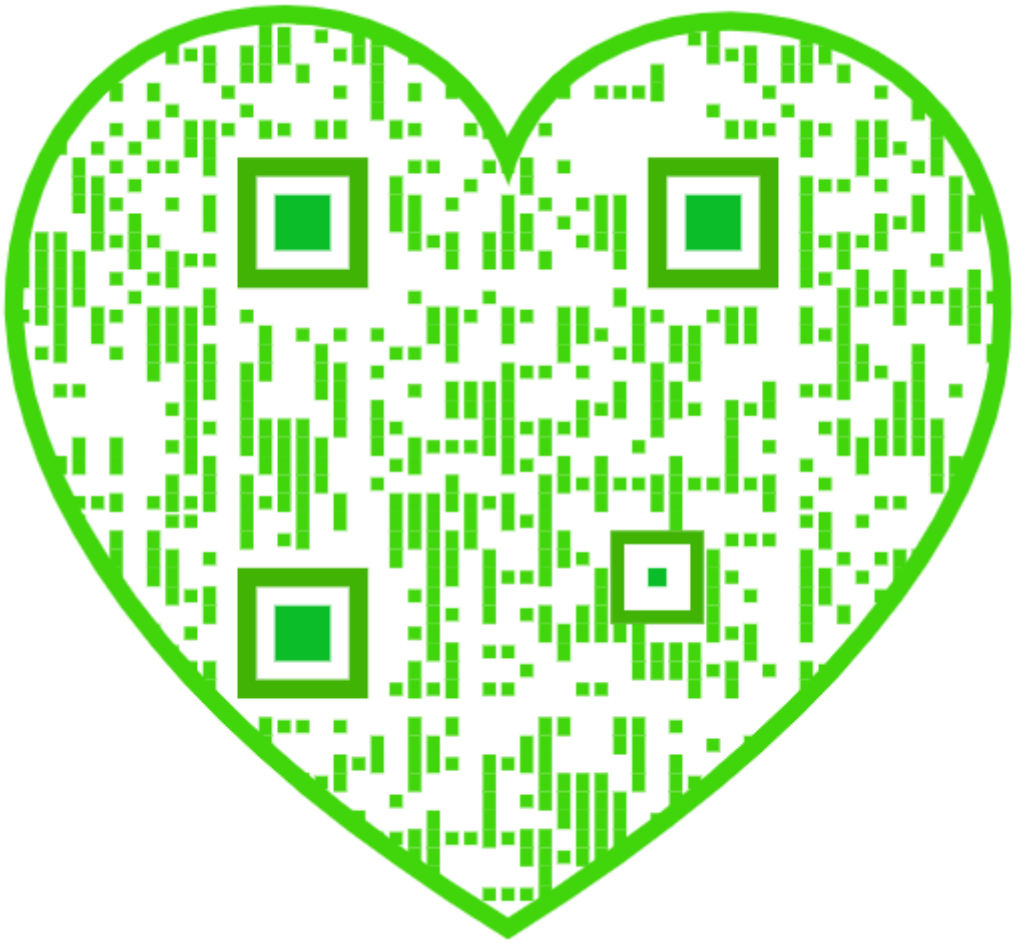

Toen taiwantjes wegslipperden

Oogverblindend blauw was de hemel, de zon deed zijn uiterste best. Geen geschreeuw, geen geschater. Transistors kraakten niet, die morgen. Honden en kippen zwegen als de wind, lagen laveloos in de schaduw van ondro-oso tussen waardeloos plastic, brokobatra, verroeste blikken, oude fietsbanden en andere rommel.

Geen spelende kinderen, geen stoeiende hagedissen, niemand op straat. Geiten en koeien zochten verkoeling in het gras tegenover de huizenrij bij de trens die al weken droogstond en nu een vuilnisbelt werd. Heet en mul was het zand waar de ongeverfde houten huizen op lage betonblokken staan.

Ergens ging geruisloos een voordeur open. Smalle voeten groetten de afgedragen plastieken taiwantjes die op de stoep stonden voor het huis. De deur werd niet helemaal dichtgetrokken. Door een roestig haakje werd hij op bescheiden afstand gehouden. De taiwantjes - witte voetzool, blauw v-tje op de wreef - slipperden haastig weg.

Ze zou snel even alleen gaan. Met dit hete stoffige weer wilde ze geen kans nemen. Voor je 't weet, ontstoken ogen en een verstopt neusje. Ze moest alleen de uitslag halen. Om twee uur, hadden ze haar gezegd. Ze zou zuster melden dat ze toeneloentje van d'r alleen gelaten had, dan zouden ze haar zeker direct helpen. Shuntji van naast zou een oogje gooien, dat had ze beloofd. ‘Liever breng je d'r hier, toch zus’, had Shuntji voorgesteld. Maar met die wildebrassen van Shuntji vond ze het beter dat toeneloentje rustig voor d'r thuisbleef. Ze sliep juist zo lekker.

De hitte trok dwars door de plastieken zolen, dwars door alles heen. De verschoten doek op haar hoofd bood geen bescherming. De stof van haar jurk - ooit had hij met zijn scherpe oranje kleur de zon uitgelachen - voelde heet op haar huid. Als die truck vandaag maar komt, mijmerde ze. De hele buurt zit zonder. Baden is deze dagen niet meer dan even

afvegen met een natte lap. Bijna telde je de druppels voordat je ze gebruikte, zo erg was het. Het is echt te hopen dat die truck komt vandaag. Op de terugweg zou ze wel even bij Chanders Store moeten stoppen. D'r huis was al een paar dagen kalefeest. Gisteren had ze Shuntji om een beetje zout moeten vragen. Zelfs dat was er niet. Nee hoor, haast of geen haast, Chanders Store was gewoonweg een moeten. Daarna ging ze onmiddellijk door naar huis.

Een gordijn dat vlak onder het dak met de punten aan weerszijden op twee kromme spijkers is vastgezet, deelt haar huis in twee ruimten.

In de smalste, de kant zonder venster, hangt Jezus op zijn kruis. Ook op spijkers. Dáárnaast een huisjurk en een baddoek. Op de vloer ligt haar slaapmat opgerold met daarin een hoofdkussen en een mamyo. Er staat een rieten mand met een half dozijn luiers, een paar katoenen babyhemdjes, een nette jurk, slaap- en ondergoed. Bovenop het schone goed ligt een bijbeltje dichtgeritst in een zwartlederen hoesje, waarop goudkleurige sierletters nog maar net leesbaar zijn. Tussen de luiers ligt in rood vloeipapier gewikkeld een gouden speldje met glanzend zwart kraaltje, het sieraadje dat het boze moet weren.

Aan de andere kant staan tegen de wand geschoven, een wankele keukentafel en twee plastieken tuinstoelen. In de hoek een koolpot op stenen. Daarnaast, op de kale houten vloer waardoor ondro-oso tussen de kieren naar binnen komt gluren, twee potten en twee zinken emmers, één voor drinkwater, één voor houtskool. Op de tafel een stapeltje plastieken borden en een lege jampot met aluminium bestek. Boven de tafel hangen witte emaillen kroezen met donkerblauwe randjes en pollepels. Dáárboven een kalender met foto's van mooi geklede dames in fraaie tuinen bij vijvers met fonteinen. In het raamkozijn liggen hompjes kaars, luciferdoosjes en munten. Een potloodstompje, een verkreukt lot van de Staatsloterij, luierspelden, oorbellen en braceletten waarvan het goud reeds afbladdert.

Met het ene uiteinde vastgebonden om een spoor van de houten shutter en het andere om een uitstekende spijker achter de deur, bungelt een hangmat vlak boven de vloer. Daarin - tussen twee kussens verzonken - ligt een slapend bundeltje gewikkeld in vaalroze flanellen. Boven de

deurpost aan dezelfde haak, hangen bolletjes knoflook en een half lemmetje het kwaad buiten te houden.

Ze woonde tot helemaal achterin, de laatste steek van de Eerste Polderweg die lang was en zo breed dat er wel twee auto's tegelijk konden passeren. Er passeerden zelden auto's. In september wanneer de zon op z'n heetst was en de aarde droog als kurk, was hij langer. Zo leek het tenminste, nu het zand tussen haar tenen schuurde en er geen beetje vocht meer was in haar mond. Nog even en ze zou op de verharde weg zijn. Misschien zou ze een drop vinden, ze kon geluk hebben.

Ze vond niet. Haar slippers smolten bijna op het asfalt. Het verkeer raasde voorbij. In haar hoofd lag nu elke gedachte stil. Sneller en sneller gingen haar voeten. Heter en heter voelde haar gezicht waarlangs het zweet in haar hals droop. Zonder halt te houden stak ze haar hand zo nu en dan op, maar iedereen had haast. Vanaf de asfaltweg kon ze de rijstpolder zien liggen die water mankeerde, droog lag onder de blakende zon.

Het was druk in de wachtkamer. Even zag ze niets, was het donker voor haar ogen alsof het daglicht besloten had buiten op haar te blijven wachten. Ze liep meteen door naar het loket en liet haar kaartje zien.

‘I kan go s'don.’

‘Ma' zuster, is alleen uitslag kom ik halen zuster... baby is alleen thuis toch zuster, ik kom helemaal van...’

‘M' o kar' i so direct, go s'don.’

‘Ja zuster.’ Het licht was toch naar binnen geglipt. Zuchtend zocht ze een plaatsje tussen de wachtenden. Nummers werden afgeroepen. Ze had geen nummer, ze kwam niet voor onderzoek. Ze moest alleen het resultaat afhalen. Ze zuchtte. De wachtkamer rook naar ziek. Ze voelde zich misselijk worden. Lichtflitsen speelden dyompofutu voor haar ogen, honger plaagde haar maag. Liever was ze eerst even bij Chanders Store gestopt. Ze had niet gedacht dat ze haar zouden ophouden. Alléén maar de uitslag en tóch...

Er werden weer nummers afgeroepen. Ze liep naar de zuster, een andere dan degene aan wie ze haar kaartje had laten zien.

‘Zuster...’

‘San na yu nummer?’

‘Nee zuster, ik...’

‘Da' go tek' wan nummer. I mus' tek' wan nummer fosi.’

‘Ma' zuster...’

‘Wie heeft 32? Nummer 32! Suma abi 32? Niemand met 32? 33, 34, 35. San na yu nummer meneer! Mek' mi si yu nummer. 48? No man, ach... a no yu beurt ete, ach man. Go s'don m' o kar' i so direct. 36, 37... 38 mag ook naar binnen.’

‘Zuster, ik verzoek zuster... luister even toch zuster...’

‘Jaja, je bent zo direct aan de beurt, ga zitten.’ De verpleegster verdween sneller dan ze gekomen was. Er stond haar niets anders te doen dan te wachten totdat ze weer naar buiten zou komen. Ai mijn God, als ze dit geweten had... Liever had ze toenie van d'r toch maar meegenomen. Ze voelde haar ogen branden, haar keel dichtknijpen. Ze stond op. Ze moest drinken, plassen, nodig naar de wc. Nee, ze ging toch maar niet. Stel je voor dat zuster haar juist kwam roepen. Ze ging weer zitten. Achter haar huilde een baby. Ze verstijfde. O God, had ze haar toch maar naar Shuntji gebracht. Wie weet hoe lang ze hier nog zou moeten wachten. Stel je voor dat... Nee, Shuntji hield een oogje. Misschien was ze haar toch maar gaan halen. Zo'n tijd was Shuntji haar natúúrlijk allang gaan halen.

De zinkplaten dakbedekking knapte toen de regen aarzelend zijn eerste druppels losliet. Tjrrrp tjrrrp tjrrrp. Als waterspetters op hete olie. Toen werd het zwaarder, luidruchtig geroffel. Regen speelde poku, danste patyanga op het dak.

‘Heb je al een nummer gehaald?’ Voor een moment staarde ze de zuster verdwaasd aan, drong het niet door wat haar werd gevraagd. ‘Je nummer!’

‘Ik kom voor uitslag zuster. Alleen uitslag’, klonk het toonloos.

‘Oh, voor resultáát kom je! Niet hier toch meisje. Is niet hier moet je zijn. Kijk, ga bij zuster daar, dan vraag je.’ Ze sprong op, liep haastig naar het loket waar ze haar kaartje eerder had laten zien. Er zat nu een ander.

‘Ik kom voor uitslag zuster, ik verzoek zuster mijn uitslag...’

‘Pe yu karta de?’ Ze overhandigde haar kaartje. Kreeg het terug met een opgevouwen tweedruk die was dichtgeniet. ‘Breng voor je huisarts.’

Een enorm watergordijn werd vanuit de hemel neergelaten. Mensen verdrongen zich bij de uitgang. Ze wrong zich tussen hen door. ‘Hmmm meisje, je kan niet wachten nò, je hebt geen manieren nò? Man! Waar denk je dat je zo gaat gaan nanga hebi alen disi.’ Ze keek niet op, gaf geen antwoord. Duwde verder totdat ze buitenstond. In een oogwenk was ze doorweekt. Ze rilde. Vlug deed ze haar slippers uit en rende toen op blote voeten door het water. De regen maakte veel kabaal. Het water in de straten had haast, maar scheen verdwaald te zijn. Chauffeurs raakten in paniek, namen voor één keer gas terug, knipten koplampen aan, zorgden voor een oorverdovende klaagzang van claxons.

Ze keek niet uit naar een drop, stak niet eens haar hand op maar bleef lopen en rennen tegelijk. Ze dacht dat ze in de verte een baby hoorde huilen. Onmiddellijk verspilden haar borsten hun zog. Ze hield ze vast terwijl ze doorrende. Voorzichtiger nu omdat ze al niet meer zien kon waar het trottoir ophield en de weg begon. Ze dácht er niet aan om even uit te blazen bij Chanders Store. Chanders Store was heus niet zo'n moeten. Ze zou wel zien.

Vanaf de asfaltweg kon ze de rijstpolder zien liggen die nu lag te verdrinken in de stromende regen. Met de onderkant van haar jurk in de ene hand en haar slippers in de andere, daalde ze voorzichtig af naar beneden.

De sporen van taiwantjes waren nog niet uitgewist toen regendruppels kuiltjes maakten in het zand en wolken onvriendelijk werden, veranderden in reusachtige monsters die de zon verdrongen. Geen stukje blauw bleef onbedekt. Met oorverdovend kabaal was de hemel opengescheurd.

Nog geen uur was ze van huis toen het water zich begon te verzamelen op de erven, de betonblokken waste, later het stoepje opklom en zichzelf brutaalweg binnenliet. Eerst waren het alleen de erven en weggetjes die onderliepen. Later zelfs Eerste Polderweg.

Ze huilde toen ze de laatste steek insloeg, tuurde in de verte. Met haar ogen strak op haar huis gericht, passeerde ze de huizen. Ook het huis van

Shuntji. Ze hoorde haar niet roepen, zag niet dat ze verwoed met één hand stond te zwaaien en in de andere arm het roze flanellen bundeltje hield. Ze keek niet, ze zag niets. Blindelings rende ze het huis van Shuntji voorbij naar het volgende, het hare. Ze liet haar slippers vallen die stil ronddobberden als verloren speelgoedbootjes. Haastig trok ze haar jurk van voren los om haar borsten alvast vrij te laten. Tastend zocht ze de stoeptreden. Met de achterkant van haar hand sloeg ze het haakje terug en duwde de deur open.

Een hartverscheurende schreeuw nam alle lucht weg uit haar longen, overstemde het onafgebroken rammelen op het zinkplaten dak. Gillend, met de handen krampachtig voor zich uitgestrekt, strompelde ze verder naar binnen. Haar voeten voelden als blubber toen ze neerzeeg bij de hangmat die zwaar hing in het vuile water.

Koorddansers

Bij de poort al rook ze de masala en hete pepers. Haar maag kromp. Sinds gisterenavond had ze niets meer gegeten. Was meteen doorgelopen naar de interne poli, nadat ze geprikt was op het lab. Ze had best eerst een broodje kunnen halen. Ze wist dat het hier altijd lang wachten was, zelfs al kwam je op afspraak. De hele morgen had ze er gezeten. Op een verveloze houten bank, omringd door halfslapende mensen. Sommigen kauwden lang en lusteloos terwijl ze onafgebroken staarden naar grauwe muren, doffe ramen en vergeelde plafonds. Anderen bladerden met robothanden in oude tijdschriften. Niemand die opkeek wanneer de verpleegster met opgeheven hoofd in de deuropening verscheen om namen af te roepen. Toonloos was haar stem, geruisloos haar komen en gaan. Het was de witglazen gangdeur met slappe veer die de patiënten onvermoeid bleef groeten.

De dag was al flink opgeschoten toen ze de straat overstak en naar de bushalte liep. Zon speelde boksbal met haar hoofd. De een na de andere bus die vol voorbijreed. Het stoorde haar niet. Niets stoorde haar. Als een standbeeld had ze er gestaan totdat een meisjesstem verzuchtte: ‘Ai, deze heeft plaats ja. Deze gaat stoppen. Eindelijk.’ Verdoofd was ze achter het meisje aangelopen en ingestapt.

Ze rommelde luidruchtig met de poort zodat hij zou horen dat ze er was. Bij de achterdeur schopte ze haar schoenen uit, legde haar tas op de eettafel.

‘Ik ben er.’ Ben ik er? vroeg ze zich af, en onmiddellijk begon weer het zeuren in haar hoofd. Het was een vervelende gewoonte van haar geworden om alles langdurig te laten malen terwijl haar hoofd juist schreeuwde om rust. Ze snoof overdreven. ‘Hmmm, je pot ruikt lekker. Kwikwi?’ Hij knikte zonder op te kijken. ‘Het is die nieuwe winkel naast Hussain Ali die me zo heeft opgehouden’, zei ze verontschuldigend. ‘Een hoop geweldigheid uit Holland... Pas ontpakt’, zei ze grinnikend de

advertenties na terwijl ze naar hem toeliep. Ze sloeg haar armen om hem heen en streelde zijn rug met haar wangen. ‘Je wraakt nò?’ vroeg ze speels. ‘Je móét wraken. Het was mijn beurt. Ik had zo beloofd dat ik vandaag zou koken. Morgen zeker, goed? Morgen zeker zeker zeker.’ Ze liet hem geen tijd te antwoorden. ‘Luister’, vervolgde ze alsof ze achternagezeten werd. Maar eigenlijk had ze niets meer te zeggen. Angst zocht zijn weg, paniek besloop haar. God, als ze maar schuilen kon, zich voor een ogenblik verbergen. Ze vlijde zich dichter tegen hem aan. Hij liet zijn handen rusten op de snijplank maar legde het mes niet neer. Ze begreep dat het nog steeds niet goed was. Ze zuchtte hoorbaar. Ging toen naast hem staan, haar rug tegen het aanrecht. Hij keek haar nog steeds niet aan.

‘Steve... doe niet zo met me man’, smeekte ze, ‘je hebt gelijk. Natuurlijk heb je gelijk. Gewoon vervelendheid van me. Als de bus me eenmaal in de stad heeft gezet vergeet ik de tijd. Je weet hoe het gaat.’ Ze keek naar hem. Hij sneed de uien alsof hij vlees hakte. Nog steeds niet okee, wist ze. Kijk iets hier, dacht ze en raakte terstond gepikeerd. Kijk iets hier! Meneer is boos. Boos om die paar uren dat ik later thuiskom. Meneer is gezellig. Meneer is écht gezellig. Zo een... Hij moest eens weten... Hij moest eens wéten... Hoe gaat hij doen? Hoe gaat hij doen als... De wrevel zakte sneller dan hij was opgekomen. Ze wou hem weer aanraken. Tegen hem aanleunen. Hem stevig vasthouden en nooit weer loslaten. Ze deed het niet. Ze stond haar handen niet toe zijn gezicht te strelen, de spanning die zichtbaar groeide weg te strijken. In plaats daarvan plukte ze aan losse draadjes in de zakken van haar broek. Het was een heerlijke, lichte broek van heel dun, zacht katoen. Vanaf haar taille waaierden plooien wijduit over haar smalle heupen. Ze hield van wijde luchtige kleding. Ze had het de laatste tijd toch al zo gauw benauwd. Dan leek ze te smoren in haar eigen huid, te stikken in honderdduizend wurgende gedachten die als maden kronkelden in haar hoofd. Haar hoofd. Een gewicht dat zich nooit liet verplaatsen. Als beton. Zo zwaar voelde het soms. In haar oren zoemden voortdurend onzichtbare wespen waardoor ze niets anders hoorde dan haar eigen schreeuwende angst. Vaker en vaker moest hij een vraag herhalen. Soms hoorde ze hem pas wanneer hij verstoord riep: ‘Laat maar, 't is niet belangrijk.’ Treiterende stemmetjes lachten haar uit, je kunt me tóch niet pakken. Zo was het. Ze kon ze niet

pakken, haar gedachten. Ze kon ze niet vatten, niet ordenen en niet uiten, dus stond ze daar maar. Te kijken. Naar hem. Naar zijn mooie prachtige lichaam, gespierde benen onder een short, glanzende rug, brede schouders. Sterk. Gezond. Gezond!

O God, laat dit dreunen in mijn hoofd toch even ophouden, laat me in godsnaam niet meer hoeven denken, bad ze in stilte. Haar hoofd gonsde. Ze werd misselijk. De scherpe geur van masala en peper stond haar nu tegen. Haar maag jammerde, haar hoofd dreinde. Ze moest braken. Ze moest braken omdat ze er anders in stikken zou. Het moest eruit, ze moest het hem vertellen. Nu meteen. Dan zou ze er beter tegen kunnen. Zijn pijn zou haar sterk maken en de hare verdoven. Ze zou weer haar rustige beheerste zelf kunnen zijn. Voor haar was het beter dat hij het wist. Ze moest maar niet naar hem kijken terwijl ze het vertelde. Ze moest haar gezicht afwenden en een eindje opschuiven, verder bij hem vandaan. Haar voeten weigerden, ze wilden niet. Haar handen wel. Zelfs al waren alle draadjes in haar zakken reeds stukgetrokken en tot kleine balletjes gerold, steeds vonden ze weer nieuwe.

Eens was het allemaal anders, was er hoop geweest. Ze had toen gedichtjes geschreven over de onzichtbare draden die mensen met elkaar verbonden. Die soms zo sterk waren dat ze gewicht konden dragen. Hij bewaarde ze in zijn portemonnee, tussen de sprookjesboeken en verhalenbundels waarmee hij weleens thuiskwam. Waaruit hij haar 's avonds voorlas omdat hij wist dat ze daar zo van hield. Ze vroeg zich af of hij gevoeld had hoe hij daarmee zelfs het fijnste snaartje in haar raakte. Dat ze hem steeds opnieuw weer alles vergeven had, wanneer hij thuisbleef en haar streelde met zijn stem. Toen was het nog gelukt om gedachten die zich kwamen opdringen aan banden te leggen.

Met haar nagels ontrafelde ze opnieuw alle draadjes. Streek ze met de vingertoppen weer glad in de naad van haar zak. Vermoeidheid overviel haar. De slapeloze nachten waren ontelbaar en haar dagen eenzaam lang. Angst maakte geen verschil tussen dag en nacht, overmeesterde haar keer op keer. Hield haar zolang in zijn beklemmende greep dat ze zich soms bijna gewonnen gaf.

Ze had hem er echt over willen vertellen. Het liefst die eerste keer al - de dag van het onderzoek - toen alles nog onzeker was, nu alweer enkele

maanden geleden. Of die keer erna toen zelfs de zon verbleekte en stilletjes had plaatsgemaakt voor wolken die zich net zolang stapelden totdat er geen blauw meer was. Smorend benauwd was het toen geweest in die kale aircokamer waarin een rustige mannenstem iets uitlegde over kuren en therapieën. Ze had haar mond droog voelen worden, haar keel langzaam voelen dichtknijpen terwijl het laatste restje hoop verder en verder weggleed en ze begon te wankelen omdat ze opeens niets meer voelde, niets meer zag en niets anders hoorde dan het onophoudelijke suizen in haar oren. Ze had wel om hem willen gillen, hard naar huis willen rennen om zich onvindbaar te verbergen in zijn armen. Ze had met hem willen praten over de draadjes waaraan haar leven hing, zo gemakkelijk kapot te trekken als die in de zakken van haar broek. Over de draadjes in haar hoofd wanneer ze eraan dacht. Ze had het niet gedaan.

Maandenlang had ze op haar tong gebeten, haar tranen teruggedrongen en met loden schoenen op haar angst gestaan. Sindsdien was ze een ander geworden. Eerst waren er alleen de zenuwtrekjes in haar gezicht, het onuitstaanbaar kauwen op haar lippen, het trillen met haar oogleden. Later het zinloze geratel. Over de komende verkiezingen en de wisselkoers die maar stijgen bleef. Over de telefoonrekening en de zotten in het verkeer. Ze had gepraat en gepraat en nog meer gepraat. Over haar werk, een collega op de gezegende leeftijd van nog geen zestig jaar... Wat is eigenlijk een gezegende leeftijd, had ze zich bitter afgevraagd. ‘Een hartinfarct’ was ze haastig blijven doorratelen. ‘Zomaar. Altijd gezond geweest, buitengewoon vitaal en dan dit! Pats boem weg. Steve zeg me, hoe kan dat! Mijn God man, dat kan toch niet, dat mag toch niet kunnen? Ik begrijp het niet, Steve. Ik begrijp het niet.’

Hij had toen even naar haar opgekeken, zijn ene wenkbrauw omhoog zoals hij altijd doet wanneer ze naar zijn mening te lang doordraaft. En terwijl ze zo draafde, haast struikelde over haar woorden, had ze het zich bijna laten ontvallen. Want het was zo'n moment geweest dat ze moest praten en blijven praten. Zoveel woorden. Ontelbare woorden. En toch had ze niets gezegd.

Ze keek naar hem, naar zijn handen die de amsoi sneden terwijl zij zonder stoppen bleef doorbabbelen. Eerst over die nieuwe lingeriezaak

aan de Burenstraat waar ze fraaie kanten body-fits had gezien. Toen over een andere kleurspoeling voor haar haren. Het mes gebaarde met een rustige beweging dat ze ophouden moest, hield stil boven de snijplank. Niet dreigend maar aarzelend. Alsof hij er iets aardigs mee schrijven wou. Dat deed hij vroeger en vroeger was nog niet eens zo lang geleden. Dan hield hij haar gevangen in zijn armen en schreef met zijn wijsvinger ondeugende woordjes in de lucht. Zij moest raden. Als ze niet raden kon schreef hij opnieuw. Onder haar blouse. Met vingers als penselen.

'Wat is er met je?' vroeg hij en even vroeg ze zich af of hij het zou willen weten. Hij keek haar aan. Een korte vluchtige blik. Alsof hij bang was voor haar ogen. 'Je bent teleurgesteld', sneed hij haar gedachten, sneed hij de stilte die toch gevallen was. 'Kijk, Lavida'... Hij zuchtte. 'Kijk Lavida, het is niet dat... wel, je weet toch dat ik van je... Luister Lavida, ik ken je, ik zie het aan je, je bent teleurgesteld. Zeg me wat ik moet doen. Ik wil alles voor je doen... wat moet ik doen?' Zijn ogen hadden haar allang verlaten, hielden zich schuil bij de muur, bij het plafond. Hij zuchtte niet. Dat deed zij. Zijn handen sneden weer. Bleven doorsnijden.

Opgelucht schoof ze een eindje bij hem vandaan. Goddank. Hij had haar angst niet gehoord, haar twijfel niet geraden. 'Welja, ik ben vréselijk teleurgesteld', antwoordde ze met de vrolijkheid van een clown die afscheid neemt. Weemoed kwam en ging. Het gemier in haar hoofd staakte. Eén voor één lieten de draadjes los. Die uit haar zakken lagen nu op de vloer. 'Teleurgesteld?' lachte ze hoofdschuddend. 'Biecht me liever je zonden op, Steve. Zeg me alles, álles... en begin bij het begin', fluisterde ze met geveinsde geheimzinnigheid.

Even keek hij haar geschrokken aan. Corrigeerde zich ogenblikkelijk. Was ze weer domweg aan het kletsen, zoals ze de laatste tijd steeds vaker deed? vroeg hij zich af, of wist ze iets. Zijn hoofd werkte op volle toeren. Hij moest goed nadenken, snel overwegen wát hij haar precies zeggen zou, hoeveel hij haar zeggen zou. Hij wou haar niet kwijt. God wist dat hij van haar hield. Hij hield van haar, mijn God wat hield hij van haar. Had ze van iemand iets gehoord misschien? Of was ze zomaar in het wilde weg aan het gissen? Ze zag aan hem dat hij niets vertellen zou. Dat was goed. Ze vond het niet erg. Niet meer. Olie spatte venijnig toen hij de uisnippers erin smeet, smoorde zacht toen de tomatenstukjes volg-

den. Hij schepte het eerst om en om voordat hij er een deksel opdeed. Daarna liep hij naar de koelkast en trok die open. Smeet hem weer dicht zonder er iets uit te halen. Ze vergaf het hem dat hij zo deed. Al het andere vergaf ze hem ook. Ze was tot een definitief besluit gekomen. Ze zou niets zeggen. Tot het einde toe zou ze hem niets vertellen. Waarom zou ze ook? Waarom zou ze met hem willen praten, nu er toch niets meer te zeggen viel? De mieren hadden haar hoofd voor een kostbaar ogenblik verlaten. Kriebelden nu in haar hals, haar borsten, haar buik.

'Wel, ga je me nog iets vertellen?' plaagde ze weer, 'of ben je zonder zonden? Zonder zonden, Steve? Ik geloof je niet. Geen man kan zonder zonden zijn', prikte ze zoals ze dit op de markt doet met vis die ze wil kopen. Ze draaide het gas uit en liep naar hem toe. Een prettige warmte trok door haar lijf, en opeens moest ze denken aan die mooie ochtend... De nacht was nauwelijks vertrokken. Met zijn duimen had hij haar wakker gestreeld en zachtjes haar kuiten gemasseerd. Toen langzaam verder. Niet hoger, maar juist lager, haar enkels, voeten, tenen. Zo was hij altijd. Ongehaast. Wachtend totdat zij niet langer wachten kon. Haar lichaam tintelde. Haar ogen lichtten op bij de herinnering. Hij zag het niet. Bewoog zich haastig bij haar vandaan. Ze volgde hem naar de woonkamer. Zuchtend liet hij zich vallen op de bank. Nonchalant ging ze bij hem op de leuning zitten, deed losjes een arm om zijn schouders.

'Kijk Lavida', zei hij.

'Hmmm', smoesde ze hees bij zijn oor. Hij zuchtte nog eens, leunde toen voorover. De vingertoppen behoedzaam tegen elkaar. 'Het was een vermoeiende dag vandaag', koos hij voorzichtig zijn woorden. 'Misschien zouden we dit weekend eens goed met elkaar...' Hij ging weer naar achteren zitten. Strekte zijn benen en vouwde de armen achter het hoofd. De hare gleed weer over zijn schouders. Haar vingers speelden verstoppertje in zijn haar. 'Misschien moeten we...' Ze boog zich naar hem toe. 'Ik ben het met je eens', fluisterde ze tegen zijn hals. 'Ik ben het helemaal... honderd procent met je eens', zei ze zwoel, en haar lippen waren als vochtige sponsjes op zijn gezicht. 'Nu je zonden nog', plaagde ze zacht. Hij ging nóg gemakkelijker zitten, trok haar dichter naar zich toe. Gelukkig, ze wist niets. Om niets had hij zich zorgen gemaakt. Opgelucht gaf hij zich over. Handen, lippen, dijen, zijn hele lichaam

kwam haar gretig tegemoet. Ze gleed gewillig op zijn schoot, liet zich meevoeren in de stroom van verlangen.

En alsof ze hierop hadden zitten wachten, op dat vleugje zaligheid, dat restje geluk, kwamen ze zomaar uit het niets weer allemaal opgedoemd, die allesoverheersende gedachten. Ze sloegen de gong vlakbij haar oren totdat het dreunde in haar hoofd. Als monsters stonden ze haar in de weg, het beetje moois hopeloos vertrappend. Het was begonnen bij haar vingers. Ze had iets gevoeld aan zijn shirt. Een etiketje dat een beetje rafelde. Onmiddellijk was het getreiter in haar hoofd teruggekeerd. Haar handen werden klam, haar vingers beefden. Zonder het meteen te beseffen was ze dieper en dieper weggezakt. Opnieuw verstrikt geraakt in een wirwar van draden.

Stil was hij met haar blijven zitten, had niets gezegd, had zich niet bewogen. Behalve dan zijn ene wenkbrauw. Als vanzelf was die omhooggegaan. Ze had het niet gezien. Haar vingers waren rusteloos door blijven strelen bij dat ene plekje in zijn nek. Gevoelloos. Mechanisch. Onophoudelijk.

In de schaduw van de tamarinde

Okers, spinazie, kousenband, kailan, amsoi. Geen groen van dezelfde tint. Daartussen pronkten glazuurrode en gele pepers en oranje panpun-schijven.

Ik koos een bos taya-wwiri, een paar tomaten, twee komkommers en takjes soepgroente. Of ik ook klaroen wilde: ‘Mooie vette bladeren toch zus? Alles vers. Kijk hier nò? Antruwa. Niet duur, maar duizend een hoop.’

‘Nee nee, vandaag niet.’ Haastig stak ik de marktvrouw het geld toe. De vrouw ging onverstoord door. ‘Sopropo is al gewassen en gesneden. Om direct te draaien. Kijk dan zus, kijk hoe mooi en vers’, vleide ze en stak me een pakje toe.

‘Geef maar’, klonk het opeens achter me en ik herkende onmiddellijk die warme zangerige stem van lang geleden, die triangelt wanneer ze lacht. ‘Dat is éénmaal tajerblad, éénmaal tomaat, twéémaal komkommer en éénmaal soepgroente. Komt op...’ De marktvrouw nam het geld van me aan. Ik stopte mijn portemonnee weg en deed de groenten in mijn tas. Haar arm reikte vlak langs me heen toen ze eerst kousenband toen gropesi aanwees. ‘En ook die gesneden sopropo’, zong ze weer en het viel me plotseling op hoe heet het was. Benauwd. Vluchtig keek ze mijn kant op terwijl ze een advocaat oppakte om hem te keuren. Ze liet hem bijna vallen toen ze me zag. ‘Maidini’, zei ze. Twijfel klonk door in haar stem. Alsof ze zich vaag een liedje herinnerde van heel lang geleden en aarzelend zocht naar de juiste melodie. ‘Maidini’, zei ze nog eens en deze keer had ze de melodie te pakken.

‘Dag Wanda’, groette ik, verbaasd dat mijn stem me trouw bleef. ‘Tweeduizendvijfhonderd als dat alles is’, riep de marktvrouw en deed de groenten in de tas die Wanda voor haar openhield.

‘Maidini, meisje...’, klonk het weer en sterretjes lichtten op in haar ogen. Ze sloot me onmiddellijk in haar armen. Wiegde me als een klein kind heen en weer voordat ze me op afstand hield. Haar mondhoeken

gingen verder omhoog, haar wangen werden boller. Weer had ik moeite de neiging te onderdrukken mijn duimen in hun kuiltjes weg te duwen.

'Mijn gunst Maidini, kom la' me je nóg een brasa geven. Mijn gunst meisje, dat ik je hier moet komen ontmoeten. Na zoveel jaren... meisje, hoe maak je het dan mi gudu, wáár blijf je, woon je nog hier? Mi Gado meisje, dan ben je niet eens veranderd. Precies hetzelfde ben je gebleven, precies precies hetzelfde. Ai boi...' Traag schudde ze met haar hoofd alsof ze droomde terwijl ze juist wakker wilde zijn. 'En tant' Doffi van je, hoe gaat het met tant' Doffi? Blijft ze nog op Houttuin?' bleef ze aan een stuk door vragen zonder een antwoord af te wachten. 'Verkoopt ze nog tamarindekoekjes en komkommer op zuur? Trapt ze nog steeds die oude Singer van d'r?' Voorzichtig maakte ik me los uit haar omhelzing, knikte haar glimlachend toe. In haar ogen las ik herinnering.

Het was grote vakantie. Dat betekende van zondag tot vrijdag verveling. Niet op de zaterdag. Op zaterdag stond ik vóór zevenen te midden van druk getoeter en geschreeuw bij Ondro Bon te wachten op een PH. 'Paramaribo-Houttuin, Paramaribo-Houttuin!' Chauffeurs probeerden hun bus te vullen.

Ik koos altijd het dubbele bankje meteen achter de chauffeur, schoof nooit helemaal door om de plek naast het raampje vrij te kunnen houden. Waren die plaatsjes bezet, dan bleef ik wachten op een volgende bus.

Bij Livorno op de Highway stapte ze in. Altijd in blue jeans, altijd met douchenatte haren en buiten adem. Tot die laatste morgen samen, zat ik van Ondro Bon tot Livorno zaterdag na zaterdag met gekrulde tenen in de bus. Daarna met verkrampte spieren en afgekloven nagels: misschien vergist ze zich en komt ze tóch, kon ik maar niet nalaten reeds ver voor Livorno halsreikend uit te kijken. Ze vergiste zich nooit.

Of tante Doffi die oude Singer van d'r nog steeds trapt, had ze achteloos gevraagd en heel even hadden we elkaar recht aangekeken. Na ruim twintig jaren had ze nog precies hetzelfde stralende gezicht. Zou ze getrouwd zijn, kinderen hebben? Had ze na die laatste keer ooit nog de bus naar Houttuin gepakt? Nét op tijd gehaald? Had ze halve bil moeten zitten omdat er niemand was geweest die een plekje voor haar vrij-

gehouden had? Ik vroeg niets, zei alleen dat tante Doffi het goed maakte en dat ik er nog regelmatig kwam. Ze lachte de hele tijd naar me zonder me echt aan te kijken. En al die tijd schuilde het verlangen in mijn duimen.

'Vandaag is mijn laatste dag hier', zei ze. 'Ik woon aan de Franse kant. Maar als ik weer hier ben, kom ik tant' Doffi zeker zien. Groet haar voor me hoor. Vergeet niet voor me te groeten. Ai boi meisje', zuchtte ze, 'kom la' me je weer een brasa geven dan. Ai boi...' Met één arm omhelsde ze me, liet me toen voorzichtig gaan. Tilde haar tas van de groentetafel, lachte nog eens naar me, keerde zich om en liep weg. Haar blue jeans - nu veel meer dan toen - in ademnood. Lokken als kurkentrekkers dansten vrolijk op haar rug, pasten nog steeds niet allemaal in hun gesp.

Die trok ze er bij aankomst altijd meteen uit. Met mijn vingers harkte ik dan haar wilde haren bijeen en maakte er één dikke vlecht van. Daarna begonnen we aan de karweitjes. Vegen, dweilen, afstoffen. Tuin aanharken en planten natmaken, terwijl tante Doffi knipte en speldde of de trapper van haar Singer liet ratelen totdat we riepen 'we zijn klaar tant' Doffi.' En altijd weer reageerde tante Doffi met geveinsde verbazing. 'Is het al zó laat mi gudu, mi switi rowsu, mi sukru p'kin', waarna ze zich overdreven kreunend strekte, haar stevige armen achter het hoofd. Zonder op te staan schoof ze haar stoel naar achteren en stak haar beide handen naar ons uit. 'Doffilientje Fideldientje wordt oud baya', riep ze dan terwijl we haar uit haar stoel omhoogtrokken.

Ze liet ons nooit koken, tante Doffi. We hielpen met groenten plukken en rijst lezen. Na het eten het vaatwerk. Daarna was het rusttijd. Tante Doffi in haar hobbelstoel voor het woonkamerraam, wij in de hangmat die achter het huis hing, in de schaduw van de tamarindeboom.

Wanda viel altijd als eerste in slaap. Haar vlecht hing uit de hangmat, kwastte langzaam heen en weer in het zand. De glitters op haar voorhoofd veranderden eerst in druppeltjes voordat ze streepjes trokken langs haar slapen en wegsijpelden in het gootje rond haar hals. Ik wist meteen wanneer ze sliep. Haar adem ging mee in het ritme van de hangmat, haar hoofd leunde zwaarder tegen mijn schouder aan. Soms sloot ik mijn ogen, maar meestal bleef ik naar haar kijken. Naar het slenterende

zweet op haar slapen, dat wegkroop in haar hals.

Eénmaal trok ik het spoor na met mijn vinger. Zacht, heel voorzichtig. Ze werd toch wakker. Haar hoofd ging langzaam heen en weer, zoals daarnet toen ze ‘ai boi meisje’ verzuchtte. Ik zag de slaap met tegenzin haar ogen verlaten. Toen poften haar wangen zich op en de mijne deden als vanzelf mee. Doezelwarmte trok omhoog naar mijn oren, naar mijn wangen en er fladderden kolibrievleugeltjes rond in mijn buik, in mijn hoofd. ‘Maidini’, sprak ze soezerig. ‘Maidini, ik hou van die naam... Ik hou van Maidini’, en meteen ging ik er ook van houden, zag ik Maidini dwarrelen op tamarindeblaadjes, huppelen op roze wolkjes, rondzweven op de vleugeltjes van kolibrie. En die andere Maidini? De mekkerende Mè-dhi-nhi van ma, de bulderende van pa? De zeurderige Maddini van mijn zusje? Met een harde bons vielen ze neer op de grond, raakten bedolven onder het mulle zand. Behalve deze ene die klonk als panfluit, als klarinet. ‘Sinds de allereerste schooldag. Toen al hield ik van die naam’, fluisterde ze en zelfs de wind die tot dan toe loom en lusteloos met tamarindeblaadjes speelde, hield voor een ogenblik zijn adem in. Ook ik. Ademloos luisterde ik naar het kloppen in mijn hoofd, naar het dwingen van mijn handen en gehoorzaamde. Mijn duimen verdwenen in de kuiltjes van haar wangen, mijn vingers dwaalden over haar neus, haar lippen. Ik liet ze trippelen in de gootjes van haar hals. Toen weer terug omhoog. Naar de beide deukjes in haar gezicht. Haar vingers dwaalden mee. Lippen volgden. Voorzichtig eerst. Als duiven die schuchter zochten naar kruimeltjes brood. Gespannen luisterend naar het gebons van onze harten. Doof voor alle andere geluiden om ons heen. Bijna te laat hoorden we slippers tiptippen over het achtererf.

Ik pakte mijn markttas niet uit. Duwde hem zó in de koelkast. In de badkamer draaide ik de douchekraan open, trok een bekken eronder en ging erin zitten. Het water waste mijn gezicht en schouders, maar de herinneringen niet. Ze speelden luidruchtig krijgertje in mijn hoofd...

We zaten op de vloer pinda's te doppen. Tussen ons in stond een lichtblauwe emaillen kom met grote felgekleurde bloemen op de bodem en kleinere langs de rand. We pelden en pelden totdat de grote bloemen

onzichtbaar werden, totdat pinda rees voorbij de bloemetjesrand. De vloer lag bezaaid met lege doppen en stofsnippers. De oude Singer met trappedaal sliep. Tante Doffi ook. Deze keer niet in haar hobbelstoel, maar in het achterkamertje op de brits die ze haar kingsize noemde. We kropen over de vloer en met de zijkant van mijn handen veegde ik de doppen en snippers bijeen totdat Wanda ernaar greep en ermee gooide. Ik veegde ze giechelend weer bijeen, wilde ze in mijn handen scheppen maar ze was me vóór en nog eens regende het doppen en snippers. Triangellach klonk plagend. Het gefladder van vleugeltjes kwam naderbij. Het duurde niet lang eer dopjes- en snippertjesregen opklaarde en die andere regen begon. Klakkende kusjes, pikant als pinda, zacht als de stofsnippers op de vloer. Bijna te laat hoorden we de brits die ons zijn wenk gaf, bijna te laat hoorden we het kraken van de planken slaapkamervloer.

Mijn rug protesteerde toen ik uit het bekken stapte. Zonder me af te drogen liep ik naar de slaapkamer, ging languit liggen op het bed en sloot mijn ogen. ‘Je bent nog precies hetzelfde’, zong het in mijn hoofd en in het rode schijnsel achter mijn oogleden draaide ze pirouettes op haar tenen. Ze droeg een sluier van pindavliesjes over het hoofd.

Het was zondagstil bij Ondro Bon. Geen getoeter geen geschreeuw. Chauffeurs hingen loom op hun stuur, wachtten geduldig op instappers. De bus naar Houttuin vertrok met veel lege zitplaatsen, maar de plek achter de chauffeur was bezet. Ik liep helemaal door naar achteren, schoof door tot het raampje. Het bleef stil in de bus. Zelfs de beide ventjes vóór me babbelden niet, keken stil naar buiten. Er stapte niemand in onderweg en tot Houttuin stapte er niemand uit. Halverwege keek Livorno me na. Ik keek niet achterom.

Tante Doffi zat wijdbeens op het stoepje voor de deur. Haar wijde plooirok vol sinaasappels. Naast haar stond een hoge plastic emmer waarin ze de geschilde sinas koelde. Schillen vielen in lange krullen op de grond. Ik rammelde met de poortklep voordat ik het erf opliep.

‘Wel, wel, wel’, riep tante Doffi verrast. ‘Wel, wel, wel... wat is het goede nieuws baya.’ Ik boog voorover en kuste haar sapotillewangen. ‘U

heeft gelijk', lachte ik terug. 'Ik ben veel te lang weggebleven, maar ik zie dat ik op het juiste moment gekomen ben. Laat me eerst even mijn tas wegzetten.' Ik liep achterom, schopte mijn schoenen uit op het balkon en ging naar binnen. Met een voetenbankje en keukenmesje liep ik blootsvoets terug naar het voorerf.

Het huis zag er bouwvallig uit. Hout verweerd, zinkplaten verroest, gordijnen verbleekt. Maar het erf lag er nog precies hetzelfde bij. Schoon en netjes aangeharkt. Voorop groeiden stanfaste en afrikaantjes, spinnenlelies en vlijtige liesjes, en de olijfboom stond in bloei.

'Hoe gaat het met je mi gudu, ik ben zo blij dat je me bent komen zien. Sta, la' me zien of het leven goed voor je is, sta la' me zien baya.'

'Tant' Doffi maakt gekheid met me. Is pas, pas... verléden... dat ik hier was.' Het was prettig haar zo te zien lachen. Ik zette het voetenbankje bij haar neer, ging zitten. 'Het gaat goed met me tant' Doffi, tumsi switi', antwoordde ik luchtig, nam een paar sinaasappels uit haar schoot en begon te schillen. 'Maar hoe gaat het met tánte? Maakt tant' Doffi het goed? Ik zie dat tante nog steeds hosselt, zelfs op zondag.'

'Ach mi gudu, je tant' Doffi heeft geen klagen baya. Anderen moeten op straat gaan. Ik zit rustig fo me op mijn stoep. Ik hoef mensen niet te gaan kletsen. Tot bij me deur komen ze me zoeken. Is niet dankbaar moet je tant' Doffi zijn? En vóór de ochtend goed en wel voorbij is, is deze emmer leeg. Nee baya me schatje, je tant' Doffi mag niet klagen. Neem die kleine kinderen bijvoorbeeld, en je weet deze buurt hééft kinderen en niet weinig ook', bleef ze tevreden doorbabbelen terwijl ze met haar mesje naar het keukenraam wees waar potten stonden met manya, olijven en pomme de cythère op zuur, suikerzoentjes en tamarindekoekjes. 'Nee baya mi gudu, je tant' Doffi heeft geen klagen. God zorgt. God zórgt, baya.'

'Tante, die oude Singer van u, werkt hij nog?' De woorden waren eruit voordat ik me kon bedenken. Hingen doelloos tussen ons in. Ze keek me onderzoekend aan. Smalle gootjes tussen dikke ribbels in haar voorhoofd, handen stil bovenop de vruchten in haar schoot. Ik kuchte verlegen en rolde de sinaasappel vlugger om en om tussen mijn handen. Bijna schoot het mesje uit, bijna bracht de scherpe schillenolie tranen in mijn ogen. Tante Doffi herstelde zich het eerst.

‘Baya, dat is lang geleden nò. Maar hij heeft zijn best gedaan hoor, ik mag niet jokken. Zijn best heeft hij gedaan. Tegenwoordig zijn ze niets meer. Waardeloze rotzooi, wat ze tegenwoordig voor mensen maken. Dat heeft die modiste van verderop me persoonlijk gezegd. Meer dan veertig jaar hoor, deze... en nóóit een probleem. Als ik maar op tijd was met een beetje olie. Hij heeft zijn best gedaan hoor, die oude Singer van me. Zijn best heeft hij gedaan, baya.’ Ze staarde naar de poort alsof daar iets passeerde. Alsof voorbije jaren even waren komen groeten. ‘Baya’, zuchtte ze en haar handen zetten zich weer in beweging.

‘Wanda laat u groeten. Ze komt u zien wanneer ze weer terug is. Ze woont aan de Franse kant, ik ontmoette haar gisteren op de markt.’ Ze zei niets. Zwijgend schilden we door tot alles op was. De emmer werd met een blomzak afgedekt.

Ze wou niet dat ik voor haar kookte. Ik mocht rijst uitlezen en boontjes slijzen. Zij bakte de vis. Verkocht onderwijl haar lekkers via het keukenraam. Na het eten trok ze het dicht zonder af te sluiten, deed de voordeur op een kier en kondigde rusttijd af. De afgedekte emmer bleef op de stoep staan, want de verkoop ging gewoon door met geld onder de mat terwijl tante Doffi lag te dutten op haar kingsize in de achterkamer.

Ik deed mijn kleren uit, hing ze over de hobbelstoel, rolde een ppaya uit op de vloer en ging er languit op liggen. Geen lakens, geen hoofdkussen. Onbeweeglijk lag ik te staren naar het plafond. Het mocht niet baten. In een mum van tijd verzamelden zich ontelbare druppeltjes tussen mijn borsten, trokken sporen langs mijn buik, tuimelden in mijn navel, drupten verder omlaag naar de gleufjes in mijn dijen. Het kietelde en kriebelde alsof honderdduizend dwergen zich tegelijk over me bogen en hun hete adem door rietjes uitbliezen over mijn lijf. Ik dampte en drupte en het begon te prikken in de holten van mijn knieën en armen, tussen mijn vingers en tenen, onder mijn haar. Muskieten kwamen bemoeien. Geen brokokrosi binnen handbereik. Niets om ze mee te verjagen. Niets om mijn lichaam mee te deppen. Hoe meer ik draaide en woelde, des te meer het vlechtwerk plaagde in mijn rug. Ik kon niet slapen...

We hadden toen ook op een ppaya gelegen.

‘Doe je ogen dicht’, had ze gefluisterd. ‘Niet knijpen. Heel licht, dan gaan je wimpers vanzelf vallen. Dan ga je wit en roze en zalm zien in plaats van rood, oranje.’ Met de achterkant van haar hand had ze over mijn wimpers gestreken en het werd wit en roze en zalm voor mijn ogen, maar het rood bleef ook. Klopte zwaar in mijn hoofd, in mijn keel, onder mijn navel. En ik voelde aan haar strelen dat ze het kloppen ook hoorde en het rood ook zag, want haar vingers veranderden in elfjes die trampolienden op de matrasjes onder mijn ogen en op de beide heuveltjes boven mijn buik. Haar adem was als de stoom uit tante Doffi's rijstpot, haar geur als die van verse pinda, ze smaakte er zelfs naar. En toen ze ‘Maidini’ verzuchtte klonk het als panfluit. Als klarinet.

‘Heb je wat kunnen rusten? Het is zo heet in huis.’ Tante Doffi liep naar de keuken, duwde het raampje open en pollepelde zuurwater uit de donkerblauwe emaillen emmer die op de keukentafel stond. Ik dronk mijn beker in één teug leeg. ‘Ai, het is heet nò’, lachte ze, ‘zelfs die ppaya heeft gezweet.’

In mijn ondergoed liep ik naar achteren en spreidde de gevlochten slaapmat uit over de rand van het balkon. Er hing een vredige rust over het achtererf dat ik elke zaterdagmiddag voor het naar huis gaan had aangeharkt, zelfs al had de wind geen blaadje verspeeld. Midden op het erf stond trots de tamarindeboom. In zijn schaduw hing wasgoed te drogen. Het water uit de regenton was bijna koud, maar na het baden begon ik toch weer te zweten.

‘Dus je hebt haar op de markt ontmoet’, zei tante Doffi terwijl ik me klaarmaakte om naar huis te gaan. ‘Baya, hoe maakt ze het dan?’ Ze stond achter me, duwde een labeltje terug in mijn blouse. Zonder naar haar te kijken wist ik dat zij zich opnieuw zorgen maakte. Dat ze eigenlijk niet echt wilde weten.

De geur van pinda hing zwaar in de woonkamer. Prikkelde onze neuzen zoals de stoffige aarde doet wanneer hij opstijgt van het hete asfalt nadat de eerste regendruppels neergekomen zijn. Prikkelde onze zinnen en ach... hoe kon het ook anders dan dat ze ons betrapte met pindadoppen

en snippers in het haar, yinyangend met elkaar.

Eerst had ze ons alleen maar streng toegesproken. Bevolen dat het onmiddellijk afgelopen moest zijn. Maar in huis bleef de geur van pinda en buiten wierp de tamarinde gul zijn schaduw over de hangmat uit. Met een vreemde stilte in haar ogen had tante Doffi daarna met ons gesproken, gefluisterd dat zulke dingen vlagen waren die vanzelf over zouden gaan, veranderen zouden als we er maar niet meer aan dachten, als we elkaar voorlopig niet meer zouden zien.

Wanda had niet omgekeken toen ze de poort was uitgelopen, had niet opgekeken toen zijn klep veel te hard teruggevallen was. Ik vertrok twee bussen later. Haastig. Bij iedere halte keek ik zoekend uit het raam. Wanda zou me toch wel ergens opwachten? We hadden elkaar niet eens gegroet.

Bij Ondro Bon stapte ik teleurgesteld uit en liep slenterend naar huis. Onvermoeid stak ik daarna zaterdag na zaterdag bij Livorno mijn hoofd uit het raam, totdat de vakantie voorbij was en ik niet langer de bus pakte bij Ondro Bon maar halverwege meereed met lijn 9, om weer naar school te gaan.

‘Ze maakt het goed’, had ik tante Doffi rustig geantwoord. ‘Ze maakt het goed tant' Doffi. U zult zelf zien als ze komt, hoe goed ze het maakt.’ Sapotillewangen drukten zich heel even tegen de mijne in groet. ‘Baya.’ Ze haalde diep adem maar de zucht bleef steken in haar borst. ‘Baya’, probeerde ze het nog eens maar ook deze keer wilde hij er niet uit en die vreemde stilte in haar ogen was er weer.

Mama

‘Guno, draag je pata snel, dan kom je. Kijk hier. Breng voor me naar AZ. Dit moet naar het lab gaan. Je weet toch waar? Wel, als je niet weet, dan vraag je. Je hebt een mond. Is niet voor niets ga je naar school. Láb moet je vragen, heb je gehoord, je moet vragen waar lab is. Dan geef je dit aan die mensen daar. Hou dat ding goed vast jongen, doe niet of je een slampamper bent want ik geef je goed te eten... Dus lab. Van AZ. Is daar moet je gaan en ga niet verkeerd, ik verzoek je. Dan kom je snel terug. Snél, heb ik gezegd. Dúrf niet te gaan zwieren. Je hebt gehoord toch? Dúrf niet!’

Ik was juist bezig met een werkje voor school, het was de laatste vakantiedag. De hele week had ik geen kans gezien eraan te werken. Ik had de bladeren al gedroogd. Precies zoals juffrouw had uitgelegd. Alles mooi geregeld. Kleine bladeren bij kleine, grote bij grote, langwerpige bij... en goma was ook al klaar.

‘Guno, wat voor rotzooi maak je hier. Is dat leren ze jullie op school nò? Is dat! Volgens mij is lezen en schrijven moeten ze jullie leren en sommen. Wat voor rotzooi is dit. Jongen neem een bezem en veeg alles naar buiten... met nonsens!’

We moesten van juffrouw een collage maken. Juffrouw Stevens doet altijd leuke dingen met ons. Elke woensdag handenarbeid. Dan praat ze zo lief, zo rustig. Schreeuwen? Nooit! Juist moet je goed luisteren, anders hoor je bijna niet wat ze zegt.

‘Ik had gedacht dat we maar eens een collage moesten maken. Wie kan me uitleggen wat een collage is.’ Niemand wist wat collage was, dus had ze een stapel voorbeelden uit haar tas gehaald en aan ons laten zien. Prachtig, zeg ik je. Gewoon gescheurde krantenstukjes in een vorm op een vel papier geplakt. Een andere met gedroogde bladeren. Nog een andere met snippertjes stof. Net echte schilderijen. Zo mooi! Geweldig mooi! We wisten niet eens dat je zulke mooie dingen kon maken met rommel.

Op school hebben we met snippers stof gewerkt, want juffrouw Stevens denkt aan alles. ‘Hier heb je een schaar bij nodig, dus doen we dit maar op school!’ Muisstil was het in de klas, iedereen was ijverig. Soms moesten we even stoppen. ‘Neem even afstand van je werk. Even stoppen nu. Hou het omhoog en bekijk het goed.’

‘Van mij lijkt op een beest’, riep Ester meteen. ‘Zo stom, ik wou eigenlijk een fontein maken.’ Juffrouw Stevens hield Esters werk omhoog. Iedereen vond het mooi. Toen Held ze het blaadje ondersteboven. ‘Nu lijkt het op een cactus in een koba’, vond Ester. Ze is echt gezellig, Ester. Als de klas begint te lachen weet je direct: Ester heeft iets gezegd. Met handenarbeid is ze de beste. Juffrouw Stevens zegt dat er geen ‘beste’ is.

‘Alle handen plat op tafel’, riep ze opeens. We schrokken. We dachten dat er iets ergs was gebeurd, dat handenarbeid nu afgelopen was. Toen liep ze langs de tafels, voelde aan onze handen. En van allemaal zei ze iets liefs. Zomaar. ‘Deze handen zijn om muziek te maken, dat zie ik zo. Wat ga je later spelen Roy, gitaar, piano, cd? En die van jou Guno, echte prinsenhanden... kijk kinderen, kijk hoe keurig schoon Guno's nagels zijn.’ Ik wou ook iets zeggen. Over háár handen. Handen als crème, als zachte zeep. Als Lonka toffee en chocola. Zo fijn, zo prettig. Het was alsof ze sjusju-sjuje-kindje speelden met de mijne, precies zo voelden ze. Ik wist niets te zeggen. Voordat ik iets bedacht had was ze mijn tafel weer voorbij. ‘Hmmm, die van Nathalie zijn als babybil baya, zo zacht.’ Het was meteen een vrolijkheid en iedereen riep ‘die van mij juffrouw, die van mij!’ ‘En kijken jullie naar déze. Echte jongedameshanden, die handen van Anup. Vóór we ready zijn krijgen ze nagellak baya. En deze... deze gaan veel mensen gelukkig maken want ze zijn lief en warm.’ De klas was een en al drukte. Iedereen hield zijn handen zo netjes mogelijk bij elkaar voor juffrouw Stevens om aan te raken en zij sloeg niemand over. Toen ze klaar was klapte ze éénmaal in haar handen en riep ‘mooi zo’. Onmiddellijk was het stil. Zo goed als stil.

‘Mooie handen maken mooi werk. Ik heb prachtige handen hier in mijn klas. Laten we nog even naar het werk van Ester kijken. Dit werkje kan dus een cactus worden als ik het zo houd, of een beest als ik het ondersteboven houd óf een fontein. Kijk er nog maar eens goed naar Ester en draai je blaadje maar een paar keer om. Jullie ook. Kijk allemaal

maar eens goed naar je werk en bewonder het maar. Durf het ondersteboven en bovenste-onder te houden. Daarna kun je zelf kiezen wat het uiteindelijk gaat worden.'

Na de les kregen we allemaal een vel papier en een klein zakje goma mee naar huis. 'Dit moet je met een beetje water aanmaken. Denk erom, een klein beetje, anders wordt het te slap en wordt het slijm in plaats van lijm. Een blaadje, een zakje goma en gedroogde bladeren, is alles wat je nodig hebt om je collage thuis te maken.'

'En water', riep Anup. Juffrouw Stevens heeft haar niet eens gebokt. Ze bokt ons nooit. 'Okee dan, Anup! Bladeren, goma, papier en een beetje water. Maak er iets moois van. Jullie hebben meer dan een week vakantie, dus meer dan genoeg tijd om eraan te werken. Wie heeft er nog vragen?' Iedereen praatte door elkaar, maar niemand had iets te vragen. 'Of heeft er iemand een ander voorstel? Ik ben dol op nieuwe ideeën, dus wie nog iets weet mag het gerust zeggen.'

Zo is juffrouw Stevens. Lief. Vreselijk lief. Ik wenste wel dat mijn moeder zo was. Dat ze het in haar hoofd kreeg mij iets te vrágen. Voorstellen? Dan moet ze goed ziek zijn...

'Guno, neem die hark, maak het erf schoon. Guno, breng die tas daar voor oma Nette, zeg ik kom morgen bij d'r... Guno, je moet dat hemd niet dragen als je op straat gaat, je lijkt op een leba... Guno, je haar kent geen kam nò? Hoeveel keer moet ik je nog zeggen?' Zó praat mijn moeder. Elke dag, de hele dag!

Eén keer had ik iets in mijn hoofd gekregen, ik weet zelf niet wat me bezielde. Tot de dag van vandaag herinner ik me. Tot de dag van vandaag! 'Hmmm, deze vrouw, jongen!' Dat alleen had ik gezegd. Heel zachtjes, maar mijn moeder d'r oor is scherp. Nee ik ga je niets zeggen, want je moet geen bullebak voor me komen maken. Maar één ding kan ik je wel vertellen: het was de eerste en de laatste keer dat ik een weerwoord gaf. Alleen maar 'ja ma', 'is goed ma', 'ik ga direct ma'.

'Ik ga je leren... Met wie denk je dat je zo praat, yo ongemanierd beest yo. Manieren zal ik je leren, respect. Ik maak geen grap met vrijpostigheid... yo onbehoorlijk dier yo!' Ik zal het niet in mijn hoofd halen te vragen of dat alleen voor kinderen geldt: beleefdheid, respect, manie-

ren... Ik zal niet durven, want ik kan niet met pakslaag. Ik zeg je eerlijk, ik kan niet.

Neem verleden dinsdag bijvoorbeeld, toen ik urine weg moest brengen. Eerst met lijn 9, dan nog een Kwatta! Bijna twee uur was ik onderweg. Komt zuster me zeggen 'je moeder moet persoonlijk komen.'

'Zuster, mama is ziek ze heeft mij gestuurd', jokte ik voor d'r.

'Ze moet persoonlijk komen.'

'Maar ze kan niet. Ze is ziek.'

'Wel... laat je broer of je zuster komen.'

'Ik heb alleen een klein broertje en een klein zusje, zuster.'

'Dat van ze, een vracht kinderen, niets anders... dat alleen.' Precies zo! Voor God, kwenten kokobe... dat heeft zuster gezegd, ik jok niet voor je. Toen liep ze gewoon weg. Ik wist niet wat ik moest doen. Om weer naar huis te gaan, zo'n afstand, busgeld voor niets. Ik ga je niet uitleggen wat mijn moeder met me zou doen, want je moet geen bullebak hier voor me komen maken. Ik ben maar rustig daar blijven staan tot ze weer naar buitenkwam. 'Jongen, wat sta je hier. Zet je bil op die bank daar en ga zitten. Ach man.' Bijna een heel halfuur heb ik op die bank gezeten. Toen kwam een andere zuster naar buiten. Deze lachte naar me, dus stond ik meteen op en ging naar haar toe.

'Je moet prikken nò gudu? Kom dan, waar is je briefje?'

'Nee zuster.' Ik liet haar de fles zien.

'Zeg aan mama, ze kan morgenmiddag het resultaat al krijgen. Of ga jij komen? Als jij komt... wel, laat me je precies uitleggen. Je moet niet hier komen zitten. Je moet doorlopen naar dát loket. Daar moet je gaan. Niet op de bank zitten, direct doorlopen. Dag jonge meneer.'

'Waar ben je zo gebleven? En kom niet voor me liegen. Heb ik je niet gezegd dat je niet moest gaan zwieren? Heb ik je niet gezegd, heb ik je niet gezegd...' Mijn moeder luisterde niet eens. Haar handen... Als trommelstok op bigi dron en bigi dron dat was mijn hoofd, mijn rug, overal waar ze me kon krijgen. Deze keer zeiden de kleintjes geen bu bu, maakten zelfs geen bullebak. Stilletjes zaten ze naast elkaar te zuigen op hun duim en snotterden later zachtjes met me mee.

Mijn ogen brandden nog toen ze alweer riep. 'Guno, ren naar omu.

Een halve Fernandes, één fles spijsolie, twee Golden Brand en een zak bouillonblok. Geen rund, heb je gehoord. Ik wil kippenblokjes dus kom geen verkeerde rotzooi voor me kopen, want je gaat naar school maar je doet als een bobo. Ik weet zelf niet waarom ik me druk maak om uniform voor je te kopen. Je weet welke olie ik altijd neem dus zet je hoofd goed, koop niet verkeerd, ga snel. En tel mijn geld, heb je gehoord. Tel mijn geld goed. Sò! Heb je al huiswerk gemaakt? Volgens mij doe je geen moer op die school. Begin te gaan en vergeet niets.'

De hele weg heb ik gerend, want die handen van mijn moeder... hadyakasa... Ik had pech. Omu was druk. Druk druk druk. Ik probeerde te boren. Voorzichtig schoof ik voetje voor voetje dichterbij.

'Hmmm... je moeder leert je geen manieren nò?' maakte een vrouw met een bil als vijf kussens op een rij sker'ai voor me. Ze hoefde maar een lichte schuif te maken met die grootheid van d'r. Jongen! Tot achter in de winkel kwam ik terecht. 'Is zo zijn ze', moest een fin'tiki moesje d'r mond bijzetten. 'Is zo zijn ze, die kinderen van tegenwoordig. Al léér je ze manieren. Goeie dingens nemen ze niet over. Als die ene die ik thuis heb, mevrouw... Ma' één van die dagen ga ik haar weer naar haar moeder opdonderen. Nergens kan ze blijven. Niet bij haar moeder, niet bij haar tante. En bij mij óók niet, maar ja... is omdat ik medelijden voel voor die moeder, dáárom. Elke dag zeg ik haar "die smoel van je is vol tegenspraak, maar ik ga het voor je weghalen." Ik maak geen grappen met d'r. Deze mensen van tegenwoordig. Ik maak geen grappen met ze.' Terwijl moesje die kakelaar van d'r voor geen minuut stilhield, schoof ik toch weer voetje voor voetje naar voren want ik dacht aan mijn moeder. Nee, is niet waar. Ik dacht niet aan haar. Aan paipai en bronbille... is daaraan dacht ik. Boi, je kent die handen van mijn moeder niet nò, je kent ze niet!

Net toen ik bijna aan de beurt was kwam er een man in de winkel. 'Omu gi m' wan Palm nanga tu sigaret nanga wan aansteker.' Bigi bille was nog in de winkel maar denk je dat ze d'r mond opendeed? Geen woord! Die man werd direct direct geholpen. Bigi bille ging daarna ook weg en eindelijk was ik aan de beurt.

'Een halve Fernandes, tien pu...'

'Omu één dyogo en twee kleine sherry.' Dat was een dame met hak en hoed en goud, dus wat moest ik doen? En dames gaan ook nog vóór. Nog

zeker vier grote mensen die ná me kwamen hebben me opzij gedrukt.

Toen ik thuiskwam stond mijn moeder al bij de poort met één hand in d'r zij en in de andere hand een tamalenwipi. Ik heb direct een sprint genomen naar de badkamer. Toen liet ze me maar.

Die bladeren had ik niet weggeveegd. Natuurlijk niet, ik ben niet gek bij mijn hoofd. Ik had gedaan alsof. Toen snel opgeraapt en in een broodzak bewaard. Onder de kast had ik alles geschoven. Zak bladeren, blaadje, lijm, álles. Met de bezemsteel heb ik 's nachts moeten hengelen om het weer terug te schuiven.

Iedereen sliep al maar het was nog niet zo laat, bij tienen. Stikdonker was het buiten en binnen leek op Marius Rust, zo stil. Behalve toen ik de slaapkamerdeur opendeed: Krrr... Ik dacht dat ik zou smelten, zo heet en bezweet was ik, want als een van de kleintjes wakker zou worden, als mijn moeder me zou krijgen... Ik had geen keus. Morgen was het woensdag en moesten we weer naar school. Ik weet zelf niet waarom we juist op woensdag weer moesten beginnen. Waarom geen andere dag? Waarom juist woensdag? Ik had geen keus. Ik moest mijn werkje afmaken. Ik wou juffrouw Stevens niet teleurstellen. Voor geen goud zou ik juffrouw Stevens teleurstellen. Krrr, maakte de deur weer zijn misère toen ik hem zachtjes dichttrok. Klik! Toen bleef hij stil. Mijn buik niet. Krrr krrr krrr, precies zo deed mijn buik. Bijna erger dan de deur. Voorzichtig zakte ik op de vloer. Op mijn knieën. Stilletjes, want mijn moeder d'r oren zijn scherp. Zo kroop ik naar de voorzaal. Pas daar durfde ik weer gewoon te lopen want in de voorzaal en keuken lagen gladde plastieken tegels als een enorm dambord over het hout - zwart wit, zwart wit, zwart wit -. Hier kraakte en kierde het niet.

In de keuken moest ik lang voor me uittasten - bij het fornuis, op het aanrecht, in de keukenla - voordat ik een kaars vond en lucifers. De bezem vond ik direct want 's middags - vóór badentijd - is het ‘Guno ik hoef je niet te sturen toch!’ Dan moest ik het huis bezemen en erf aanharken, soms schoffelen. Dat was mijn vaste middagwerk. De kleintjes hadden nog geen werk. Niet echt. Soms moesten ze wied trekken, maar mijn moeder keek niet fijn. Ook al hadden ze bijna niets getrokken, ze zei ‘moi sò, jullie hebben mooi gewerkt, gaan jullie nu maar baden.’ Dan

mochten ze urenlang in de badkamer spelen want mijn moeder vond ‘spelen is het werk van kleine kinderen. Is zo leren ze. Maar jij, zo'n grote lummel, ga die schoffel halen en doe wat. Waarom moet ik je altijd sturen? Waarom?’

Dus al was het nog zo donker, al zou ik blind zijn als een rat, de bezem kon ik altijd vinden. Daarmee kon ik alles weer onder de kast vandaan schuiven. Blaadje, lijm, bladeren en al. Toen heb ik op de vloer in het licht van kaars, mijn collage afgemaakt en daarna alles netjes opgeruimd. Het werkje deed ik in een plastic zak zodat het niet zou vastplakken aan de boeken en schriften in mijn schooltas. Zelfs daaraan had ik gedacht.

Ik weet niet hoe laat ik ben gaan slapen. In huis was het toen niet zo donker. Misschien waren mijn ogen al gewend geraakt. Maar buiten... Als ber'pe. Manyatakken deden spokendans, krekels kietelden de stilte, owrukuku keek dwars door de nacht, zijn ogen wagenwijd opengesperd. ‘Oehhh, oehhh, oehhh’, riep hij. ‘Oehhh, oehhh’, maar verder zei hij niets.

‘Gunóóó’, werd ik uit een hete, verstikkende slaap wakker gegild.

‘Gunóóó’. Ik was wakker. Ik denk dat ik wakker was want ik hoorde, maar kon niet opstaan. Alsof er iets zwaars bovenop me lag dat me dieper in het matras wegdrukte en er een steen zat in mijn hoofd. Alsof iemand me vasthad bij mijn keel en mijn mond stijf dichthield zodat ik haast niet kon hoesten. Het scheepsbed tegenover mijn eenpersoons was leeg. Gillen en huilen duwden elk aan een kant van de slaapkamerdeur.

‘Gunóóó’, klonk het verder en verder bij de deur vandaan. ‘Mamaaa, mammie’, huilden de kleintjes heel dichtbij, bonsden op de deur maar konden de klink niet vinden.

‘Gunóóó...’

‘Mamaaa, mammie...’

‘Gunóóó’, klonk het weer en weer en weer alsof ze met me meevocht, mijn moeder me uit de kamer wilde wegscheuren. ‘Gunóóó...’, en toen won ik plotseling de strijd. Rukte me los uit de wurgende greep, strompelde hoestend, in ernstige ademnood naar de deur en trok hem open. Onmiddellijk werd ik weer de kamer ingesmeten en deze keer was er geen winnen aan want ik hoorde de kleintjes niet meer huilen, en ook de stem van mijn moeder hoorde ik niet meer. Ik was verloren, zat roestvast

in die smorende greep en om me heen werd het heter en heter totdat ik met meer voelen kon.

‘Als je al je pap opeet, mag je straks even je broertje en je zusje zien’, beloofde de zuster. ‘Het gaat goed met ze hoor. Eigenlijk zijn ze flinker dan je. Je wilt het niet geloven, maar zo is het. Ze eten goed, dus voor je denkt mogen ze weer naar huis. Bijna zijn ze weer beter. Eet dan jongen, eet dan. Als je alles opeet komt je moeder je straks zien. Je wilt toch niet dat ik je moeder moet vertellen dat je niet eet? Dat je zelfs dit kleine beetje pap niet kan eten?’

‘Ik heb het gedaan zuster. Is mijn schuld.’

‘Schuld? Ach nee man jongen, is niet jouw schuld. Kijk wie daar al komt. Dan ben je nog niet eens klaar met eten, niet eens opgefrist voor bezoek.’

Alles aan mijn moeder was anders. De plekken in haar gezicht, de veel te grote jurk om haar lijf. Zoals ze naar me keek... haar ogen. De manier waarop ze me voorzichtig aanraakte en ‘Guno, mi bigi boike’ zei. Ik wou dat ik nog sliep. Dat ik niet naar haar hoefde kijken. Ik wou dat ik nog ongeboren vastzat in haar buik. ‘Ik heb het gedaan mama’, fluisterde ik, zodat alleen de muren het konden horen en ze hóórden me. Ze gilden al dagen ‘jij hebt het gedaan, jij hebt het gedaan. Yo ongemanierd beest yo. Jij!’

‘Ik heb het gedaan’, zei ik weer, maar mijn moeder wilde het niet weten.

‘Nee mijn jongen, je hebt niets gedaan’, zei ze steeds weer, want ze wist niet dat ik de bladeren niet had weggeveegd. Ze wist niets van handenarbeid. Niets van juffrouw Stevens.

‘Eet een beetje dan jongen, kijk, mama gaat je helpen. En vanmiddag breng ik vermicellisoep voor je, als je lust.’

‘Jij hebt het gedaan’, sneerden de muren. ‘Jij, jij, jij met je rommel van bladeren, papier en goma, je kaars en je bezem, je lucifers. Jij, yo slampamper yo... Dan krijg je zo goed te eten. Jij hebt het gedaan, bobo! Is voor niets draag je uniform naar school! Jij, jij, jij!’

‘Ik heb het gedaan ma. Mama, het is mijn schuld. Mijn schuld. Mama, ik...’

‘Ach nee toch jongen, ai mi Gado, je moet niet zo praten gudu... is niet jouw schuld. Is niemand schuld. Je kon niet eens helpen. Je sliep. Iedereen sliep. Kortsluiting heeft het gedaan. Of misschien was gas nog aan, ze zijn niet zeker. God alleen is zeker. Alleen Hij weet wat er is gebeurd. Eet je pap dan gudu. Mama heeft maar één bigi boi om haar te helpen, eet mooi dan me jongen. Ach, is niet jouw schuld mi gudu. Is niemand schuld. Kijk. Neem nog een hap Guno. Ik verzoek je, eet mooi voor je moeder. Eet mooi dan. Je moet je geen zorgen maken. Voorlopig zullen we bij oma Nette blijven. Maak je geen zorgen me jongen. God zorgt. Neem een hap me schat. Eet flink. Eet dan. Eet.’ Ik nam nog een hap van de zoete, slijmerige quaker oatspap waarin tranen drupten van mijn moeder.

‘Kijk, juffrouw van school heeft een kaart voor je gestuurd. Juffrouw Stevens. Is een nieuwe juffrouw nò? Ze denkt ook aan je hoor. Iedereen denkt aan je. Iedereen wil dat je weer gauw beter moet zijn. Neem nog een laatste hap dan me jongen. Eet dan mi gudu. Eet mooi.’ Ik zei niets meer. Ik at mijn pap helemaal op. Mijn moeder veegde mijn mond af, droogde haar tranen en zei nog eens en nog eens dat ik haar flinke jongen was.

Mijn ogen werden moe. Ik wou ze niet sluiten, ik wilde niet dat mijn moeder ging. Ik had nog uren naar haar willen kijken, omdat alles aan haar zo anders was. De plekken in haar gezicht die er voorheen niet waren, de veel te grote jurk die haar wonden verborgen hield. De manier waarop ze naar me keek, me voorzichtig aanraakte alsof ik een geschenkje was, een kostbaar stukje porselein dat ze nooit zou willen breken. Nog uren zou ik naar haar willen kijken, voor altijd willen luisteren naar mijn moeder die ‘Guno, mi bigi boike’ zei.

Ze stuurden me naar Boma

De rechter zat rustig vanaf zijn hoogte naar me te kijken. Ik bewoog niet, want die ogen van hem hielden me in een greep. Ik wachtte gespannen tot hij zou zeggen ‘Boma!’ Maar dat zei hij niet.

‘Dan was je die dag jarig, die dag toen je moeder begraven werd, dan was je dus jarig... Acht jaar. Pas acht was je toen.’ Hij zuchtte zwaar toen hij weer overeind ging zitten en streek over zijn haar alsof vermoeidheid hem plotseling moeilijk maakte.

‘Ik ga je naar Rijpere Jeugd sturen’, zei hij eindelijk, ‘misschien kunnen ze het daar nog eens met je proberen en kunnen ze je deze keer helpen.’

‘Ja meneer’, zei ik haastig, want ik was bang dat hij weer van gedachten veranderen zou. Ik was blij. Ik was echt blij, want hij stuurde me niet naar Boma. Ik ging wéér naar Rijpere Jeugd. Rijpere Jeugd was niets. Rijpere Jeugd was uitrusten totdat je kans zag om weg te lopen. Ik had geluk. Ik had toen echt geluk.

Alleen die dokter van daar was vervelend, een buru-type. Honderdduizend vragen stelde ze je, al mijn in'bere tori wilde ze weten. Alsof ik zo gek zou zijn om mijn leven binnenstebuiten voor d'r te draaien. Een keer vroeg ze me ‘hou je van jongens of van meisjes?’ Ik zei d'r ‘ik hou van niemand.’ ‘Maar áls je van iemand zou houden... van wie zou dat dan zijn?’ bleef ze mijn hoofd doorzeuren met d'r gedraaide tong, ‘van een jongen óf van een meisje.’ Ik zei d'r ‘ik hou van niemand.’ Ik zei d'r ‘ik hou alleen van mijn kippen.’ Toen schreef ze een briefje. Daarmee moest ik naar die dokter van LPI. Alleen omdat ik van mijn kippen hou...

Het was een regelmatig komen en gaan bij Rijpere Jeugd, bijna was ik klant. Als ik wegliep ging ik altijd regelrecht naar oom Roy. Natuurlijk! Waar anders moest ik gaan? Daar was ik zeker van mijn bordje eten, want oom Roy was geen slechte man. Hij zorgde voor me. Eten, kleren, zakgeld... alles op tijd. Hij was goed voor me, écht goed was hij voor mij.

Dat ik in een probleem was gegaan... ja, dat kon hij ook niet helpen. Ik

was nu eenmaal een jongen. Meisjes gaan in een hossel, jongens gaan handelen. Is zo eenvoudig is dat ding. Ik begon geld nodig te hebben dus moest ik iets gaan doen. Ik nam een serieus tuinmanswerk. Daarmee verdiende ik vijfduizend voor een morgen plus een glas water. Maar kijk nò, werk vind je ook niet iedere dag. Is zo ben ik begonnen met handelen. Alleen handelen hoor. In 't begin gebruikte ikzelf niet. Eerst was het moeilijk, ik was bang dat ze me gingen krijgen. Elk moment rende ik. Ik zag politie... ik rende. Ik zag MP... ik rende. Zelfs in mijn slaap rende ik, maar het ging over. Ik werd het gewoon. Ik nam dat ding cool. Hij heeft me nooit iets gezegd, oom Roy. Misschien wist hij echt niet dat ik handelde. Hij zei dat hij het niet wist, toen ze hem die laatste keer vroegen. Hij zei dat hij ook niet geloofde dat ik dat ándere had gedaan, maar ze luisterden niet. Ze zeiden dat ik schuldig was, die laatste keer, en stuurden me naar Boma.

Ik zag direct dat hij dood was: zijn gezicht... als rubber. Hoe hij die middag in huis gekomen was weet ik niet. Hij zei dat hij wachtte. Dat hij wachtte op oom Roy. Ik vroeg hem wat hij bij oom Roy kwam zoeken. Hij lachte verlegen. Toen dacht ik dat ik wist. Eerst deed ik niets. Ik keek gewoon naar hem. Hij stond op en kwam naar me toe, lachte nog steeds. Ik keek naar zijn mond, zijn magere lijf, zijn benen die uit elkaar stonden alsof ze een cirkel wilden zijn. Eerst deed ik niets. Ik streelde alleen. Hij streelde terug. Hij streelde me écht terug, ik weet het zeker... ik geloof dat hij me terugstreelde. Ik wéét niet wanneer hij begon te gillen. Toen ik hem hoorde gillen, gilde hij niet meer. Ik kende hem niet, dit was de eerste keer dat ik hem zag. Ik wist niet waar hij woonde, hoe hij heette, ook niet hoe oud hij was. Misschien twaalf, misschien tien, schatte ik.

Hij was acht. Dat hoorde ik later toen ik moest voorkomen. De rechter had zich voorovergebogen en keek vanaf zijn preekstoel recht in mijn gezicht. Ik zag hoe hij rood werd onder zijn huid. Her'her'nengre, dan werd hij rood als een bakra.

‘Dat kind was pas acht’, had hij geschreeuwd, ‘hij was pas acht!’ Hij ademde zwaar toen hij weer overeind ging zitten en zich over het haar streek alsof vermoeidheid hem plotseling moeilijk maakte. Toen de rech-

ter me vroeg zei ik op alles ‘ja’. Dat hadden de jongens van cellenhuis me gezegd, dat ik op alles ja moest zeggen behalve als ze me vroegen of ik het gedaan had, dus zei ik ‘ja, ja, ja!’ Alleen één keer zei ik ‘nééé...’, maar ze luisterden niet. Ze stuurden me naar Boma.

Niemand had me gezegd dat ik jarig was, die dag toen mijn moeder werd begraven. Acht jaar was ik geworden. Dat hoorde ik drie jaar later, toen ik voor de zoveelste keer moest voorkomen en de rechter stil naar me zat te luisteren. Toen ik niets meer te zeggen had boog hij zich over zijn preekstoel naar voren zodat zijn ogen met de mijne botsten. Ik schrok er vreselijk van, want al die tijd dat ik daar naar die man had staan kijken, had ik niet eens gezien dat zijn ogen blauw waren. Her'her'nengre... dan waren zijn ogen als van een bakra. Een hele tijd zei hij niets, die rechter. Bleef het stil tussen hem en mij, zat hij vanaf zijn hoogte rustig naar me te kijken. Ik bewoog niet, want die ogen van hem hielden me in een greep. Ik wachtte gespannen tot hij zou zeggen ‘Boma!’ Maar dat zei hij niet.

‘Dan was je die dag jarig, die dag toen je moeder begraven werd, dan was je dus jarig... Acht jaar. Pas acht was je toen.’ Dat was alles wat hij zei, ik kon hem nauwelijks horen. Zo fluisterzacht praatte hij.

‘Ja meneer’, zei ik snel want die jongens van cellenhuis hadden me gezegd dat ik op alles gewoon ‘ja’ moest zeggen. Op alles, behalve als ze vroegen of ik het had gedaan.

Ik was niet meer thuis toen mijn moeder overleed, ik bleef niet bij haar. Sinds mijn vijfde bleef ik bij oom Roy. Met hem ging ik naar de begrafenis. Ik dacht dat het zondag was omdat het die middag zo verschrikkelijk leeg en stil was op straat, maar oom Roy zei dat mensen nooit op zondag begraven. Welke dag het was weet ik nog steeds niet, maar het was leeg leeg leeg op straat en stil als dood. Toch was het geen zondag. Het was geen zondag want oom Roy weet het beter. Oom Roy weet álles beter, niet voor niets is hij mijn vaders oudste broer.

Alleen mij heeft oom Roy genomen. Alleen van mij was hij zéker, zei hij, want ik lijk sprekend op mijn vader. Van die anderen was hij niet zeker. En dan nóg... ze waren meisjes. Oom Roy hield niet van meisjes.

Hij heeft altijd een jongen gewild, daarom had hij me direct genomen. Mijn moeder vond het goed. ‘Hij is je oom’, zei ze. ‘Wie anders gaat beter voor je willen zorgen dan je bloedeigen oom? Voor mij is het een hele hulp’, dus ben ik bij oom Roy gaan blijven.

We hadden ons klaargemaakt om die middag te gaan begraven, oom Roy en ik. We droegen als tweeling, we droegen parweri. Blueblack terlenka broek met een wit, langemouw hemd. ‘Als een echte kleine bigi man’, lachte oom Roy tevreden toen we samen op straat liepen. Ik vóór, hij achter, want hij genoot ervan naar me te kijken.

Mijn moeder lag in een lange witte jurk in haar kist en ze had een witte angisa op haar hoofd. Het stond haar niet. Mijn moeder had geen hoofd voor een angisa, maar iedereen mompelde dat ze er mooi bijlag. Ik weet niet waar van d'r ze zo mooi vonden. Haar gezicht leek op rubber, bijna herkende ik haar niet. We bleven niet lang. Oom Roy vond dat het niet nodig was, dat we onze plicht al hadden gedaan.

Thuis liep hij direct door naar de slaapkamer. Hij zei dat hij zich niet goed voelde, dat hij ziek werd van begrafenissen en dat ik hem troosten moest. Het troosten deed pijn, hartverscheurend pijn, alsof ik deze keer voorgoed in tweeën zou scheuren. Oom Roy hield niet op toen ik gilde. Deze keer was het erger dan toen ik met mijn blote voet op brokobatra had getrapt en ze er dran op moesten gooien om het bloeden te stoppen.

Het was stil in huis, ik wist niet eens dat ik wakker was, ik dacht dat ik dood was. Oom Roy was met meer thuis. Ik kon me niet bewegen, bleef liggen. Viel opnieuw in slaap. Toen ik weer wakker werd lag oom Roy met kleren en al naast me. Niet eens zijn schoenen had hij uitgedaan. Hij stonk vreselijk. Naar plasje en sopi.

Ik dacht dat ik niet zou kunnen lopen maar het ging... ik ben niet doodgegaan en ze stuurden me toen naar Rijpere Jeugd, die eerste keer en ook al die andere keren. Alleen de laatste keer ging ik daar niet. Ze stuurden me naar Boma.

Witte lelies

Ronny heeft me nooit geschijnd. Ik zweer voor je dat hij me nooit geschijnd heeft. Ik wil niet beweren dat hij niet naar me keek. Elke dag meisje! Elke dag als ik instapte, ging zitten en hij mijn kaartje kwam scheuren.

Hij kéék naar me... ik zeg 't je. En ik keek ook naar hem. Niet openlijk natuurlijk. Vanzelf niet. Ik ben geen motyo en dat zag Ronny direct, dat ik manieren had, dat ik een goed meisje was.

Op een keer nadat hij alle buskaartjes had gescheurd - het was de laatste schooldag voor de grote vakantie - ging hij naast me zitten. ‘Ben je geslaagd?’ vroeg hij. Ik vroeg hem niet eens hoe hij het wist dat ik examen had gemaakt. Mijn hoofd was heet heet heet en mijn hart ging boedoemboedoem in mijn keel en in mijn buik. Tot in mijn voeten, meisje. Ik kon bijna niet praten. Alleen maar ‘iya’. Dat alleen zei ik. ‘Ik kan je een beetje na' Colakreek brengen of na' Republiek. Wat je wilt’, zei hij. ‘Ik weet niet’, antwoordde ik verlegen. Ondertussen liet mijn hart me gewoonweg niet met rust: boedoemboedoem. De hele tijd.

We zijn gegaan. Colakreek. De hele zondag. Ik heb genoten zeg ik je. Nog nooit was ik daar gegaan. Ik ging nooit ergens. Van huis naar school, van school naar huis, dus kun je je voorstellen hoe ik genoten heb.

We gingen met brom, baya. Hij had een blauwe herenbrom. Het zat vermoeiend op de heenweg. Ik wilde niet petten. Stel je voor. Ik ben toch geen eerste de beste? Terugweg was wat anders. Dan kénde ik hem al.

Eigenlijk had ik nog door naar school willen gaan. Naar mulo-4. Maar ja. Anderen hebben niet eens een ulo. Dus toen ik die buik kreeg spande ik niet. Niet echt. Ik wist positief dat ik op Ronny kon rekenen. En ik mag niet voor hem jokken. Hij draalde geen ogenblik. Hij is direct direct bij mijn moeder gekomen en mama heeft ook onmiddellijk toegestemd.

Ik hield van de plaats waar Ronny voor me gebouwd had. Een schoon erf met een paar vruchtbomen. Voorop sinaasappel en lemmetje, bacove en pomme de cythère. In een hoek een kleine kalebas. Echt sierlijk. Mama zei dat het een goed ding was, kalebas op je erf. Dat ik die kalebas nooit moest kappen. Ik heb hem ook nooit gekapt. Zomaar zo is hij doodgegaan. Als een soort van voorteken. Ik zeg 't je. Achterop een grote knepa. Precies waar ik van hou. De zijkanten waren voor groenten en madam jeanette. Die had ik altijd want Ronny eet niet zonder. Een hele zeg ik je. Wat dat betreft zie je zo van wie hij getrokken heeft. Ik meisje, ik huil al als ik het in stukjes moet snijden. Laat staan... Ze zeggen dat mensen die heet eten vrijpostig en luidruchtig zijn. Nonsens! Zó kun je zien hoeveel nonsens in de wereld is. Ronny van me eet dagelijks een hele. Soms twee zelfs. Dat is als ik 's middags geen brood heb gevonden. Dan eet hij 's avonds overblijfsel. Dus een- tot tweemaal daags een hele. Maar rustig dat hij is... ik zeg het je. Ronny van me is rustig tot en met. Hij praat bijna niet. En vrijpostigheid is ver van 'm. Met mij bijvoorbeeld heeft hij nooit één vrijpostigheid gemaakt. Niet dat een vent met mij vrijpostigheid zou kunnen maken hoor. Dat nooit. Maar enfin... laat dat. Ik wil niet in die finesse gaan. Alleen om je te wijzen dat Ronny een rustig mens is, schoons die madam jeanette.

Het huis was een lageneuten, maar hoog genoeg voor Bruno en Bruintje om schaduw te zoeken onder het huis, en hoog genoeg om water buiten te houden. Dus ik had geen klagen, baya. Weer of geen weer, mijn huis was altijd droog en dat kon ik Elfride van naast echt niet horen zeggen. Zie je grote regentijd zo... zwembad zeg ik je. Dan moest ze ppaya weghalen en hangmat binden om droog te slapen. Zo erg was 't. Nee baya, die hoofdpijn was nooit fo mij. Ronny van me had met verstand gebouwd! Het huis was wel niet groot, maar we woonden. Eén slaapkamer. Net voor ons drietjes. Anderen zouden wensen...

Aan de overkant van de straat - het is een smalle zandweg, een echte inisei pasi - was een goot. Bijna even breed als de straat. Niet dat die straat zo breed was. Die straten van boiti zijn niet als die van de stad. Niets van boiti is als van de stad. Het is prettig op buiten. Echt prettig zeg ik je. En alles is zo schoon. Neem die goot bijvoorbeeld. Welke goot in de

stad ga je vinden die schoon is. Die nog erbij met lelie is. Mooie roze. Of witte. Als engeltjes op Gods vruchtenschaal, zó is pankukuwiwiri in bloei. Aan de overkant van ons huis bloeiden witte. Ik hield van ze.

Zomaar zo kon ik zitten op de stoep voor het huis met een tros knepa. Zulke! En zoet! Zoet zoet zoet zeg ik je. Dan at ik mijn mond tot pottenschuur. En als ik niet meer kon, leunde ik een beetje achterover tegen de deurpost aan en telde met mijn ogen die witte lelies in de goot aan de overkant, tot ik de tel kwijt was. Dan telde ik overnieuw totdat ik niet meer telde. Dan sliep ik. Gewoon dáár. Net daar op die stoep meisje. Op die harde harde steen. Deurpost als kussen, stonstupu als matras. Vooral als de wind een beetje met mijn gezicht speelde. Meisje, als ik je zeg hoe ik sliep... zo diep dat ik droomde zelfs.

Engeltje van me was toen nog niet geboren. Hoogzwanger was ik van haar. Dan droomde ik met een klein meisje. Hoe ze in een wit kanten jurkje met cancan en pofmouwtjes dyompofutu speelde op pankukuwiwiri. En ik zeg je, het is net dáár dat engeltje van me geboren is.

Die middag droomde ik schoon hoe een klein meisje op haar tenen stond op de rand van lelieblad. Helemaal voorover boog ze zich en stak een handje naar me uit. Ik wilde het grijpen. Ik miste en viel in het water. Drijfnat was ik toen ik wakker werd.

Ronny was Ma Mea al gaan roepen. Ik huilde dat ik in de goot gevallen was. Ma Mea zei dat ik rustig moest blijven. Dat het alleen maar vruchtwater was. Ik kon gewoon niet meer praten. Pijn meisje! Eén wreedaardige pijn! Alsof ik doodging. Ze was negen pond. Negen pond zeg ik je. Zo een bogger van een baby.

Het is niet dat ze niet wist te praten, engeltje van me. Dat was het niet. Ze had gewoon van haar vader getrokken. Hij is ook geen praatpersoon. Echt een rustig kind was ze. Sprekend haar vader. Ik had nooit last van d'r. Nooit.

Ze hield van de regen. Mijn God wat hield dat kind van regen. Wat ik ook niet zei, als regen viel was engeltje buiten. Soms met kleren en al. Op het laatst liet ik haar maar. Dan rende ze op die poppenbeentjes van d'r, patyapatya in dat vieze water. Maar ja... dát was d'r plezier.

Die morgen regende het niet. De zon scheen zelfs een weinig, maar er lag nog wel water op het erf. Niet veel hoor. Nog niet eens tot mijn enkels.

Ik hing kleren achterop. Hoeveel kan het geweest zijn? We waren maar met ons drietjes. Nog geen halve bekken. Misschien niet eens een kwart... Ik weet niet hoe lang ik achterop was, ik weet niet. Ik had geen pols, nooit eentje gehad. Maar lang kan 't echt niet geweest zijn. Nog geen halve bekken kleren. Ai meisje, ai...

Ik was net klaar met hangen toen ik Elfride hoorde schreeuwen. Als ik je zeg dat ze schreeuwde... mijn God meisje, kijk naar mijn vel. Het was geen schreeuw om eerst bekken op te ruimen. Nee meisje. Bekken bleef net daar in die tokotoko en ik rende zonder slipper met die twee voeten die God me gegeven heeft. Ai mijn God. Ai. Zo'n klein beetje water. Nog niet eens tot mijn enkels. Ai mi Gado, zelfs die kalebas wilde sindsdien niet meer leven. Van top tot wortel is hij weggerot.

Daarna droomde ik alleen maar van witte lelies. Mijn engeltje op haar tenen op een groot rond waterblad. Helemaal voorovergebogen, tot over de rand. Haar handje naar me uitgestoken. Ai mijn God, mi Gado, mi Tata. Kijk hoe ik nat ben. Kijk zoveel tranen. Ai!

Ronny was al geen praatpersoon. Het werd erger. Geen woord meisje. Geen woord. Maar we leefden. Je gelooft zelf niet dat je nog leeft, maar toch leef je. Zonder praten, zonder aanraken. Zo ging het. Meer dan twee jaar meisje, meer dan twee jaar. Totdat God zelf zag dat het genoeg was. Ik kon niet meer. Met lege handen. Met mijn lege lege handen zonder één stukje extra goed. Niets anders dan die jurk die ik aanhad en een oude schoen. Dat was alles. Zo ben ik naar mijn moeder teruggegaan. Ik kon niet meer.

Een keer is Ronny bij me gekomen. Hij kwam niet binnen. Hij bleef op straat. Zittend op die brom van 'm. ‘La' me je een beetje uitbrengen zondag’, zei hij. Ik keek naar hem. Ik keek openlijk naar hem. Hij keek niet naar mij. In de verte keek hij. ‘La' me je een beetje uitbrengen. Colakreek, Republiek... waar je maar wil.’ Ai meisje. Als je mijn ogen kon voelen, ik kon gewoonweg niets meer zien... Toen is Ronny afgestapt. Dan heeft hij me gehouden. Dan heeft hij me gehouden meisje. Aaai...

Gladys

Mma Eline zegt dat Gladys sinds kleins af aan een probleem is geweest en dat niemand het voor d'r heeft kunnen weghalen. ‘Het is iets van d'r zelf’, zegt mma Eline. Vrouw Carmen weet zeker dat het die satansmeid van fijne meneer is die iets voor Gladys heeft gezet waarom ze zo geworden is. Fowbere Dini vindt 't nonsens. Ze is eens met mma Eline. Gladys hád een probleem. En zwáár ook. Die juffrouw van Sociale Zaken had een heel ander verhaal, ma' dat ben ik al vergeten. Zó lang was die story van d'r. Wel hield ik vreselijk veel van d'r tas. 't Was een soort van attaché-valies dat zakenmannen brengen, maar dan eentje voor dames.

Wie van ze gelijk heeft weet ik niet. Misschien allemaal een beetje. Zeker ding is dat niemand Gladys meer gaat kunnen helpen. D'r buik is al gebost. Zelfs die dure dúre schoen die ik ben gaan branden... het gaat Gladys niet meer kunnen helpen. Dan was ze mijn liefste zuster mèn. Mijn liefste zuster... Die schoen die ik zo gebrand heb, is Gladys had 'm fo me gekocht. Is Gladys.

Elke zes weken ging ze op en neer, op en neer. Zomaar zo kon ze zitten en zeggen ‘tamara m' e frei’. Zonder wat hoor, zonder een bigi ten of nèks. Ze was het al gewoon.

In het begin was het een dyugudyugu van jewelste. Da' maakten we lijsten met een hoop dingens wat ze voor ons moest brengen. Wanneer die lijsten te lang waren, nummerden we. Van één na' drie. Dat was eerste, tweede en derde keus. Als we dan toch niet uitkwamen zetten we ‘e’. Eventueel. Dus dat wil zeggen als Gladys toch nog plaats zou hebben om meer dingens te brengen.

Als je dozen zag die ze voor ons bracht... Dozen als dozen. Van A tot Z was erin. Bijna hoefden we niets meer te kopen. Niet dat we niets meer kochten, want behalve dozen bracht Gladys ook nog centen. En geen zomaar centen. Valuta van Holland!

Alles wat we wilden kochten we. Als je mode wilde zien moest je ons

komen checken. Niets werd zomaar lawlaw gedragen. Alleen maar passend of hele stel. Is zo droegen we. Voor mij had ze een dúre schoen gekocht één van die keren dat ze van Holland kwam. Het was een valuta-schoen van Toppunt. Een merk natuurlijk. Een Alida. Je moest 't zien aan me voet. Geweldig tof yongu.

Dat was vóór ik 't had gebrand. Want ik heb 't gebrand totdat er niets meer over was. Na her' bakadyari ben gers' wan kremasi. Mi bron a ssu uit, want ik kon 't geen dag meer dragen. Ik kon die schoen gewoonweg niet meer zien.

We zorgden goed voor onze maag. Dat vooral. Als we voelden om te koken kookten we, al hadden we voor die dag al brekten-eten gegeten. Of we stuurden Alicia bij ma-è verderop. Die rotishop die je daarzo ziet... bara, roti, phulauri, de boel kochten we. Plus wisselden we daar, want ze braken 't geld echt goed.

No man, sinds Gladys op en neer op en neer ging, aten we honderd procent great. Niet dat we voordien niet aten... We hebben nóóit gepinaard. Niet echt tenminste. Al kon je niet eten hoe je wilde, ma' pinaren... als ik fo dat ga jokken gaat God me straffen.

Okee, soms moesten we afgepast eten, dat is waar. Een huis vol smoelwerk maakt toespijs verlegen. Van twee hele kippen ga je drie of vier keren borst en bout kunnen eten met dertien stuks mensen - als je goed weet te verdelen tenminste - ma' verder ga je 't ook niet kunnen rekken. Dat wil nog niet zeggen dat dat alles is. Kip is méér dan alleen borst en bout. Dus als dat klaar is eet je die andere dagen bek en nek plus de rest en dat noem ik geen pinaren.

Rijst was er bijna altijd, fo dat mag ik echt nie' jokken. Op trottoir klaroen en bita-wwiri en wat daar wilde groeien. Dat van Suriname. Bijna ga je niet kunnen creperen. Wat dat betreft zorgt God voor ons. Is wij maken onszelf moeilijk.

Anyway, la' me niet in een verdwaaltori gaan. We zaten in de nieuwe voorzaal naar televisie te kijken. Gladys had laten bijbouwen. Een ruime voorzaal met een aparte deur naar Gladys d'r nieuwe slaapkamer met eigen privaat. Ze had direct tegels laten zetten - eenmaal daar ze bezig was - en alles was mooi en nieuw en netjes als in die huizen die je op tv ziet.

Eén van die dingens die Gladys altijd zei: ‘Als ik klaar ben met bouwen heeft iedereen een eigen kamer met bad en toilet.’ Iya man. A ssa fu mi dati had geen zaak met halve werk. Dat van d'r. Ze had schoonsgenoeg van alles. Dan was dak verrot geworden, dan was riool gaan verstoppen, dan was erf als een bigi swampu op iemand. Om niet te praten van septictank. Alsof de hele buurt fo je had gepuft. Schoonsgenoeg had Gladys d'r van. Daarom waren huis en erf die topdingens op d'r lijst. Later zou ze verder kijken.

Ze wezen net die nieuwe shoppingmall op kanaal 10 waar je je schoen op trottoir moet laten alvorens je binnen kan gaan. Zo g'vaarlijk nice is dat ding geworden. We waren allemaal aan het kijken toen Gladys plotseling zei ‘tamara m' e frei.’

Iemand zei ‘oho’. Dat was alles. Eenieders aandacht was op kanaal 10. We weten niet eens hoe laat ze die avond is gaan slapen. We weten niet mèn.

Toen Parel d'r vroeg 's morgens kwam halen was er niemand om d'r te groeten. Dat is wat ons tot nu toe zo spijt. Iedereen sliep nog, behalve Alicia en de kleintjes. Ze waren al op school. Het is Alicia d'r werk, kleintjes baden en brood met thee verdelen als er is. Eerst brengt ze Romeo en Romea (de tweeling van Gladys) naar de fröbel. Daarna trekt ze door met kleine Hugo van fowbere Dini, grote Hugo van mma Eline (hij is een kweekje), Maira, Henry en Truusje. Ze gaan allemaal op één school.

Alicia is de oudste. Veertien. Maar Truusje zit hoger dan d'r. Truusje moet al examen maken. Ze wil naar mulo. We kraken allemaal voor d'r. Ik ging ook op mulo. Glenn ook trouwens. We hebben 't gelaten. Zeg me eerlijk, wat moet je op school zoeken als je positief weet dat het salaris dat ze je gaan geven niet eens genoeg is om je bil te vegen...

Gladys is eens met ons. ‘Zelfs een buik die per ongeluk op je gekomen is, kan je niet betalen en ook niet weghalen’, zegt ze. Is precies zo is met 'r gebeurd. Denk je dat het lekker is, de zoveelste buik die op je komt terwijl je eigenlijk al gestopt bent...

Glenn redeneert net zo. School is voor mensen die niets weten. Wij wéten al. Meer dan juffrouw en meester samen. Daarom zoekt Glenn nu liever een werk in plaats dat hij zijn goeie tijd op school gaat verliezen.

Eigenlijk moest hij die morgen toen Gladys met Parel wegreed voor een security-werk gaan. Ze hadden hem laten roepen. Hij is niet gegaan. Hij had gewoonweg hebi skin die morgen. Net of iets hem zei dat iets zou gaan gebeuren. Daarom is hij rustig voor 'm blijven slapen.

Mma Eline sliep ook nog. Gewoonlijk is ze vroeg 's morgens al druk bezig met huis schoonmaken, kleren wassen, eten koken en onderwijl dingens verkopen fo de deur. Maar die morgen wou d'r been gewoonweg niet. 't Maakte haar echt moeilijk. Gladys zegt dat als ze eenmaal klaar is met alles wat ze wil doen, yongu... een leven als een prinses. Dát is wat mma Eline gaat hebben.

Een dag tevoren was mma Eline voor controle gegaan. De hele dag mèn. Je kent AZ. Dan heeft die dokter nog dek'ati om vijftienduizend bij mma Eline te nemen. Zegt hij nog erbij dat hij rekening houdt. So wan lagi beest.

Dat is één ding wat ik zou willen worden. Dokter. Geld als water, boi! Ma' ja, dat is vier jaar mulo, drie jaar AMS, zeven jaar De Kom... Da' waar ga ik die tijd vinden... Mma Eline heeft wel gehuild hoor, toen ik school gelaten heb. Al haar vertrouwen was op mij want al zeg ik 't zelf, ik weet te leren. Maar veertien jaar, yongu... Veertien jáár. Dat is nog 'rbij als je nooit bakt. No man, ik zou niet kunnen. Dan ben ik opa tegen die tijd. Dan wannéér ga ik genieten...

Anyway, ik zie dat ik weer in een verdwaaltori ga gaan. Dus la' me zien... Gladys is goed en wel vertrokken en behalve Glenn had niemand gevoelens gehad. Wel had mma Eline een bruya mus'deimamanten dren, diezelfde ochtend dat Gladys wegging. Ze droomde hoe een kokosnoot van hoog hoog hoog uit de boom was gevallen en vlak voor d'r voet op de grond was opengebost. Gebost zeg ik je! Een kokosnoot nog 'rbij! Geen druppel water was eruit gekomen. Alleen tablet. Calpols. En geen zomaar Calpols. So den ben bigi. Met één wrede hoofdpijn was mma Eline opgestaan, maar Calpol heeft ze niet geslikt. Geen enkele. Ze dacht dat die droom een soort van waarschuwing voor d'r was dat ze geen rotzooi meer moest slikken. Nanga dati na den Calpols fu Gladys a ben dren... Is dát droomde ze zo.

Yongu, precies hoe die kkronto was gebost, is precies zo is Gladys d'r buik gebost in die plane. Als je bolletjes zag rollen... 't is geen leugen wat ik vertel. Milly van vrouw Carmen van de hoek heeft ons alles tot in de finesse gegeven. Een skana van d'r zat toevallig in diezelfde plane dus wat ze zegt is zeker zaak, 't kan niet missen. En waarom zou ze jokken. Ze is vreselijk goed op ons.

Het was een bruya van jewelste in die plane want een geboste buik is al niet wat een mens zou willen zien. Laat staan wat eruit komt. Gladys heeft geschreeuwd geschreeuwd geschreeuwd dat ze die plane direct direct moesten zakken. Het was gewoonweg fu bar' krei, zo erg. Zo vreselijk. Ze konden die plane niet zomaar zakken. Vanzelf niet. Planes zak je niet zomaar. Zo erg. Zo vreselijk vreselijk mèn.

Verleden toen ik uit moest gaan, dacht ik weer even aan die schoen. 't Bleef altijd onder mijn bed, die schoen van honderdzoveel dollar die Gladys fo me gekocht had bij Toppunt. Is die schóén heeft me op deze tori gebracht.

Wel, als ik je zeg... Ik kon die schoen gewoonweg niet meer dragen. Ik kon 't nooit meer aan me voet zetten. Is achter het huis ben ik ermee gegaan. Is daar heb ik ze gebrand. Niet dat 't Gladys gaat kunnen helpen. Niemand gaat niets meer kunnen helpen, ik weet. Ma' mi bron den ssu yongu. Mi bron den wreed.

Carrousel

De Repetir wordt als een pingpongbal door de golven gemept, geen moment ligt ze stil op het water. In haar kombuis bungelt een rieten mand met patatten, cassave en napi hinderlijk mee. Er zijn vandaag geen vrachtschepen, geen cruisers, geen vissers. Ik ben twee zeildagen ver van de kust. Leef op nootjes, beschuitjes en soep uit een pakje. Midden in de nacht word ik wakker. Ik lust okrobrafu. Okersoep met gerookte vis en banaknudru erin.

Dat stond ik vorige week te koken toen er bij de buren iemand gilde. Een kind, misschien twaalf of dertien jaar. ‘Nee mama, nee, is niet ik heb dat geld genomen... whááá... Ik verzoek mama, fo God ma, is niet ik.’ Ik liet alles staan, rende naar buiten. ‘Zo een vervloekt kind èh... een mens kan zich niet voorstellen.’ De zweep striemde harder. ‘Ik stuur dat kind om die manya fo me te gaan verkopen èh. Da' blijft die meid de hele dag fo me weg, doet alsof ze een groot mens is, mevrouwtje heeft nèks te maken. Da' komt juffrouw me nog erbij uitleggen dat centen verloren zijn. Wel, je smoel breek ik fo je, als je denkt dat je mij fo de gek komt houden. Wat denk je, yo meid yo, dat ik je klein kind ben?’ Het is mijn zaak niet, ik wou me er niet mee bemoeien. Haastig ging ik naar binnen en trok de deur achter me dicht. Mijn hoofd gonsde ‘meisje, bemoei niet met mensenzaken. Je zult bemoeien als je moeilijkheid met mensen wil.’

Ik ben met de Repetir vertrokken diezelfde week nog. Dat was ik al heel lang van plan. Ik snakte naar water, veel water, alleen maar water.

Een golf klapt over de reling, wast de zeilen en het dek, sproeit de kombuis helemaal nat. De Repetir walst sneller, de mand danst onvermoeibaar mee.

Ik strompel naar buiten, verlies evenwicht, voel dat ik ziek word. Mijn hoofd, mijn maag... Ik snak naar een slokje water, maar zeewater is zout. Zouter dan tranen. Op zee proef je je tranen niet...

Onder de amandelboom sta ik, met mijn baskiet. Er is daar geen horizon. Al loop ik door door door, tot voorbij politiepost, voorbij Fort Zeelandia, voorbij de sluis zelfs, toch zie ik de horizon niet. Als ik ben uitverkocht breng ik mezelf tot naar Leonsberg om de eindstreep van aarde te zien. Te voet. Baskiet op mijn hoofd waarin een paar nodigheden als thee en rijst, een stuk zeep, een paar pakjes sodabeschuit, pindakaas, karsinoli. Gekocht met bacovegeld. Misschien is geluk met me en vind ik een oversteek met oom George. Als ik pech heb moet ik barkas nemen en moet ik betalen.

Ik hou van Leonsberg, daar kan ik de horizon zien. Oom George zegt ‘is daar stopt de zee, is daar stopt de aarde.’ Mijn juffrouw lacht ‘is grap maakt je oom George, achter de horizon liggen ándere plaatsen. Als die plaats die ze Demerara noemen, en nog een paar meer.’ Ik wenste wel dat ik eens naar Demerara kon gaan. Juffrouw d'r raffiatas komt van daar. Mooie gekleurde schelpen zijn erop en de voering is glanzend roze. Madeira is ook een van die plaatsen. Dan heb je Cayenne, Amsterdam, Willemstad, Ceylon, Hong Kong... zoveel plaatsen daar achter de horizon. Bridgetown ook ja. Is daar is Sasa Walcott geboren, me oma heeft me zo gezegd.

Ik heb haar niet gekend, Sasa Walcott. Ik was nog lang niet geboren toen vader Seisburg d'r heeft weggebracht. Oma zegt ‘wees blij meisje dat je haar niet gekend hebt, ze was geen lekkere, ík kan je zeggen. Pakslaag dat je opa kreeg, dagelijks! Als een hond schopte ze hem. Da' was hij nog erbij d'r enig kind.’ Misschien dat opa daarom zo met Hekkie deed, misschien dáárom.

‘Hekkie-Hekkie-Hekkie!’ Da' zag je hoe Hekkie srrr srrr op z'n buik ging schuiven over 't erf alsof hij Ba Sneki was. ‘Hekkie-Hekkie-Hekkie!’ Waar Hekkie maakte dat hij niet hoorde. Je zou zweren dat hij doof was, ma' niets vanaan. Hekkie hóórde, hij wás niet doof. Zachtjes zachtjes schoof hij zichzelvers onder de lageneuten. Ma' fo z'n pech had opa hem tóch gezien. Aan zijn achterpoten, aan zijn staart, net waar opa hem kon krijgen. Is zo werd hij srrrt weer teruggetrokken vanonder het huis. Zo een dom beest, èh! Als mensen zeggen ‘yo domme hond yo’, da' is goed dom ben je hòr, dat kan ik je zeggen. In plaats dat die hond wegrende... nee. Is dokken dokte hij zijn hondenlijf ‘aing aing’ tegen de grond, zijn

kop als een soort van zieligheid ingetrokken. Zeg me èh, wie gaat zo dokken, wie? Wel is net daar kreeg hij z'n slag, ‘aing aing aing’. Wat opa maar kon vinden. Een stok, een lat, zelfs een hele plank heeft opa een keer gepakt en Hekkie ermee getakeld dat het niet mooi meer was. Ik begrijp niet dat Hekkie toen al niet dood is gegaan. Zo'n aframmeling! Is zo zie je dat doodgaan niet gemakkelijk is. Juffrouw zegt 't ook: ‘Zoveel zweepslagen, werken fo gratis, spaanse bok en tóch zagen ze kans om te blijven leven’. ‘Nog erbij gaven ze hun du’, zegt me opa. Sasa Walcott had hem zo verteld en zij kon het weten want háár moeder was van die tijd, heeft d'r eigen vrij moeten kopen. Ik weet niet hòr... Is wat opa me zegt. Hoe ga je je eigen kunnen kopen èh, zeg me, hoe? Je bent toch al van jezelf? Ma' is zo was dat ding in die tijd. Werken fo gratis, een leven als een hond, een leven als Hekkie. Hij is later toch doodgegaan, ma' is niet dat wil ik hier zeggen, is niet dát.

Die overgrootmoeder van me, ze was eigenlijk niet van hier, als je goed berekent. Is van Bridgetown was ze. ‘Bados’ zeggen die mensen van daar want ze weten niet als wij te praten. Badyan... is Badyan praten ze daar, een soort van Negerengels ma' toch een beetje anders als van ons. Wij weten het geen van allen te praten, alleen opa. Hij praat nog een mondje. Vooral als hij z'n snap genomen heeft bij Ramchander op de hoek, z'n ziel en zaligheid heeft gedronken. Is dán moet je 'm horen... hmmm... ik ga niet fo je kunnen herhalen, anders ga ik mijn mond moeten wassen met zeep én pottenschuur.

‘*Die hour late already, so get yu backside home now. Right now yu hear!*’ Me oma zegt is zo schreeuwde Sasa fo opa. Da' stond Sasa met een zweep op hem te wachten als hij eindelijk uit sopistore verscheen. Negentien jaar was opa, ma' Sasa had geen temaken met leeftijd. Ze zweepte hem als een klein kind, als een hond, als een van die mensen die gingen werken fo gratis. Dan rolde hij kermend over straat tot na' huis, Sasa had geen temaken of mensen zagen. ‘Uur of geen uur’, zegt me oma, ‘waar opa elke dag weer z'n sopi dronk, geen move maakte hij om naar huis te gaan, schoons die pakslaag die hij dagelijks kreeg.’ Later zei Sasa hem niets meer, hij was een man van zichzelf, hij had een vaste job en bracht centen fo Sasa thuis, dus was die zweep nu fo me oma.

‘*When yu see die hour late yu betta get yu backside home yu hear. Yu hear!*

Mi house is no bawdy house, yu hear!' Is zo schreeuwde Sasa Walcott me oma. Mensen zouden denken is werkelijk kwam oma van bornihouse dat Sasa dat ding van d'r zo maakte. Ma' is niet van bornihouse kwam ze, is van mevrouw waar ze ging wassen en strijken. Is van dáár kwam me oma zo laat. Zestien jaar was me oma, dus wat kon ze zeggen? Zelfs wanneer Sasa d'r zweepte, d'r haar fo d'r trok, d'r rammelde totdat d'r vel blauw was... wát kon ze zeggen? Opa was negentien, hij bleef nog bij zijn moeder toen oma baby moest krijgen. Wat moest oma anders? Is daar moest ze gaan. Is zo is oma bij Sasa Walcott en opa gaan blijven. Is net daar is ze d'r tweemaal daags fonfon gaan nemen, want later gaf opa d'r ook.

Bacove. Is dat ben ik naar de stad gaan brengen om te verkopen. Overgestoken met het veer sinds vroeg 's morgens. Ik ga nooit tot naar de markt, is vlakbij politiepost van Heiligenweg waar ze schaafijs en krawkraw, suikergoed, Lotex en 'twee-cent-een-sigaret' verkopen. Is net daar blijf ik staan met me bacove. Een beetje op afstand van Baas Bigger met zijn grote aluminium pot vol warme worst en bere. Als ik dát zo ruik maakt honger me verlegen, da' moet je me maag fo me horen... trrr trrr trrr... de hele tijd.

Toen ik kwam had ik het veer genomen alleen dat ik vroeg in de stad kon zijn, vóór zessen. Op het veer zit ik niet, ik blijf staan met mijn bagas' op mijn hoofd. Is mensen moeten me helpen om die baskiet van me hoofd te zakken als ik ben aangekomen. Meer dan twintig handen met dikke bacovevingers... zwaar zwaar zwaar is die mand, ma' ik mag niet jokken, ik verkóóp. Vijftien cent fo een hele hand.

Toen ik klaar was ben ik eerst naar Mis' Amoi gelopen om een pakje losse thee, een beetje rijst, een stuk badzeep, vijf cent pindakaas, twee pakjes sodabeschuit en petroleum fo me moeder te kopen. En ook één watrakan en één lek'tongo voor onderweg. De rest van het bacovegeld had ik in een zakdoek gebonden om het niet te verliezen: een hele gulden plús een tien cent.

De zee is aardig vandaag. Diepblauw van kleur met schuimkopjes als de golven eraan komen ruisen. De Repetir ligt stil op haar linkerzij, snijdt

elegant door het water. Het maakt me blij haar te zeilen, ik houd van dit scheepje. Op haar preekstoel strijken twee zeemeeuwen neer, ze houden me voor een poosje gezelschap. Stijgen vlug op als ze mijn camera zien.

Dolfijnenfamilies maken plezier, ze duiken en spelen onder de boeg door. Glijden sierlijk over de golven als kunstschaatsers op het ijs. Voorzichtig pak ik mijn camera. De wind lacht spottend, stuurt een golf, de boot schrikt. Mijn camera verdwijnt met een plons de diepte in.

Nog twee dagen zeilen naar Bridgetown, met deze wind en voortstuwende golven. Maar als de reis langer duurt is het mij ook wel goed.

Snel snel brengen me voeten me naar Leonsberg. Als ik oom George mis moet ik wachten op een barkas en is de hele dag verloren. Dan gaat de school me fo die dag niet meer zien want als ik te laat kom, als schoolbel al voor de tweede keer heeft geslagen... hmmm uh uh... is tyawtyaw ga ik krijgen. Hoofdmeester heeft fo dat een speciale lat, zo dik als me pols, zó dik is het. Als hij je daarmee geeft weet je niet hoe je moet zitten, kun je bijna niet lopen. En als je moeder ruikt dat meester je heeft geslagen... hmmm uh uh, ai mi boi... ze vraagt niet eens, is tweede portie staat je te wachten.

Je moeder mag je zonder reden slaan als ze hebben wil want zij is je moeder. Je zuster mag ook, als ze groter dan je is. ‘Sla me niet hòr, je bent niet me moeder’. ‘Ik slá je als ik je wil slaan, al ben ik je moeder niet, is ik heb pisiduku fo je gedragen toen je pas pas was komen kijken. Ik slá je, yo vrijpostig beest yo! Sta la' me je slaan! Ik sla je omdat ík het wil.’ En je meester, vanzelf, hij is je meester, dus mág hij je slaan. Is zijn zaak als hij die lat op je wil gebruiken, zijn riem fo je wil trekken om je bil wiep wiep fo je te branden. Hij mag ja, als hij wil. ‘Buk! En hou je jurk strak anders krijg je méér. Je hoort niet nò? Búk, zeg ik! Buk la' me je geven!’ Wiep wiep wiep. Krom gebogen voor de klas zodat alle kinderen je goed kunnen zien. Wiep wiep in 't openbaar, zodat iedereen kan weten wie ze moeten gehoorzamen. Wiep wiep wiep, gebukt onder de hete zon, blote bast, rug en schouders vol striemen. Meester zegt dat je gestolen hebt. Is zíjn napi, zíjn patatten, zíjn cassave die jíj daar geplant hebt: ‘Yo lui beest yo, yo dief yo, ik zal je leren om zo van me te stelen, ik zal je leren... *how come yu have dumplins inne yu soup today?*’

Wat in Badyan dumplin heet is wat wij blomknudru noemen. Wel, eens had me oma blomknudru in okersoep gekookt en juist had ik honger dus heb ik een vrijpostigheid gemaakt en ben zachtjes zachtjes in d'r pot gegaan. Niets anders dan een paar meelballetjes heb ik genomen, ik zweer 't, fo God, alleen dat me maag me niet zou krakelen. Ai mi boi... ai hadyakasa. Vanzelf ben ik niet blijven staan totdat opa me met balata kwam geven. Hurry hurry ben ik na' me huis gegaan. Hoe die boodschap me heeft ingehaald weet ik zelf niet, ma' toen ik thuiskwam stond me moeder al op me te wachten: Tamalenwipi, printasibi, udutiki en fo die dag geen eten omdat ik me eten al bij oma gegeten had, is zo zei me moeder.

Eten was er volop toen tant' Toosje en oom Iwan met bigi sipi waren gekomen. We zagen het schip aan de horizon, maar toen wisten we niet dat zij erop waren.

Ze kregen me moeder d'r bed, oom Iwan en tante Toosje. Me moeder kwam bij ons op ppaya slapen en oma bracht klamboe en kussens van kuikendons, witte lakens en witte slopen zodat oom en tante goed zouden slapen.

Tante Toosje d'r handen zijn ook wit. Is niet bleek zeg ik, ma' wit wit wit als zuurzak van binnen. Tante Toosje zegt ‘die muggen maken me gek, wat een ellende is het hier, en Iwan, waarom heeft dit huis nou geen krò?’ Is kraan wil ze zeggen, da' zegt ze ‘kròn’, is zo praat tant' Toosje. Hollands van d'r is heel anders dan hoe wij het praten. Is kráán is dat ding, da' zegt ze ‘kròn’.

Oma noemde haar ‘mi gowtu, mi lespeki misi-o, mi ochtendschone’. Elke morgen bracht ze brood fo tant' Toosje, gewikkeld in een schone doek en op dat brood smeerde mijn oma fijne boter. Niet zomaar los in haar hand gaf ze het aan tante Toosje, maar op een porseleinen schotel met goudrandje. Een gekookt ei en wat zout erbij. Als oma een gekookt ei fo míj pelt om me hapje fo hapje uit haar hand te laten eten, dan weet ik dat ik jarig ben, dat ik later op de dag een hele kippenbout fo mij alleen ga krijgen om mooi fo me op te eten. Dat is als ik jarig ben.

Oma had suiker, eieren en boter in een prapi door elkaar geklutst met twee lange houten lepels. Gr grk, gr grk, gr grk is zo klutste ze en als

laatste kwam blom, beetje bij beetje totdat alles goed geroerd was. Het leek wel een verjaring en ik mocht toen ze klaar was de roerlepels likken. Het rook naar groot feest toen buiten in de stenen houtskooloven de koek begon te rijzen en iedereen was blij als op owru yari.

Oma zong ‘na mi dei, na mi dei, na mi dei tide’, want haar oudste zoon, oom Iwan, was uit den vreemde weer thuisgekomen. Oma danste en klapte en zong voor tant' Toosje ‘mi moi misi-o, na wi dei, na wi dei, na wi dei tide’. ‘Hm hm’, maakte tant' Toosje haar mond als een lach fo me oma. Keerde toen haar gouden hoofd na' me oom Iwan en zei ‘wat zegt ze nou allemaal? Is het hier altijd zo heet dan, Iwan? Waarom doen die kindertjes nou geen hemdje aan... is dat werkelijk normaal hier, zo'n grote navel? Waar komen die muggen toch in godsnaam vandòn?’

Drie maanden zijn ze gebleven, oom Iwan en tante Toosje. Toen zijn ze weer weggegaan, weggevaren, verdwenen achter de horizon. Oma en ik stonden daarna wekenlang elke namiddag bij Zeepunt om naar zonsondergang te kijken. We wachtten totdat de hemel zich roze en paars en lichtblauw had gekleurd, liepen daarna zwijgend naar huis terug. Ik wenste wel dat ik de zon was, hij moet wel weten wat daar achter hem ligt.

Ik mocht niet mee met oom Iwan en tante Toosje. Me moeder zei lachend ‘la' me kind rustig fo d'r hier, is míjn kind. Mi sa pina saf'safri nanga en.’ Tant' Toosje smeekte ‘je ontneemt dit kind haar kansen, je hebt er zoveel, laat ons je met deze helpen.’ Me moeder zei niets, maakte iets met d'r mond als een lach, wat wilde betekenen: ik heb je niets meer te zeggen, ik ben uitgepraat.

Uitgepraat is de wind. De nacht is donker en dreigend stil, maakt zee en hemel tot één lichaam. Tussen lucht en water is geen zichtbaar verschil.

Eenzaam ligt de Repetir op de golven te dobberen. De rieten mand schommelt zachtjes mee, ik kan er niet tegen. Er liggen nog maar een paar aardvruchten in. Zo'n mand hoort niet aan boord, is meer iets voor thuis in de keuken waar je hem weg kunt schuiven of achter een deurtje kunt bergen wanneer hij je ongemakkelijk is. Hij houdt me wakker, deze baskita, terwijl ik slapen wil.

Misschien is het gebeurd toen ik die baskiet zakte om in oom George z'n boot te gaan, of toen ik water ging krijgen met mijn hand om mijn gezicht een beetje te wassen. Ik weet niet, misschien is het onderweg verloren, op straat en ligt het ergens seisei in het gras. Pas toen ik van school kwam kreeg ik mezelf, maar dan was het al te laat. Ik liep terug naar de steiger bij Landing, de hele weg ging ik zoeken. Mahesh van tant' Batja zocht een schaduwboom om d'r geiten te binden. Is dat is zijn werk als hij van school komt. Ik vroeg hem of hij onderweg een zakdoek gezien had, een domru. Met een hele gulden plus nog kleingeld erin. Aan de steiger lagen bootjes gereed om over te steken. Naar Leonsberg of hogerop. Naar zee gingen ze niet, anders zou ik zeker een boro nemen.

Hoe ver zou het naar Demerara zijn, Willemstad of Bridgetown - Barbados? Ik had het aan juffrouw op school gevraagd, maar ze zei ‘meisje, liever zet je je hoofd om te leren. Bridgetown is niet je affaire, liever maak je je sommen en doe je je best.’

Me moeder wil niet horen. Ze schreeuwt ‘oh, dus je denkt omdat jíj die bacove naar de stad brengt om te verkopen is het geld van jou, kun je ermee doen wat je hebben wilt... wel is goed, wacht maar...’ Wiep wiep wiep ‘yo slechte meid yo, waar is dat geld!’ Wiep wiep ‘ik ga je leren, yo vrijpostig beest yo, yo dief yo, yo moedersverdriet.’ De hele buurt is gerend om te komen kijken. Tant' Batja roept ‘ai ba zus, is genoeg toch zus, straks geef je dat kind een ongeluk.’ Mijn moeder luistert niet, ziet haar kind niet dat kermend als een hond over de grond kruipt. Ze hoort niet hoe ik fo d'r gil ‘nee mama nee, is niet ik heb dat geld genomen mama... whááá... ik verzoek mama, fo God ma, is niet ik... nee mama... ma... ma...’

Masa, nóóó, no masa, no, not me, swear God fo' masa, not me, no masa, please...

Zeewater is zouter dan tranen. Als je op zee bent proef je je tranen niet.

De nacht is vertrokken, de zon reeds verschenen, hij lacht baldadig. In de verte ligt ergens Barbados, ik weet het maar al wat ik zie is zee. Niet binnen, maar buiten in de kuip ben ik gaan liggen zodat ik af en toe om me heen kan kijken, uitkijken voor walvissen, vrachtboten, vissers. Ik

gebruik geen kussen, geen laken. Wil het me niet té gemakkelijk maken, anders val ik misschien in slaap en kan ik niet waken. Ik rol een baddoek tot domru, als steuntje voor mijn hoofd.

Is een domru rol ik van brokokrosi om op mijn hoofd te zetten voordat ik het bekken erop til. Ik ga was ophangen op het achtererf want ik wil er niet bij zijn, kan niet gaan bemoeien in andermans zaken...

‘Kijk pa, is bootgeld van vandaag, ik heb niet veel mensen gevonden om te brengen. Het duurde vandaag echt lang voordat me boot vol was.’ Is zo hoor ik Johnny aan zijn vader zeggen. Dan hoor ik een hele tijd niets. Ik zet het bekken neer en loop stilletjes naar voren. Ik kraak, ik bid dat pa het niet ziet, dat hij vandaag het geld niet zal tellen, ma' hij telt. Johnny haast zich ‘pa ik zeg je eerlijk, ik heb een vijftig cent uit het geld genomen. Er is kermis op Bronsplein en ik dacht la' me Rinia een beetje uitbrengen. Een vijftig cent heb ik van pa genomen, fo die ik mensen op en neer, op en neer met pikin boto breng.’ Mijn hoofd, mijn hele maag draait, ik voel dat dit niet goed zal gaan. Johnny z'n vader is geen lekkere, hoe je hem soms zo rustig rustig voor 'm ziet. Als je hem kwaad maakt krijgt hij één amok fo je, één gevaarlijke ziekte dat het niet mooi meer is. Is niet pas pas blijf ik bij ze. Is sinds die Johnny met me begon te houwen. Is zo lang ken ik Johnny's vader al. Mijn hoofd voelt zwaar alsof bekken er nog op is. Ik hoor hoe pa opspringt en een stoel ondersteboven smijt. Termen als termen, alleen dat. Niets anders dan vuiligheid. Zachtjes zachtjes dat ze me niet zullen horen haast ik mezelf weer naar achterop om die kleren te gaan hangen. Is niet mijn affaire is daar, ik mag niet bemoeien. Maar ik kan ook niet blijven staan, ik kan niet aanzien hoe Johnny vuistslag krijgt.

Onder de kust van Barbados is het water onstuimig. Bungubungu-carrousel. Niet op een autoband maar hoog op de golven hobbelt de Repetir want de zee maakt misère. Slingert mijn boot in het rond alsof ze maar een nietig speeltje is. Ik wenste wel dat ik weer dichtbij was van Waterkant en vraag me af wat in hemelsnaam in me hoofd is gekomen, waarom ik steeds weer weg moet, steeds moet vertrekken. Waarom laat ik de zee niet waar hij is.

Is pas pas dat me hele hebben en houwen daar is gerampeneerd omdat wind z'n bruya kreeg en het water begon te rijzen alsof het zijn kookpunt had bereikt. Eén vóór, of het water was tot in de hemel gestegen, zó erg... Erger zelfs, mensen dak was op straat, huisbinnenste lag op het erf te drijven. Bomen kaal gewaaid, takken gebroken. Dat wil zeggen als ze nog stevigheid hadden om overeind te staan. Als luciferstokjes! Hele hele koninklijke palm moest van z'n hoogte zakken en buigen als onderdaan totdat hij niet meer kón en onderuit ging, brap, over straat. Ma' is niet dat wil ik hier zeggen. Is niet dat.

Waterkant ligt vier zeildagen achter me, vóór me ligt Bridgetown - Barbados. Wat ging ik daar ook alweer zoeken dan? Je denkt la' je een beetje fo je gaan wandelen, la' je hoofd rustig zijn. Ma' is niet uitgaan moet je uitgaan als je je hoofd wilt rusten. Is thuis blijven moet je thuisblijven. Een houwer nemen, wieden tot je hoofd leeg is, eelt op je handen, zon op je rug, krasimira tussen je tenen. Is zo deden ze, terwijl meester ze moeilijk maakte: Tyap tyap tyap met hun houwer, is dát... hoofd van je blijft nergens!

Ayaaa, ik moet die mensen van me gaan zien als ik terug ben. Het veer nemen naar de overkant, naar Kawna, om ze te gaan groeten. Is van dáár zijn die mensen van me, dus is daar moet ik gaan, laat zeewind me hoofd fo me waaien. Da' wat doe ik hier dan, onder de kust van Barbados. Wind van Commewijne zou goed fo me zijn. Als je stil bent kun je daar de zee horen roepen.

Als die keer toen Johnny en ik hand in hand stonden te luisteren, hij was net vierentwintig. Hurry hurry was ik achter hem aangerend toen hij naar Zeepunt liep om te gaan kijken naar het water, naar de horizon, naar dansende dolfijnen. Ik dacht, is dolfijnen ziet Johnny van me zo. Ik keek en keek want het gebeurde vaak dat dolfijnen naar de oever kwamen om met mensen te praten, dus keek ik. Maar dolfijnen zag ik die middag niet. De zon ging langzaam onder en de hemel scheen vuur voordat alles zachtroze en paars en lichtblauw werd.

‘Ik kan niet meer met me vader, Rinia. Ik weet niet hoe je gaat doen, ma' ik... ik kán niet meer.’ Toen is Johnny als Jezus over het water gelopen. Ik geloof dat hij over het water liep... De aarde is niet rond boi, ik zeg je. Waar van de aarde is rond dan, zeg me, waar? Als je zo fo je

loopt door de stad, Wagenwegstraat, Zwartenhovenbrugstraat, Gravenstraat, Waterkant desnoods door naar Highway. Is niet recht rechtdoor moet je gaan? Je zal rondje lopen of je niet goed bij je hoofd bent, laten ze je opsluiten in Wolfenbuttel. Als je wil weten waar rond is, is naar zee moet je gaan. Rond als een cirkel is de zee, zoals het leven rond is. Carrousel draait en draait. Steeds opnieuw, steeds hetzelfde. En als je wil weten hoe klein kléín is moet je jezelf brengen naar zee. Is dán ga je weten wat klein is. Klein als je dáár bent, nietig klein. Alleen water, niets dan water om je hoofd mee te wassen. ‘Afro Mama, wasi mi ede dan!’

Zon neemt kans, hij leert niet, hij lijkt op me. Goed en wel is hij waar hij is... in plaats van rustig rustig voor 'm daar te blijven stralen, dichtbij van God, gaat hij zakken, wil hij vertrekken. Zon wás er vandaag maar hij ging onherroepelijk onder, een stipje flitsend groen licht. Tussen de roze, paarse en blauwe vegen op hemeldoek zie ik Johnny opstijgen tussen de wolken. Ik denk dat het Johnny is die net als Jezus opstijgt tussen de wolken. Hoger en hoger stijgt Johnny, onbereikbaar ver, zo ver als Jezus, misschien verder. Zo ver van me weg is hij.

Zee en hemel liggen in elkaars armen, de wind zingt zoetjes ‘ik ga slapen ik ben moe, ik sluit mijn beide ogen toe’, dus val ik in slaap. Op een waterbestendig matras in een frisse lakenzak op een comfortabel zeiljacht.

Zij lagen op houten vlonders, bevuild met mensenmorserij, zelfs geen stro, geen doeken... lang geleden, lang lang geleden. Onder deze zelfde hemel, in deze zelfde Atlantische zee, totdat ze de riviermond hadden bereikt. Is dan pas kropen ze uit bootbuik naar boven in godskleed terwijl grietjebie zorgeloos toekeek, zittend op masthoogte, vrolijk fluitend. Ai, is lang geleden ja... is lang geleden ma' hoor nò...

De wind fluistert dat hogerop de rivier in korjaalbuik meisjes krioelen, temidden van goud, zilver en diamant... jonge meisjes. Ik hoor ze werken fo gratis. Ik hoor ze komen van China, Korea, van een van die plaatsen achter de horizon. Ik weet niet hòr, wind zegt soms zomaar dingens dus laat hem maar waaien. Ai, bacoveplukkers ook ja, werken ook fo gratis, fo gratis gratis! Is geen fosten tori vertel ik hier, is nu nu, is net hier, is pas pas. Fo God, ze werken fo gratis! ‘Al maandenlang’ zegt me buurman, hij

is óók bacoveplukker en hij vindt ‘is een schande’. Da' zijn vrouwen gewraakt, ze zijn gaan staken. Ze willen nooit meer eten, nooit meer werken fo gratis! Ik weet niet hòr, me buurman zegt soms zomaar dingens met z'n mond. Hij lijkt een beetje op me opa, buurman van me, hij heeft óók een Hekkie. ‘Aing aing aing’, vaker dan het beest te vreten krijgt, uur of geen uur. Ma' verleden toen ik 's morgens in me bed lag te wachten op Hekkie z'n kermen was het stil. Ik hoorde niets dan stilte. Ik vroeg later ‘tan... buurman, ik hoor Hekkie van je niet meer blaffen deze dagen.’ Komt buurman me zeggen ‘die beestenhond, zo een moer. Zeker was hij moe van z'n leven. Hij is in zijn eigen ketting gecrepeerd.’

Kettinggerammel, fonfon, werken fo gratis, ‘ik ga je bast fo je zwepen yo luie hond yo...’ Wat wilde ik ook alweer zeggen dan, mijn grijze hoofd vergeet vlug deze dagen en het zeewater is zouter dan tranen. Ik was mijn gezicht ermee en groet Bridgetown - Barbados ‘odi odi-o, na di mi doro mi de bari yu wan odi’, zoals mijn grootmoeder me dat heeft geleerd.

Pelikanen tjoppen vergeten visrestjes weg uit vissermansboot, het strand ligt te schitteren onder een strakblauwe hemel. In de verte dobbert een rieten mandje de baai uit naar zee.

De zon is vrolijk. Hij schaterlacht.

Vriendje

In de bundel die hing over tante Nolda's schouder waren schoolkleren, huiskleren, jockeys en een paar slippers. Ook een pyjama, baddoek, tandenschuier en doosje zeep, want ik ging om te blijven. Tante Nolda bracht me naar het jongensinternaat, meer dan twee kilometer lopen vanaf de hoofdweg. Over een zandpad dwars door het dichte groen. Miljoenen gele vlinders die met ons meegingen. Alsof dit een vrolijke parade, een gezellig uitje was.

Tante Nolda liep niet snel maar ze hijgde. Ik volgde zonder moeite haar pas. Vriendje was rustig, ik had een zakdoek over zijn kooi gehangen dus zag hij niet waar we gingen. Ik zei hem ‘je hoeft niet bang te zijn, dit is de weg naar het internaat. We zullen zien of ze je gaan laten blijven. Als ze nee zeggen... wel, ik weet niet waar we dán moeten gaan.’ Ik sprak nooit hardop met Vriendje. Ik sprak met hem in mijn hoofd zodat niemand me kon horen, niemand zou zeggen ‘Bernardo heeft z'n verstand verloren, Nardo's hoofd werkt niet normaal.’

‘Dit zijn z'n kleren.’ Tante Nolda gaf de bundel aan leidster Davids. ‘Ik heb alles van hem erin gezet want hij gaat bij mij niet meer kunnen blijven. Bijna zeven jaar heb ik hem gehouden terwijl zijn moeder lekkertjes voor d'r wandelt in het buitenland. Het is mooi geweest, ik heb ook mijn kruis hoor, ik kan hem niet langer houden. Hij is geen slecht kind, begrijpt u me goed, maar een jongen van bijna dertien, terwijl ik meisjes heb in mijn huis... hm, is vrágen om problemen. Hij mag me af en toe komen zien, owru yari, kerstfeest... Méér ga ik echt niet voor hem kunnen doen.’

Leidster Davids keek niet naar tante Nolda, niet naar mij, maar naar de kooi die ik even op de vloer had neergezet. ‘We houden hier geen dieren’, zei ze, ‘ik zal het morgen met de staf bespreken. Maar ik fo me wéét dat de directeur geen dieren wil.’ Vriendje zat doodstil op zijn stok te zweten. Ik kon aan hem zien dat hij zich zorgen maakte, zich afvroeg

‘waar moet ik gaan als niemand me wil.’

Tante Nolda vertrok, ze zei ‘je ziet 't, je tante heeft je naar een goeie plaats gebracht dus ga geen problemen voor jezelf zoeken. Een jongen van bijna dertien die niet netjes op internaat kan blijven is zó op straat.’ Toen legde ze haar hand voor een ogenblik op mijn schouder, bij wijze van groet en afscheidszoen.

De directeur wreef over zijn enorme bami-roti-rijst-met-bruine-bonen-buik en zei dat het okee was. Dat hij het ‘voor déze keer’ door de vingers zou zien, zolang ik me maar wist te gedragen. Ik boog mijn hoofd en knikte ‘ja meneer’. Jongens liepen langs met hark en schoffel alsof ze bedrijvig waren. Alleen één jongen bleef op afstand van ons staan.

Later hoorde ik ‘het is Tyoko die door de Lieve Zusters was gevonden in iemands bakadyari. Vastgebonden met een hondenketting aan een boom’. De Lieve Zusters hadden hem eerst gehouden. Later weer weggestuurd, ze beweerden ‘hij is een Satanskind, wij godlievende mensen kunnen niet voor zo iemand zorgen.’ Daarna ging Tyoko van hand tot hand: LPI, politie, kinderhuis, cel. De jongens waarschuwden me ‘bemoei niet met hem, blijf uit z'n buurt want met Tyoko weet je nooit hoe laat het is.’

Ik sliep met kleine Brian en Tyoko en nog drie andere jongens op één kamer. Iedereen had zijn eigen bed en een kleine kast. Daarin deed ik mijn bundel en dingen die ik gevonden had zoals mijn aansteker, een magneetje, een springveer, een stuk pvc-pijp en een lege kogelhuls die als goud glom wanneer ik hem opwreef. Brian had twee boeken, het ene heette *Wij en de wereld*, het andere ging over God. Sommige jongens hadden sigaretten. En één jongen had zelfs een pennenmes dat in het handvat verdween wanneer je erop drukte. Iedereen had iets van hemzelf, alleen Tyoko had niets anders dan zijn kleren. Hij bemoeide met niemand, maar soms lachte hij naar me of naar iets in mijn buurt. Een keer toen het leek alsof zijn gezicht weer lachte, vroeg ik hem ‘hé Tyoko, wil je mijn kogelhuisje zien?’ Hij leunde tegen de muur met de handen in zijn zakken, bleef lachen. Maar hij zei helemaal niets. Ik deed een paar stappen naar hem toe. Toen pas merkte ik dat hij niet náár me keek maar

door me heen en ik zag dat het wit van zijn starende ogen rood was doorlopen. Voorzichtig nam ik mijn stappen terug.

Vriendjes kooi hing aan een haak buiten op de overloop, vlak onder het dak. Hij vond het goed. Ik kon 't aan hem zien. Hij zat rustig voor 'm te tjirpen, dronk zijn water, at zijn eten. Vriendje dacht ‘onderdak blijft onderdak, of het nu bij tante Nolda is of op internaat’. Wat dat betreft is Vriendje van me niet moeilijk en gauw tevreden. Nooit heb ik een probleem met hem.

Het internaat was schoon, we kregen voldoende te eten. En er waren leidsters bij die aardig waren. Ze brachten fruit voor ons mee van huis, lieten ons 's middags langer buiten spelen.

Zo erg als Soro - eigenlijk heet ze Mathilda Sorgsaam, maar we noemden haar stilletjes Soro - was er geen. ‘Oh, dus jij bent die nieuwe... Wel, la' me je direct beginnen te zeggen en knoop het stevig in je oren, deze leidster die ze Mathilda Esmeralda Beatrice Sorgsaam noemen, neemt geen énkele mars van geen énkele straatjongen, heb je gehoord... want is straatjongens zijn jullie, niets anders, goed-fo-niets-stukjes-vuiligheid, want goeie jongens ga je niet hier vinden. Maar enfin... denk niet dat je bij mij zomaar klaarkomt. Ik waarschuw je - hoe heet je ook alweer - blijf uit mijn buurt en kom nooit bij me klikken. Je kunt gaan, ik heb je zo al genoeg gezegd.’

Door de week kwam de schoolbus ons halen. Iedereen ging naar school, alleen Tyoko niet meer. Meester had hem eens gezegd ‘ik weet niet waarom je op school komt, wat moet ik je leren. Je kop is te stom voor één twee drie en a b c.’ De hele klas had gelachen terwijl Tyoko daar voor het bord stond met een stompje krijt in zijn hand. Op zijn gezicht die plastieken lach en er was rood in het wit van zijn ogen dat roder en roder en roder werd. Niet één, maar alle vier banden van meesters auto had hij djap djap djap doorgesneden. Het had in de krant gestaan: ‘Jongen van internaat boorde meester z'n band’, dus wilde geen andere school Tyoko nog hebben. Sindsdien liep hij 's morgens in z'n eentje rond op het plein van internaat.

Op zaterdagmiddag speelden we bal, 's zondags was er een kerkdienst, af en toe was er een feti. Dan werd er links rechts kofu geslagen,

soms was het een beetje erger dan dat: stokken met spijkerpunt, verroest stuk zink, brokobatra... Waar je maar mee vechten kon. De leidsters schreeuwden op afstand ‘jullie zullen elkaar doodmaken als jullie dat willen. Ik ga me niet druk om jullie maken, ik heb nog kinderen thuis om te verzorgen. Meldt me als jullie uitgevochten zijn.’ Ook de maan kon het niet schelen of we nu speelden of vochten. Ze straalde er niet minder om, hing vol aan de hemel toe te kijken, terwijl straathonden jankten alsof het aan onze kant van het hoge spijlenhek een soort slachthuis was.

Een slachthuis was het niet, ook al moest de directeur regelmatig een jongen manieren leren. ‘Sommige jongens’, zei hij, ‘zijn hardleers... als die jongen die ze Tyoko noemen, maar ik zal hem léren.’ Ik weet niet wat Tyoko die dag had gedaan, hij kon het me niet vertellen, zó dik waren zijn lippen. Zelfs Soro schudde haar hoofd en zuchtte ‘ai ba... na libisma pikin toch man.’

Drie dagen lang kon Tyoko niet opstaan, dag en nacht lag hij te staren naar het plafond. Als ik opstond in het donker om te gaan plassen, een beetje water drinken, zag ik hoe hij stillag op zijn rug, zijn handen om de randen van het bed geklemd. ‘Tyoko... Tyoko...’, riep ik zachtjes, ‘wil je ook een beetje water?’ Maar zoals altijd bleef hij stil, hij zei geen woord. Ik fluisterde, bang dat Soro me zou horen. Ze hoorde. Ze hoorde altijd. ‘Wie heeft de dúrf om nog wakker te zijn, èh? Wie durft daar z'n smoel open te maken? Heb ik het goed gehoord?’

Op een keer lag kleine Brian in zijn bed te huilen. Hij moest plassen maar durfde niet alleen te gaan. Niemand van ons had het lef hem te brengen want die avond deed directeur zélf de nachtdienst. ‘Ga nò, gá als je moet plassen, niets gaat er met je gebeuren’, moedigden we hem fluisterend aan. Brian ging niet. Hij heeft die nacht in zijn bed geplast. 's Morgens kwam Soro van directeur overnemen: ‘Wat voor smerigheid ruik ik hier, èh... Brian, is jij bent 't nò... mijn God jongen, jij bent het ja, yo varken.’ Aan z'n oren trok ze hem, smeet hem tegen het bed. ‘Vandaag ga je nergens heb je gehoord, yo vies ding yo. Schoolbus mag zonder jou vertrekken, het wordt tijd dat je plasje-kleren leert wassen, yo plasje-vent... Ga een bekken en zeep in het washok halen. Snél! En voordat je terugkomt maak je eerst een halte bij de directeur.’ Brian beefde op zijn potloodbenen. Trok zijn hoofd nog verder zijn smalle schouders in. Zijn

rug gebogen alsof hij iets droeg dat hem te zwaar was. Zijn pas slepend als die van een stokoude man. ‘Ai, is jouw beurt vandaag, je gaat tyaw-tyaw krijgen. Kis' i moi yu, is net goed fo je’, hadden wij jongens altijd de gewoonte elkaar te treiteren wanneer er iemand een pak rammel kreeg. We lachten niet om kleine Brian. Alsof we naar een begrafenis gingen, zo liepen we die morgen, als op loden schoenen. Niemand die bleef kijken, niemand die één woord had gezegd. De hele lange weg naar school was het stil in de bus.

Vriendje had nooit nukken. Hij wist ‘wat je vandaag niet vreet krijg je morgen wéér.’ Hij deed zijn best niet te luidruchtig te fluiten, bleef rustig voor 'm onder het dak van internaat. Soms kon ik zien dat hij zich niet prettig voelde. Alsof er een plotselinge sari zo over hem kwam. Dan zei ik ‘no span boi, eens ga ik je laten vliegen. De lucht in tot hoog in de bomen, la' je de wijde wereld zien’. Dat zei ik natuurlijk nooit hardop. Nooit! Maar ik fo me wist dat Vriendje me kon horen, dat hij me heel goed verstond, dat hij me echt begreep.

De zon was ondergegaan, het was tijd om te gaan baden. De jongens vochten om eerste te zijn. Niet écht vechten bedoel ik, maar preipreifeti. Er kwamen meer en nóg meer jongens bij. De leidsters zaten in de vergaderzaal, ze hadden bespreking. Dat betekent: praten over salaris en busvergoeding, over kortere werktijden en langere vakanties. Over hun kerstpakket en soms over ‘het gedrag van de jongens’ en ‘of ze hun best wel doen’.

‘We gaan naar bespreking’, riepen ze, ‘beginnen jullie te gaan baden en maak geen rotzooi. Als ik rotzooi kom aantreffen... wel, is jullie zaak. Directeur zal na de bespreking zélf ronde lopen en zien wie gehoorzaam was, hadyakasa...’

Vergaderzaal was op afstand van de badkamers. We vochten en lachten en hadden plezier met water en zeep, speelden glijbaantje. Eén van de grote jongens gleed uit, hij zei ‘is Tyoko z'n schuld’, dus nam hij Tyoko in een houdgreep. Ze vochten en deze keer was het geen preiprei. Er werd links en rechts geklapt, geschopt, geduwd en getackeld. Opeens was iedereen in feti met iedereen dus dacht ik: liever schuif ik van hier,

la' me gaan kijken hoe Vriendje het maakt want het is al donker. La' me gaan zien of hij nog genoeg water heeft.

Ik had mijn pyjama al aan, lag rustig op bed toen ik de leidsters hoorde schreeuwen, de directeur bulderen, daarna begon er iemand te gillen... te gillen... te gillen. Ik deed alsof ik sliep toen de jongens naar de kamer kwamen. Iedereen was stil, alleen Tyoko huilde de hele nacht.

Pas de volgende morgen zag ik op zijn rug de striemen. Hij kwam op me af, bleef vlak voor me staan, zijn ogen rood, zijn gezicht alsof het van steen was. Hij zei ‘als ik je krijg boi... ik sla je dood. Beter ga je van hier, yu dagu yu. Is jij bent de directeur gaan zeggen. Als ik je krijg jongen... is liever kom je na school niet meer hier.’ Ik rilde, had hem nog nooit zoveel woorden horen zeggen, ik zweette, stotterde ‘nee Tyoko, ik was het niet, niemand heb ik geroepen, ik zweer 't voor je, kwenten kokobe, is niet ik.’ Tyoko's ogen werden nog roder, zijn gezicht een gruwelijk masker. Hij siste ‘als je goed bij je hoofd bent kom je na school niet meer hier.’

Na rusttijd moesten we eerst huiswerk maken. Daarna mochten we naar buiten gaan. Ik draalde, dacht: liever blijf ik uit Tyoko z'n buurt. Sommige jongens speelden bal op het erf. Anderen renden zomaar rond. Een paar jongens moesten gras wieden voor straf of misschien niet voor straf maar gewoon omdat leidster het zei. Tyoko zag ik nergens dus dacht ik: ai, nu kan ik wel even naar buiten. La' me Vriendje water gaan geven. Ik had ook een stukje papaya voor 'm.

Ik zakte net van de stoel waarop ik was gaan staan om de kooi vanonder het dak weg te nemen. Vriendje fladderde met zijn vleugels van blijdschap of misschien uit voorgevoel. Op een afstand stond Tyoko naar ons te kijken. Hij had iets in zijn hand, ik kon niet zien wat het was maar sprong van de stoel, zette de kooi neer en begon te rennen. Ik voelde een steen vlak bij mijn hoofd zuchten maar hij raakte me niet. Wel zeven, negen, dertien rondjes rende ik om het internaat heen met Tyoko op de hielen maar hij kon me niet krijgen. Ik keek om en zag hoe hij stenen begon te gooien tegen de ramen, een stok nam, links rechts om zich heen sloeg en schreeuwde als krab'dagu. Alle jongens maakten zich uit de voeten. Leidsters gilden dat Tyoko een hebi had, takru winti had

gekregen. Tyoko hield niet op, was niet te stoppen. Niemand durfde in zijn buurt te gaan. Hij stond alleen daar tussen de scherven glas, vlakbij Vriendje. Struikelde bijna over de kooi. Hij schreeuwde harder, vloekte vuile termen. Het was alsof hij een vreselijke ziekte kreeg. Ik wou hem stoppen dus gilde ik ‘Tyokóóó... ik ben hier, kom me krijgen.’ Tyoko kwam niet. Hij greep de stoel waarop ik gestaan had. Hief hem omhoog en... brap! Met een harde slag kwam de stoel neer, één poot was gebroken.

Glasscherven en veren werden pas de volgende dag opgeruimd.

Tussen weg en weesgegroet

Bruinrood zand. Roodbruin in de regentijd. Riolen lopen over, de kraters in het wegdek lijken spiegels. De weg naar Faya Gron. Sommige dagen is hij lang, andere dagen langer.

Passagiers - grijs of grijzend - zijn stilletjes of zacht mompelend ingestapt. Zij was de laatste. De witte stoppaal bleef eenzaam achter.

Het getreiter met de remmen begon direct, gevolgd door een klaagzang van kreunen en zuchtrefrein. In de spiegel, halsreikend hoog, gluur ik naar haar. Van boven is ze in het wit. Van beneden in donkerblauw, strak gespannen over de heupen tot vlak boven de knieën.

Toen was dat strak gespannen wijd en plooiend tot ver óver de knie. Wit van boven was nog witter en begon hoger: een linnen doek over het hoofd. Er werd gesoeurd. Nu zijn ze allemaal mevrouw, met of zonder ring. Deze draagt geen ring. Zouden ze nog steeds op maandag langs de banken gaan en nagels veroordelen? Zijn er nog steeds houten linialen met snijdende randen? Lopen ze, net als toen, 's morgens de vlaggenparade? Daarna het volkslied, het Onze Vader, een weesgegroet en tot slot de opmars naar de lokalen?

Schokkenbrekers schrikken, ruggen krampen. Het linkervoorwiel raakt bijna vast. Moddertranen besmeuren raampjes en voorruit. Mechanische armpjes kunnen hun werk niet aan. De voorruit blijft wazig. Vermoeide ogen dwalen af: niet één maar twéé knoopjes van boven staan open. Minstens tien centimeter boven haar knie is onbedekt.

‘Kom naar voren Hansje. Ja hier, voor het bord... Haal onmiddellijk die zoom uit je rok. Nú Hansje! Nu meteen!’

Woedende remmen. De passagiers schrikken op uit hun sluimer.

Toen schrokken ze ook op uit hun sluimerende sleur van psalmen en

verzen. En allemaal keken ze toe. Ademnood voorin de klas, ademnood tot helemaal achterin. Gebogen hoofden, stille gebaren: In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest... De houten liniaal was meedogenloos. Knikkende knieën onder een slordige zoom.

Trillende knieën tegen de handrem, schokken en slingeren, zuchten en kreunen. De weg naar Faya Gron is kastijding zonder einde. De spiegel biecht haar zenuwplekje: het rechterooglid trilt onophoudelijk. Zou ze Maria heten?

Toen heetten ze allemaal Maria, die gezegenden onder de vrouwen. Nóóit Sara. Ik vond Sara juist zo'n mooie naam toen. Mooier dan Hansje, aardiger dan Maria. Honderd weesgegroetjes in hemelsblauw krioelden op gelinieerd wit. Waarom ook alweer? Houten liniaal. Niet alleen op maandag.

De remmen lijden. Niet alleen uit noodzaak. Haar kaken trekken misnoegd naar beneden. De spiegel zegt dat ze zo wel erg lelijk is.

Toen waren ze ook allemaal lelijk. Grimmig. De scherpe pijnscheut van toen speelt opnieuw een tiranniek spel met mijn vingers. Ze zijn niet meer lang en mager, maar kort en stevig. Geen Hansje-handen meer. Wel Hansje-nagels. Ik verbrijzel de herinnering tot mijn knokkels er wit van worden.

Het stuurwiel geeft niet mee. Het gaspedaal wel. Een steelse blik in de spiegel. Die zegt nu dat ze niet van gemene geintjes houdt. Zou ze dan toch geen Maria heten?

Roestige zinkplaten op verveloze houten palen: de tweede stopplaats. Traag en moeizaam wordt er uitgestapt. De plek naast haar komt vrij. Ze schuift door. Haar hoofd zoekt aarzelend steun tegen het raam. Ze bedenkt zich. Te laat! Geschokt grijpt ze naar haar hoofd, haar linkeroor. Vuur in haar ogen. IJs om haar mond. Zou de spiegel barsten? Passagiers - zonder witblauw uniform maar met hetzelfde trekken van de onderkaak - zuchten nu hardop. Geroezemoes.

Het geroezemoes in de klas omdat Hansje haperde bij psalm 6 vers 2: ‘O Heer straf mij niet in Uw toorn en kastijd mij niet in Uw grimmig-

heid...' Hetzelfde gebaar. Oók naar het linkeroor. De achterkant van soeurs hand. Handen als zoutpilaren. Zijn ze er inmiddels, die Sara heten? De spiegel is aardig in zijn oordeel over haar handen. Ze omklemmen alweer de handvatten. Haar hoofd - kaarsrecht omhoog - trotseert nu iedere ondersteuning.

> 'Hoofd omhoog Hansje.' Pets. 'Hoofd omhoog!' Pets. 'Rechte schouders, rechte rug! Omhoog Hansje! Omhoog... omhoog... omhoog!' Pets, pets, pets. Hoofd dat kaatsebalt op het houten tafelblad. Drup... drup... drup. Nattigheid doet vies met blauwe krassen op gelinieerd wit. Duizend weesgegroetjes na schooltijd. Vingers van rubber. Nattigheid op het tafelblad, nattigheid op pijnlijke Hansje-handen.

Nattigheid op het stuurwiel. 'Vervloekt!' Opnieuw een verstolen blik in de spiegel. Vochtige ogen ontmoeten vochtige ogen. Houden elkaar onvergeeflijk lang vast. Ademnood voorin de bus. Ademnood tot helemaal achterin. Haar hoofd - nu zonder het trekken van de kaken, zonder het trillen van de oogleden - zoekt voor de laatste maal steun tegen het raam. Bevreesde blik achterom. Dan een stil gebaar: In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.

Blaka Nene

De baby huilt zonder tussenpozen. Zijn moeder loopt met snelle pas de loopplank af. ‘Valt niet mee hè mammie?’ glimlacht de oude bootsman. Ze passeert hem zonder te groeten, de lippen stijf op elkaar. De wind is zuinig, de zon ongenadig. Zijn stralen weerkaatsen oogverblindend in de autospiegels op het dek. Geronk en getoeter, verstikkende uitlaatgassen. Mensen schreeuwen om elkaar te kunnen verstaan, alleen de achtcilinder diesels worden gehoord. Pk-monsters hijgen hun onverdraaglijke adem in bezwete gezichten. Een oorverdovend ‘pfon’ en het veer vertrekt.

Op een omgekeerde houten kist gaat de jonge moeder zitten. Pa-è wurmt zich tussen de mensen door, stapt over manden en kratten, hij verkoopt puntzakjes warme pinda, ‘vijf cent een kleine, tien cent een grote... of wil juffrouw twee?’ Juffrouw wil niet, schudt kort het hoofd. Haar baby gilt zonder ophouden alsof hij boeboelaas heeft gezien. Pluimvee worstelt stuiptrekkend op de vibrerende vloer, de poten aan elkaar gebonden. Een jonge snoepventer stapt er luid roepend overheen. ‘Bubbelgum, pepermunt, lollypop!’ Om zijn nek hangt aan een riempje een platte kartonnen snoepdoos. Ze kijkt er niet naar. De jongen geeft niet op, gaat pal voor haar staan. ‘Lonka-toffee, suikerzoentje, chocola... wat wil juffrouw hebben?’ Haar blik glijdt traag langs de doos, dan verder omlaag. De jongen maakt onmiddellijk haast. De baby blèrt hem na zonder adempauze, neemt het op tegen dieselgeronk.

‘Misschien heeft hij honger’, wordt er weer eens gevraagd. Met rechte rug zit baby's moeder als Cleopatra op haar houten troon, blik strak op het voordek met auto's en bromfietsen.

‘De zon is peper vandaag. Zeker heeft baby het warm’, probeert tevergeefs een andere moeder. Baby's stem zwelt aan alsof hij zeggen wil ‘mens, liever bemoei je niet.’ De rivier wordt smaller, Waterkant kleiner. Meerzorg komt dichterbij.

‘La' me je zeggen, mi lespeki pikin uma, deze kleine mensen... baya...

ze komen van ver. Misschien was zijn reis vermoeiend, misschien moet hij een beetje wennen. Práát met 'm dan... hij is toch een jongen? Ik kan hóren dat hij een jongen is. Praat met 'm mi gudu, laat hij weten dat hij welkom is. Mek' a sabi taki na dyaso na en tanpresi. Praat met hem dan me lieve, je moet een beetje tot hem práten', verspilt bigisma haar wijsheid aan dovemansoren. Zucht daarna hoofdschuddend en zegt niets meer.

De oude bootsman blaast driemaal op de scheepshoorn. Zijn hulpje tettert - handen als toeter voor de mond - 'uitstappen mensen! Meerzorg dya! Uitstappen!' Niemand die op hem let. De mensen haastten zich al voordat het sein was gegeven de loopplank af, behalve de moeder met haar baby. Als laatste staat zij op, vertrekt zonder een glimp naar de vriendelijk knikkende bootsman. Om haar ene arm een volle boodschappentas, in de andere haar baby die nog maar watrawatra is.

Ze had me een wollen mutsje opgedaan, mijn moeder, voetjes in gebreide sokjes gestoken en me in diklap gewikkeld omdat de zon juist die dag ijskoude stralen scheen. We gingen met lantibus naar Heiligenweg om het veer te nemen waarmee we de rivier overstaken op weg naar moesje op Fort Nieuw-Amsterdam.

Moesje had klaargestaan. Had me gretig uit de armen van mijn moeder genomen en me tegen haar enorme boezem gesust: 'Ehèh, so wan sten fu di a de sowan pikin noti. Goedemorgen mi preisani. Yu afo d' e winsi yu wan reti kumara. Ehèh... da' luku en gi mi dan, so wan bunbun pisi waarde, sowan moi pisi porselein. Je komt bij moesje blijven nò me schatje?' vroeg mijn overgrootmoeder. 'Ga je dan lief voor moesje zijn, ga je mooi fo je bij moesje blijven?'

Als door haar woorden betoverd, vertelde moesje me later, had ik naar haar opgekeken en het krijsen eindelijk gestaakt. Om mijn mond was een trekje dat leek op een eerste lach.

Ik heb moesje nooit gevraagd of mijn moeder eerst een hapje had gegeten, iets had gedronken, voordat ze weer naar huis vertrok. Of ze geprobeerd had me ook eens naar háár te laten lachen. Of ze me nog één keer had opgepakt. Het kon gewoon niet anders dan dat mijn moeder hete tranen had gelaten en steeds weer had omgekeken toen ze terugliep

om het veer te gaan pakken en ik bij moesje achterbleef, het kon niet anders, ik wist het zeker. Moeders laten altijd tranen. En ze dralen wanneer ze afscheid moeten nemen van hun kind. Ik heb het moesje nooit gevraagd, moesje hield niet van onderbreking als ze eenmaal op haar praatstoel zat, dus bleef ik stil gekluisterd aan haar lippen en liet me meevoeren naar waar haar verhaal me bracht.

Moesje nam me mee naar de mooiste plekjes. Trouwde me met knappe prinsen, liet me wonen in paleizen waar ik dwaalde in geheimzinnige tuinen. Tussen blauweregen, oleander en jasmijn en ze bedacht voor mij duizend-en-één lieve woordjes, mijn moesje, waardoor ik me nu zo goed herinner dat ik als kind gelukkig was en dat zelfs Blaka Nene van me hield. Alleen mij stond ze toe haar jongen op te pakken als ze geworpen had. Vanaf het begin kon ik met Blaka Nene doen wat ik wilde. Ik trok aan haar staart en oren. Liet haar hoog, nog hoger opspringen voordat ik haar bonyo gaf.

We leefden vooral buiten, moesje en ik, in de schaduw van ondro-oso. We verpakten pinda in puntzakjes en regelden manya, sapotille en bacove op een tafeltje voor wie kopen wou. Achterop groeiden sinaasappel, grapefruit en pompelmoes. We plukten mandenvol voor tant' Sita die op de markt verkocht.

Moesje kookte op houtskool onder het huis want de keuken boven had geen stoof en ook geen waterkraan. Wel een wasbak waarin we 's morgens schuimende tandpasta spuugden nadat er geschuierd was. Zat moesje onder het huis rijst uit te lezen, groenten te snijden, vis in moten te kappen, dan tekende ik met een hark mozaïeken in het zand, ongeduldig wachtend totdat het eten klaar was. Deed ze haar middagdutje in de hangmat, dan speelde ik dyompofutu of schopsteentje met de buurkinderen op straat. Pas als siksiyuru en kikkers hun kelen schraapten, hun snaren stemden, en de schemer ons maande peren aan te draaien, klommen we gebaad en wel de trap op naar boven.

Daar was nóg schoner dan beneden. Er stonden weinig meubels. Een bankstel dat van ouderdom kraakte maar volgens moesje nog lang niet versleten was. Een driepoot met glanzendroze fineertafelblad waarop een bolvormige fles in een gehaakt plastieken netje. Daarin stonden

bloemen. Ook van plastiek. Ze leken jaar in jaar uit bijna nieuw want iedere zaterdag werden ze gewassen. Onder het vaasje lag een kleedje. Gehaakt van heel dun draad dat de allure van zijde had. Het was plastiek. Ook dat ging des zaterdags in een sopje, evenals het geborduurde laken dat op de eettafel lag en het vloerkleedje dat moesje 'tapijt' noemde. De lampenkappen werden dagelijks afgestoft, het waren er maar twee. Eén boven de keukentafel, de andere op de staande schemerlamp. Moesje riep altijd voordat ze zelf beneden de was ging doen: '... en vergeet vooral niet, mi ingris'boru, mi switi rowsu, om álle lampenkappen met een stoflap af te nemen, daarna met een vochtige schone doek. Maar eerst de vloer vegen, ja mi gudu, mi sukrusani, mi letikandra.' Alsof ik na weken-, maanden-, jarenlang herhaling ooit nog vergeten kon. Ik had een hekel aan afstoffen, poetsen en bezemen maar was verknocht aan mijn moesje. Het is dáárom dat zij me haar vlijtig meisje noemen kon.

Ik hield van haar korte kroezige vlechtjes die aanvoelden als het kalende vloerkleed in de woonkamer. Haar zachte dunne huid met de fijne rimpels en gadomarki, haar nootmuskaatgeur. De koosnaampjes koesterde ik als kostbare miniatuurtjes. De liedjes en verhaaltjes bewaarde ik in een schrift dat vaak uiteengevallen is, steeds weer aaneengeregen als mamyo.

Tralala bompiyé, ik neem Mayana mee
Dan gaan we samen heen, naar Kofidyompo hé...
Toen ik nog klein was, klein als een pop
Paste mijn moehoesje op
Dat mij geen kwaad gebeuren zou
Mijn liehieve moehoesje trouw...
Tralala bompiyé, ik neem Mayana mee
Dan gaan we samen heen, naar Kofidyompo hé...

Onder het huis - moesje in de hangmat, ik gehurkt ernaast - zocht ik tussen haar haren naar luizen die er nooit waren. Leerde ik wijsheden, liedjes en verhalen: 'Na gridi e meki Anansi e fasi na ini en eigi ttei, mi gudu meisje, mi wan ai karu di mi lobi sote... Heb ik je al verteld, me schatje...'

‘Nee moesje’, haastte ik me altijd onmiddellijk te antwoorden want het maakte me niet uit wát moesje vertelde. En dat ze soms hetzelfde nog eens en nog eens vertelde. Het verveelde me nooit.

Soms vertelde moesje over mijn moeder... toen zíj klein was. Dan had ze een vreemde, stille staar in haar ogen en keek ze langs me heen. Maar lachte haar mond zo breed dat hij bijna haar oren raakte en er fijne plooitjes kwamen bij haar ooghoeken, dan wist ik wat er komen ging: Anansitori!

‘Na bigi ai nanga fufuru e meki Anansi e lasi’, begon moesje haar verhaal altijd met een waarschuwing. Haar ‘pas-op-vinger’ tergend lang omhoog. ‘Want Ba Anansi, me lieve kind...’, zuchtte ze dan overdreven, ‘was heel slim hoor, dat is waar. Maar tevreden was hij niet! Nooit had hij genoeg... Ik weet niet of het waar is, me poppedeine...’ - mijn tenen krulden van ongeduld - ‘ik weet niet of het waar is, maar ik vertel je dit verhaal precies zoals mijn eigen moeder het vroeger aan me verteld heeft.’ Zodra moesje deze zin uitgesproken had, een zin die ze al meer dan duizend maal had herhaald, staakte ik het zoeken naar luizen, ging ik op mijn hurken zitten en haalde de krul uit mijn tenen. Met de knieën onder mijn kin luisterde ik ademloos, mijn hoofd in aanbidding naar moesje opgeheven. Haar gezicht was mijn prentenboek.

Moesje stond moeizaam op, steunde lichtjes op mijn schouders wanneer haar tori voorbij was. De hangmat werd teruggeslagen en samen klommen we de trap op naar boven. Om ons heen klonk schel de muziek van siksiyuru in avondconcert.

Tegen de planken onderkant van ons huis woonden spinnenfamilies die daar hun zijden draden sponnen. Zouden spinnen echt uit Afrika komen, vroeg ik me stilletjes af. Waarom zijn mensenmoeders niet als spinnenmoeders? Waarom spinnen ze voor hun kinderen geen web? En wat gebeurt er met ons huis als moesje er niet meer is... blijf ik dan alleen of komt mijn moeder me halen?

Mijn moeder kwam wel eens een dagje. Niet zo vaak, maar ze kwam. Soms met een vriend, meestal alleen.

Die keer was ze alleen. Moesje stuurde ons samen om een boodschap. ‘Ga fo me kijken of oom Leo er al is. Zeg aan oom Leo moesje lust botrofisi. Laat hij fo moesje sturen als hij botrofisi gevangen heeft.’ We gingen. Ik wilde haar hand vasthouden. ‘Nee!’ beet ze me toe, ‘doe niet als een klein kind. Hier op pranasi zijn bijna geen auto's dus begin te lopen. Ga kijken of oom Leo er al is.’ Ik holde vooruit, verlegenheid maakte me sneller. Ik nam het pad langs de kerk naar de rivier.

‘Hij is er’, gilde ik. ‘Mama, oom Leo is er’ en rende naar haar terug.

‘Zeg dat nooit weer, heb je gehoord, nóóit weer. Ik heet geen mama, je bent gek nò... Je weet toch dat ik Shirley heet’, siste ze en keek schichtig om zich heen. Niemand had ons gehoord behalve de zon die wreedaardig lachte en tingifowru die als haantje zijn plaats op de kerktoren genomen had. Op de oever stal een scharrelaar onbeschaamd visrestjes voor haar jongen. Zwijgend liepen we terug, twee meisjes in huisjurk op tiptip, het haar in vlechten, bungelend op de rug.

Mijn moeder bleef langer bij ons, want moesje was ziek.

‘Zal ik voor moesje zingen’, vroeg ik en drukte mijn hoofd verloren tegen moesjes hals. ‘Wil moesje een liedje horen’, smeekte ik, ‘zal ik zingen “Tralala bompiyé” of “Omaatje lief”?’

‘Ga van hier meisje, zie je niet dat moesje ziek is? Ga naar beneden, hark het erf, doe wat!’ snauwde mijn moeder en hief haar handen in radeloosheid omhoog, greep haar haren: ‘Mijn God, mijn Vader, hoe ga ik doen?’ Mijn moeder hoefde niets te doen, moesje werd beter.

Blaka Nene lag haar jong te likken in de schaduw onder het huis toen moesje drie dagen later zelf de trap afliep naar buiten. Alsof ze nooit was ziek geweest.

Mijn moeder ging, maar kwam daarna vaker. Soms voor een week, één keer zelfs langer. Toen bleef ze bijna een maand. Ze luisterde wanneer moesje verhalen vertelde en zong wel eens mee. 's Morgens vlocht zíj mijn haren. Liep halverwege met me mee naar school. Speelde ik 's middags schuiltje of makokketje met de buurkinderen, dan stond ze naar ons te kijken. Wenkte me stiekem: ‘shhh, ze schuilen dáár.’

Op een keer nam ze me mee uit naar de stad. Naar de Waterkant, Palmentuin, Soda Fountain... Het leek wel of ik Doornroosje, Sneeuw-

witje, een prinsesje was. Ik droeg een jurk van lichtblauwe crêpe de Chine. Geen slippers maar schoen met sok. Mijn haren gevet met kastroli om de krullen in pijpen te houden. In mijn mandje lag een geborduurd zakdoekje. ‘Voor moimoi, niet om te gebruiken. Natuurlijk niet! Dameszakdoekjes máák je niet vies’, had mijn moeder bestraffend uitgeroepen voordat ze icecream van mijn wangen veegde. Daarna was het alsof er een boze fee was langsgegaan, gemeenweg met haar stok had gezwaaid, want er zat een vlek op mijn uitgaansjurk.

‘Hiervan hou ik niet toch’, siste mijn moeder. ‘Je neemt dat kind uit, je denkt la' je dat kind een beetje uitnemen... eenmaal is ze je kind... Dan moet je nog erbij morserij komen opruimen. Kijk een mars hier... Sakasaka! De pest heb ik aan plakkerige morserij.’ Ze hield me veel te hard vast onder mijn arm, trok me haastig mee naar het toilet. ‘Sakasaka!’ riep ze weer, want de kraan was zonder water. Ik moest plassen, kon het niet ophouden. De pot was stuk. ‘Dus hiervan hou ik niet toch. Hiervan hou ik niet.’

Mijn moeder liep Soda Fountain uit. Maakte een pas of wat naar rechts. Bedacht zich. Nam de passen terug. Bedacht zich nog eens. Ik struikelde over haar haast, schraapte mijn knieën op het trottoir. Langs ons schoot een hond de weg over. Ik zag hem niet, maar hoorde hem janken. Later niet meer. Tussen ons en de hond hield een auto stil. De chauffeur stapte uit en hielp me op de achterbank. Mijn moeder ging voorin. Stilletjes keek ik uit het autoraam. Ik zag het hondje liggen. Het was zo klein en mager. Ik vroeg me af waar zijn moeder kon zijn. Ik had willen vragen ‘zijn mensenmoeders als hondenmoeders? Worden ze vals als je een hand naar hun kind uitsteekt?’

We reden naar schone toiletten en gedekte tafels. Mijn moeder veranderde op slag in een sprookjeskoningin. Alles werd goed en mijn moeder fleurde als fayalobi, als opo rowsu en lady of winds.

Met lichte danspasjes holde ze haar zon achterna. Ving hem in haar witte sluier waarna ze van blijdschap een traantje liet. Daarna walste ze statig weg om voor altijd samen met hem te gaan schijnen. Ik strooide glitters en pastelsnippers voor hen uit en mijn moeder straalde en straalde en straalde. De hele wereld kon zien dat ze één met de zon geworden was.

Wind en het water zongen zacht een duet toen moesje en ik met het veer overstaken om weer huiswaarts te gaan. Ik probeerde mee te neuriën, maar het wijsje bleef vastzitten in mijn hart. ‘Je moet het je moeder niet kwalijk nemen, mi gudu’, zei moesje en streelde mijn hoofd. ‘Je moeder is nu getrouwd en kinderen krijgen is vrij... Misschien kan ze nu gelukkig zijn want vergeet niet me kind... het leven was voor je moeder geen malligheid.’

Tien jaar zou ik worden, dus gaf moesje een feestje. Er hingen ballonnen en slingers van vliegerpapier, de geluidsboxen schalden. Meer dan vijftig kinderen vierden feest onder ons huis. Mijn moeder was er. De hele dag was ze in de weer.

‘Neem’, zei ze nadat het feest gevierd was, vlak voordat ik naar bed zou gaan. ‘Toen je baby was had ik niet om je te geven, daarom geef ik je nu.’ Ik pakte het kleine pakje aan maar gaf het meteen aan moesje. Moesje pakte het uit. In de palm van haar hand odeurde ze het gouden speldje met zwart glimmend kraaltje. Pinde het toen op de kraag van mijn slaapjurk vast.

‘Mi pikin’, zei moesje, maar het leek alsof ze het niet tegen mij had. ‘Mi uma pikin, luister goed naar je moesje. No luku na baka, san pasa pasa kaba. Draag je speldje me kind, je moeder heeft je gegeven. Speciaal fo jou heeft ze dit stukje waarde gekocht...’

Mijn moeder bleef die avond bij ons slapen. Zij op ppaya in de woonkamer, ik bij mijn moesje in bed.

Ze was alweer weken geleden vertrokken toen ik op een morgen door moesje werd gewekt. ‘Iya lesi misi... is mooi geweest. Tijd om op te staan en lakens uit te schudden...’

De lucht was blauw als altijd. De zon niet heter dan anders. Blaka Nene speelde eerst als normaal met de andere honden op het erf. De lampenkappen waren gedaan, het huis geveegd en gedweild, de tuin aangeharkt.

De geur van stoofpot plaagde mijn maag, maar het gerammel met deksels en potten was niet bij ons. Moesje had fluisterend geroepen ‘brooddag me schat... neem de brooddoek... ga verse puntjes halen me

kind’. Ze lag in haar hangmat toen ik terugkwam van de winkel. Ze zong niet, had niets te vertellen.

‘Zal ik voor moesje kammen dan?’ De hangmat hing stil stil stil. Blaka Nene was ernaartoe geslopen. Legde zich eronder neer, kop op haar poten. Doelloos liepen de andere honden op het erf rond totdat er plotseling een begon te janken. Langgerekt en schril, zonder dat er iemand langsging, zonder dat er een hagedis voorbijzoefde om naar te blaffen. Blaka Nene richtte waakzaam haar kop op, klaagde zachtjes. Zwiepte traag met haar staart alsof ze iets weg wilde jagen dat maar hardnekkig bij haar bleef rondcirkelen en zich niet weg liet slaan.

Er lag geen blad om op te harken. Ik gebruikte de hark om ermee in de takken te slaan. Aarzelend keek ik naar de hangmat. Moesje kon het niet verdragen wanneer bomen werden gerost. Harder sloeg ik, woest schudde ik aan de takken. Kersen lagen groen en verspild op de grond.

‘Zal ik plantjes sproeien voor moesje? De grond is heet en droog, droog droog. Zal ik een emmer met water vullen? Wil moesje dat ik bloemen natmaak dan?’

Verderop speelden buurkinderen op straat. Toen riepen moeders dat het tijd was om te baden. Nog steeds hing de hangmat zwaar. Blaka Nene lag er niet meer onder. Ik wist niet eens wanneer ze vandaar was gegaan.

‘Het wordt al donker moesje, zal ik gaan baden?’ Weer geen antwoord, dus ging ik maar. Het laatste blauw werd uit de lucht gezogen. In een oogwenk was het licht aan de dag ontsnapt.

We hebben moesje in het wit begraven. Temidden van veldbloemen achter de sluis van Fort Nieuw-Amsterdam.

‘Ik zoek het beste voor je’, zei mijn moeder. ‘Het beste voor jou is niet bij mij. Ik ga je naar een tante van je sturen. Ze heet Josta dus moet je tant' Josta zeggen. Ze is een lieve vrouw, ik ben zo blij dat ze je wil.’ Een koffer vol groenten en fruit, warme vis, pontaya en manya op zuur werd ingepakt voor ‘die lieve tant' Josta, zo'n schat van een vrouw, zo'n goedheid’. Als een opzegversje zei mijn moeder me voor: ‘Wees lief voor tante Josta... beleefd praten... niet hardhorend zijn.’ Ik vroeg me af wie er voor

ons huis zou zorgen. En voor Blaka Nene, voor de andere honden. ‘Heeft tant' Josta een groot erf’, had ik willen vragen, ‘heeft ze ook een Blaka Nene onder haar huis?’ Ik vroeg niets.

Mijn moeder deed me een mooie jurk aan, draaide pijpenkrullen in mijn haar. Op de kraag van mijn jurk pinde ze het gouden speldje en op mijn nieuwe zakdoek druppelde ze Pompeia-odeur. Odeur achter mijn oren, odeur in mijn hals en ‘dat alles goed voor je mag gaan hoor meisje’.

Het vliegtuig steeg op met mij achter een beslagen raampje. In de diepte zag ik wel honderd, duizend zakdoeken zwaaien. Ik wist niet welke van mijn moeder was.

Rouwbeklag

Van krutu-oso ben ik gekomen. Laatste oordeel na zoveel slepende jaren. Zijne Hoogheid in zijn heiligdom. Neerkijkend op mij vanuit zijn hemel. Gezeten op zijn heilige troon alsof hijzelf God was: ‘Wat voor moeder bent u, èh... wát voor moeder. Vrouwen als u moeten geen kinderen krijgen, kinderen zijn niet voor vrouwen als u.’

Ai mijn kind, het lot doet met mensen. Maar mensen zélf... zíj doen méér. Ik ben naar het water gekomen om tot je te praten. Switsopi heb ik voor je meegebracht. Misschien dat de rivier het voor je wil meenemen wanneer hij zo dadelijk afzakt naar yandawe. Misschien dat je me dan kunt vergeven. Ik vergeef jou ook, mijn kind...

Je was mooi nadat de blauwrode vlekken van je lichaam waren weggetrokken. Je huid niet grauwzwart of bleekzwart maar negerzwart als je vader. Hij was een trotse man, onbuigbaar en sterk gelijk de koningspalm die kaarsrecht overeind blijft staan in weer en wind, zijn wortels onwrikbaar in de grond geschoten. En toch werd hij neergeveld. Genageld aan een kruis van hout dat hij zelf gekapt had. Te schande gezet, gefolterd op de plaats waar een vorstin thans versteend over het water staart, waar kanonnen nu zwijgen. Zijn gekerm nog steeds hoorbaar in de lange donkere nachten van mofoyari. Voor wie wil horen, want het is alweer vergetelijk lang geleden. Meer dan twintig-, tweehonderd-, tweedúízend jaren al.

Naakt hing je vader daar, gekruisigd om hetgeen hij had verkondigd. Omdat hij gevaar voor de florerende natie was en bovendien tégen. Weer hing hij dapper zijn leed te dragen en dat van de anderen ook, totdat hij van de pijn bezweek. In drommen waren de mensen toegestroomd om schaamteloos naar hem te komen kijken. Dus richtte hij tot hen zijn laatste woord. ‘Neem en eet!’, precies deze woorden. Met zijn laatste kracht rukte hij zich toen het hart uit en wierp het de mensen toe. Lang bleef zijn karkas daar hangen zodat iedereen zou zien en schrikken, voor

altijd weten wie baas is. Later hebben ze je vader toch maar weggehaald vanwege de stank en krioelende vliegen, en zodat het zou lijken of de plaats van vuil was verschoond. Mensen kwamen me vertellen dat het overschot in de rivier is geworpen, daar zijn kermen ondragelijk bleef doorklinken in de stad, dwars door het oerwoud, langs de met bloed doordrenkte plantagegronden en weerom, naar het hart van de stad. Dus ben ik gaan zoeken, je vader gaan roepen toen ik bovenwaarts was en wind me aan de hand had genomen. Ze hielden me tegen, omhelsden me, je vaders familie. Gaven me uit krabasi te drinken en wasten mijn hoofd, mijn gezicht.

Ik kom niet graag naar de Waterkant omdat ik hier nog steeds de stille stem van je vader kan horen zuchten in de wind, ‘ai mi wenke-o, mi bun misi-o... dan wat zo heb jíj gedaan, wát!’ Ze hebben me gezegd dat ik je vader van die stenen plaats daar moet wegroepen, zodat zijn geest rustig kan zijn en ikzelf kan vergeten. Alsof ik vergeten wil, mijn kind. Hoe zou ik jou - doornenkroon die mijn hoofd en mijn hart doorboorde - ooit kunnen vergeten dan? Niet omdat wind zwijgt vandaag, is wind vergeten. En de rivier die aldoor maar oevers wast houdt nooit op te fluisteren ‘wat heb jíj gedaan, wat heb jíj gedaan, wat heb jíj gedaan...’ Neem dan, mijn kind. Deze switi sopi heb ik voor jou gebracht.

Stilte bleef zwaar om het huis hangen. Was niet te verdrijven door kermen van barensnood. Bedwelmende geur van muskietenkaars. Benauwende duisternis achter dichte ramen, toegeschoven gordijnen. Wind die zijn dodelijke adem over je uitblies, maar je was gekomen om te leven. Dus verwijderden ze de streng die zich om je hals had vastgesnoerd. Ik riep je naam zodat je me zou horen, bij me zou blijven. Je bléef. De hele buurt liep uit alsof er een koningszoon was geboren. Ze brachten verse cacaoblokjes mee die ik sterk moest drinken omdat dit goed voor bobimerki zou zijn. En ook bladeren voor onder je hoofd om je goed en rustig te laten slapen... en nog méér bladeren: batotobita om als thee te drinken, vermengd met pedreku. Yarakopi en aneisiwiwiri waarmee ik me reinigen moest: stomend heet zitbad. Kruiddamp die opsteeg uit de emaillen pot. Mijn schroeiende binnenhuid pijnlijk als een open wond. Dan hoe dan kon ik niet schoon worden, bleef het bloed

onafwasbaar kleven aan mijn huid... Niet eens in een kribbe, maar op de harde vloer ben je geboren. Ze zeiden dat op de vloer beter was, dat het záák was de grond onder mijn voeten te voelen, daar ik anders niet meer zou weten of ik er nog wel was in die dagen waarin zoveel, té veel werd weggenomen: je trots en moraal, je kra...

Ze zeggen dat ik je links liet liggen. Dat je als een hond behandeld werd, dus ben ik naar hier gekomen om met je te praten, je te vertellen mijn jongen, ik zorgde goed voor Bruno, waste zijn soro. Haalde sika voor hem weg, gaf hem dagelijks te eten. Als ik van mijn werk thuiskwam stond hij uitgelaten op me te wachten. Keek me recht aan, blafte begroetend, sprong speels om me heen terwijl jij vanuit je schuilhoek - voor altijd zwijgend - die andere wereld in zat te staren.

Niemand die me wist te vertellen hoe ik je kon bereiken, hoe ik met je moest leven. Geneesheren, geestelijken, zielendokters, lukuman, obyaman, bonuman, geen drempel die me te hoog was. Geen afstand was me ooit te ver...

Je wilde maar niet in de wereld komen. Voorzag je? Hadden de schoten je afgeschrikt? Vrouw Hille zei dat het erf misschien iets had dat niet wilde rusten. Ze heeft me toen met regenwater gebaad, me gewassen met wiwiri fu lusu a bere... mangrasi verzocht, aarde aanbeden en haar eerbiedig besprenkeld met het water dat de hemel gegeven had. Daarna ben je geboren mijn kind en we hebben dankbaar de grond gevoed en opnieuw water gesprenkeld uit kalebas. Engelachtig was je en zo in stille tederheid dat mijn hart huilde, er pijn van deed. Ze zeggen dat zo het teken van liefde is.

Kinderogen moeten stralen als de sterren die zijn aangestoken om voor mensen te schijnen. Maar de lichtjes in jouw ogen leken voortdurend gedoofd. Onbeweeglijk lag je tussen het schone goed, sliep niet, scheen dag en nacht slapend wakker. Alsof jijzelf je engelbewaarder was. Ik bleef naar je zoeken mijn jongen, maar kon je niet vinden. En die stilte in jou vond zich ook een weg in mij.

Vrouw Hille kwam weer, om naar je te kijken. Deze keer zei ze dat het

jouw eigen mandi was, maar ze wist niet waarom en ze wist niet hoe en waarmee we je goed konden stemmen. Ik dacht dit ligt misschien wel aan mij... door míjn schuld, door míjn schuld, door mijn grote schuld, en wierp mezelf smekend aan de voeten van moederbeeld maar ook zij gaf geen antwoord. Lachte haar geluidloze stenen lach. Verder en verder dwaalde je weg. Toch bleef je in de buurt van mijn hart, dus zocht ik verder, beklom hoge stoepen, zakte mezelf met gebogen hoofd en allemaal zeiden ze 'geduld mevrouw, het komt wel goed hoor, gaat u maar rustig weer naar huis.' Levenloos stil zat je te staren vanachter een bank, vanonder een bed of tafel. Zonder te zien keek je langs alles en iedereen het onbekende in.

Een lekkers voor dokter... Een doos zijden zakdoeken voor dominee... Een baskiet bij tinpasi waarin redi switsopi, bruin bier en jenever, amandelorgeade en nog meer kostbaarheden tussen rood en wit katoen... Kruisjes geslagen. Wierook en witte kaarsen gebrand, zeven. Eén voor iedere dag die ik hoopvol aanbad maar er veranderde niets. De zon die als altijd bemoedigend opkwam, maar avond aan avond onherroepelijk onderging.

Je vader ging bovenwaarts, naar zijn mensen maar ook zij konden niet helpen. Zeiden dat het misschien een kunu was die als je niet uitkeek de hele familie zou ruïneren. Liever hadden ze hun mond geslagen, hun woorden teruggenomen. Je vader werd nog eens en nóg eens en opnieuw verraden. Door groene mannen opgehaald. Een ander soort groen dan dat van de bomen. Die hadden je vader toen zien komen, zien schuilen achter de biribiri, overleven op insecten en vruchten van de palm. Nu zagen ze hem gaan, hadden kruinschuddend toegekeken, die machtige, imposante bomen. Ze hadden gezwegen omdat het erop leek dat wind zou gaan spreken. Wind zei niets, zuchtte wat. En ook de muren rond die plaats daar bleven onvergeeflijk stil, barstten niet uit de voegen toen ze zagen wat stond te gebeuren. Uil kraste hartverscheurende sokopsalmen en in de straten hielden honden rouwbeklag...

Je zusters werden bang voor alles wat groen was. Voor het bosschage achter ons huis, voor de grauwgroene schimmen die vanaf de vroege avond dode straten controleerden. Bang voor jou wanneer je brulde als

een woedend beest, jezelf in de armen beet, je haar uittrok zodat buren begonnen te fluisteren over straf en schuld, over famirimansani... Over de onbegrijpelijke liefde van God die weet wat Hij doet, die weet hoeveel een mens kan dragen.

Maar in die dagen scheen Gods weegschaal juist omgeslagen. Haast iedereen vluchtte weg, bloed bleef achter. Droogde onuitwisbaar op. Je zusters werden nóg banger, ook Bruno. Hij kwam niet in je buurt wanneer je zo begon te grommen en bijten, zelfs niet als je alleen maar kwijlde. Baby die je was voor altijd, je lichaam dat jou ontgroeide. Haast niet meer leek op dat van een kind. Vrouw Hille kon het niet langer verdragen, kon niet meer op je passen, dus sloot ik je op in huis wanneer ik ging werken, hopend op zegen van boven. Slechts donder brak uit de hemel los. Huiswaar door jou kapotgesmeten en stukgeslagen. Geen kom, geen schotel bleef heel. Ik masseerde je geteisterde lijf met hoepelolie. Kamde de korsten uit je haren wanneer je sliep, zong wiegeliedjes met droge mond, bad zonder woorden maar God wou niet horen. En die andere goden zeiden ‘komt u over een maand weer terug.’

Er was kermis op Bronsplein, ik ging met je zusters. Ik dacht, laat ik ze uitbrengen, laat er in hun leven ook een dag vrolijkheid zijn. Ik kleedde ze aan, alle vier parweri. Ik vond dat zusters als één moesten zijn. We gingen te voet, dwars door de stad, trotseerden de hete namiddagzon. Ladesmastraat, Timmermanstraat... De galmende klokken van de Sint Rosakerk... Zweet dat plotseling koud werd op mijn rug, kou in mijn handen. ‘Luiden die klokken dan voor altijd om mij?’

Met loden schoenen stond ik mijn angst de grond in te trappen. Liet mijn meisjes rijden op carrousel, in een cadeauton graaien, aan touwtjes trekken en torens omverwerpen. Ik kocht ze schaafijs en popcorn en suikerzoete wolken. Die in de lucht waren zwaar en grijs, lieten de hemel geen stukje blauw, joegen ons veel te vroeg weer naar huis. Gemenelandsweg, Zwartenhovenbrugstraat... Voortjagende klokken van de Sint Rosakerk...

De manyaboom wierp zijn schaduw over het erf en over het huis. Wind waaide zijn zwoele bries zodat je kalm in slaap viel op het achterbalkon

waar ik je had vastgezet. Alleen dáár was er niets dat je kon breken, niets waar jij je aan kon bezeren. Ik had je gevoed voordat we gingen en dacht dat we konden gaan met rustig hart voor een uurtje of twee, drie, niet langer.

Waren het de klokken die je zo ruw wakker maakten dat je als een beest werd opgeschrikt? Of was het door de opdoemende duisternis op de nog klaarlichte dag, de hemel die zijn gewicht ondraaglijk vond worden. Zijn lading losliet, oorverdovend liet neerstorten. Schrikbarend kabaal op het zinken dak...

Je zusters en ik schuilden niet voor de regen. De kerkklokken hadden weer geluid, bléven luiden in mijn borst, in mijn hoofd. ‘Om mij, om míj... ze luiden om mij!’

Ons erf was als kermis op Bronsplein, zó waren de mensen in drommen toegestroomd om schaamteloos naar je te komen kijken. ‘Néém dan... éét nò’, had ik ze toe willen schreeuwen. Maar God, dit was het lichaam van míjn zoon... Opengekrabd en opengereten. Bloedrode striemen op je schouders, je armen, je rug. Het koord waaraan jij vastzat... verstrengeld... je nek... En allemaal sloegen ze de handen voor het gezicht, sloten oogluikend de ogen en zwegen... Ze zwégen! Ook wind zei niets en zuchtte wat. Je zusters wendden het hoofd af, wasten hun hoofd, hun handen met het water dat God zelf had gegeven. Leefden toen verder, gingen door met hun leven van alledag...

Alleen de hond... alleen híj hield rouwbeklag.

In naam van God en obya

Het was de rouwdag van Jezus Christus. Als in een stoet liepen de mensen langs ziekenhuis Zorg en Hoop, waar ik in de auto zat te wachten. Ik had ze zien gaan - vooral vrouwen - in witte en zwarte kleren. Ze waren op weg naar de avondmis.

'Het is toch beter dat je niet meegaat', had Rudy besloten, 'misschien moet je Tilly voorlopig laten totdat alles voorbij is.' Hij was uitgestapt, ik was alleen achtergebleven. Had eerst witte jurken geteld, toen de zwarte. Daarna de hoeden. En de ramen van het hospitaal. Dat ene uur bij het ziekenhuis was als de vóórtdurende ochtendmis, jaren geleden. Tilly en ik op geverniste houten banken naast onze moeders. Zeurende magen, gevouwen handen. Hoofdpijn van te strak gevlochten haar. We zogen op Hacks, op Halls of pepermunt. Onze ogen nog brandend van slaap.

Ze hebben Boyke op Rusthof begraven. Een zaterdagmiddag, toen de zon al uitgestreden was. De dag was stil, ik had de buren zien gaan in witte en zwarte kleren. Met hoed of kanten doek. Rudy ging alleen en deze keer had hij niets hoeven zeggen. Ik vond het zelf ook beter niet mee te gaan. Ze hadden kransen van witte roosjes, witte anjers en witte orchideeën. Er waren geen kransen van kotomisi, afrikaantjes of tienuurklokjes bij.

> 'Tante Mara... tante Mara... Boyke heeft fo jou geplukt, tante Mara.' In een borrelglaasje had ik ze geschikt, die feestelijke trottoirbloemen, de sprieten gras en de monkimonkikersi-takjes die hij van mijn haag had geplukt. Zijn puddingwangen had ik bedolven onder kusjes en ik had hem met gesuikerde kokossnippers en maïzenakoekjes of bigifutu beloond.

De stoet was door de buurt getrokken. Vanuit de Somariastraat zigzaggend door al die korte zandweggetjes aan de Franchepanestraat. Van

l'Hermitage naar de Brokopondolaan, toen linksaf naar de Coppenamestraat. Ze waren ook langs mijn huis gekomen. Ik had de stilte horen passeren en dacht: Boyke was altijd zo opgewekt, heel anders dan Rudy. Die was niet thuisgekomen na de begrafenis. Ik zou het begrepen hebben als hij met Tilly was meegegaan. Hij was aan de Watermolenstraat... 'Er waren veel mensen', kwam hij de volgende dag vertellen. Met gebogen hoofd - handen in de zakken - liep hij van bloembak naar bloembak en weer terug. Hij zei dat Tilly zich goed had gehouden. En dat hij trots geweest was op haar. Ik had niet naar hem opgekeken, was doorgegaan het wied uit de grond te trekken. Hij is zonder adyosi weggegaan.

Tilly was een stralende aanstaande moeder en ik had met haar meegefleurd. We gingen samen op consultatie, hadden samen luiers en hemdjes gekocht, namen opgeschreven. Het tweedehands wiegje had zij bekleed, ik had het geverfd. In de babykamer hing ik de gordijnen die zij had genaaid.

Toen Boyke werd geboren was ik bij haar. Van mij kreeg hij zijn tweede naam. Ik was ingelukkig dat Tilly dit kind had, ik kon er geen krijgen. Mijn hart liep over toen ze vroeg 'Mara, wil jij Boykes peetmoeder zijn?'

In onze buurt waar iedereen alles weet van iedereen, was er niemand die het niet had geweten. En iedereen had er wel eens zijn woordje over gezegd, maar ik was doof voor praatjes, babylach draaide mijn hoofd ondersteboven. Ik hield van Boyke als van een eigen kind. Rudy ook. Ik zag het aan de manier waarop hij naar het ventje had gekeken. Hem over zijn dunne haren streelde, zijn vingers, zijn tenen telde en hem welkom heette. 'Dag lieve Boyke-man van mij'. Het was alsof confetti zachtjes op me regende. Alsof de sterren hun licht straalden op mij. Ik had me tegen Rudy aangevlijd en hem toegefluisterd 'dit jongetje is ook een beetje van jou en mij.'

Tilly en ik zaten aan de keukentafel, de avond voordat Boyke gedoopt werd. We hadden stukken pondkoek en broodjes kaas met fijne boter voor de doopvisite in folie verpakt. Buiten klonk zachtjes het roepen van een uil uit de dyamunboom, de bladeren ruisten. De keukenklok tikte

langzaam zijn ritme, Boyke sliep. We snoepten van de koekresten en dronken uit een koba hete cacao.

‘Weet je dat ik sinds mijn tienerjaren niet meer in de kerk kom’, zei ik afwezig, voorzichtig nippend aan de vrolijk gekleurde emaillen kom. ‘Die harde banken, dat lange preken... het verbieden en het dreigen... de kerkplicht. En nu ga ik tóch, na zoveel jaren, omdat ik zo verschrikkelijk graag moeder wil zijn.’ Ik praatte maar door zodat ik Tilly niet hoorde zwijgen. Kamrawenke zat stil op de wand, hij hield een vlieg in de gaten. Ik zuchtte en zei ‘tussen jou en mij Tilly, kan het vast nooit meer stuk. Al die jaren sinds de fröbelschool... en nu onze Boyke. Ik hou toch zo ontzettend veel van hem.’ Tilly had niets gezegd, had in haar cacao geroerd zonder ervan te drinken. Had haar koba voorzichtig weggeschoven en pas toen had ik gemerkt dat de stilte te lang duurde om goed te zijn. Geen slok had ik meer kunnen nemen, had mijn handen samengeknepen. Alsof daartussen het geluk lag dat ik vasthouden moest. ‘Vind je dat ik te vaak bij je ben?’ Het was me plotseling opgevallen dat de wijzers veel te traag tikten. Dat er iets mis was met de keukenklok. ‘Je kunt het me gerust zeggen Tilly, ik begrijp best dat je soms alleen wilt zijn met je baby’, hield ik me moedig. Tilly zei niets en het had geleken alsof de wijzers het niet zouden volhouden de stilte nóg langer weg te tikken. Dat ze uit balans zouden raken en terstond zouden neervallen op de keukenvloer. De stilte was zwaar en ondraaglijk geworden zoals tiri soms zijn kan. Toen had ze eindelijk haar lippen bewogen en het aan me verteld...

Buiten in de dyamun zat de uil nog steeds te roepen. Vroeger waarschuwden onze moeders: ‘Als Uil je naam roept komt Fedi je halen. Uil is een dier om bang voor te zijn.’ Boven de tafel had de plafondventilator sussend gefluisterd. Op de wand lag kamrawenke doodstil te loeren op een vlieg. Hij had geen haast, hij wilde niet verliezen dus was hij voorzichtig. Behoedzaam verschoof ik mijn stoel en stond op.

‘Om hoe laat wil je vertrekken, morgenochtend? Zullen we je om half negen halen? Vind je half negen vroeg genoeg?’

Ik werd peetmoeder zoals we dat hadden afgesproken.

We woonden aan de Somariastraat. Tilly aan het einde, Rudy en ik halverwege. Ze had voor Boyke 's morgens hulp aan huis maar 's middags

wanneer zij langer moest werken, was hij bij mij. Bij mij hing zijn schommel, had hij zijn emmertjes en schepjes, waren zijn zandvormpjes ondergegraven. Op mijn balkon lagen zijn bouwblokken verspreid. Ging ik een dagje uit, naar familie op Saramacca of Commewijne, dan ging hij mee. Ze vond het goed, ook al hadden zij en ik elkaar voortaan minder te zeggen. Rudy en ik zeiden altijd te veel.

De buren noemden Boyke ‘die jongen van Tilly’. Maar even vaak zeiden ze ‘Mara's kind’.

Het was na zo'n familiebezoekje, een zondag, dat koorts in Boyke was gekomen. Ik gaf hem een stroopje, Tilly waste hem met lauw water waarin ze blaw had gedaan. Voor enkele uren verliet de koorts het kleine lichaam, maar keerde de volgende dag heviger terug. Tilly legde een bijbel open in zijn bedje. Ze zei ‘voor de zekerheid’. Ik haalde een dokter en Boyke kreeg een ander stroopje. De geneesheer beloofde: ‘Uw jongen zal morgen vast al iets beter zijn.’

De dag was nog niet ontwaakt toen er iemand uit de straat voor mijn poort stond te roepen ‘klop klop... buurvrouw Mara, kom vlug, Tilly laat je roepen!’ Ik liep niet, ik rénde. In slaapjurk verliet ik mijn huis. Het ging niet beter met Boyke. Koorts speelde een geniepig spel. Ik wou hem meteen naar het ziekenhuis brengen.

‘Nee!’ zei Tilly, ‘hij gaat nergens. Wat hem scheelt is niet normaal. Vannacht heb ik duidelijk Owrukuku horen roepen. Om mijn huis hoorde ik voetstappen gaan. Wat heeft dát te betekenen, Mara?’ riep ze beschuldigend. ‘Waar ben je mee bezig, hij was zondag bij jou. Wát heb je met hem gedaan!’

‘Ik weet niet wat hem scheelt Tilly’, probeerde ik rustig te zijn, ‘zal ik de dokter nog eens laten komen?’ Ik reikte naar Tilly's jongen, mijn peetzoon. Wilde hem over zijn hoofd strijken, maar schrok terug want hij trok met zijn lijf en begon te beven.

Tilly gilde. ‘Dokter? Dokter? Welke dokter! Meisje, ga van hier, donder op, je moet hier niet meer komen. Die dokter van jou zei dat mijn kind vandaag béter zou zijn!’ Ik ging niet naar het werk, bleef de hele morgen op mijn erf onkruid trekken, in de aarde wroeten. Smeekte de hemel mijn Boyke weer goed te laten zijn.

De hele dag, de hele nacht, is Rudy bij Tilly gebleven. ‘Ze heeft iemand nodig’, had hij gezegd en ik vond het goed dat hij ging.

's Morgens had Tilly gebeden, haar handen gevouwen op een bijbel. Ze had een kaars aangestoken en wierook gebrand in huis. In de namiddag had ze haar kind onder de dyamun gebaad omdat men haar zei dat het goed was. Plasjepotje met geblauwd water, koprosensi, een wit stukje brood. Krabasi watra, tak'mofo. Tilly bad om genade maar de wind gaf geen antwoord. Toen haalde ze een pater, op klaarlichte dag, iedereen had kunnen zien dat hij was gekomen. Maar Mati kwam nadat klokje-van-zeven zijn kelkjes had dichtgedaan, nadat kikkers en krekels met koorzang de avond hadden ingeluid. Prapi watra stond klaar, Mama fu Doti werd aangeroepen. Obya hield hebi tegen. Op elk kozijn werd een buideltje neergezet.

Die dag was het stiller dan anders, want het was de rouwdag van Jezus Christus. In de vroege mis werd ode aan Zijn moeder gebracht. Ik kon niet omhoog komen uit de stoel waar ik de hele nacht in had gezeten. In de verte luidde een kerkklok.

Rudy was thuisgekomen om me te halen. ‘Ze zegt dat je moet komen om Boyke te baden. Mensen zeggen dat het fyofyo zou kunnen zijn.’ Ik was niet meegegaan, was als genageld in de stoel blijven zitten. Had naar Rudy gestaard en me afgevraagd of ik hem al eens eerder had ontmoet.

Drie uur namiddag. De zon scheen heet aan de hemel toen ze Boyke naar het ziekenhuis brachten. Pas uren daarna kwam Rudy me halen. ‘Ik heb je nodig Mara, kom alsjeblieft met me mee.’ Samen zijn we naar ziekenhuis Zorg en Hoop gereden, maar toen we er waren zei hij ‘het is toch beter dat je niet meegaat, misschien moet je Tilly voorlopig laten...’

In wit en zwart liepen ze voorbij, vooral vrouwen. Ik staarde ze peinzend na door het autoraam en vroeg me af of hij dit ook aan háár gezegd had vier jaar geleden. Met z'n drieën hadden we bij de doopvont gestaan. Had hij haar gezegd ‘je moet Mara voorlopig laten’, of had hij haar gestuurd om me te vertellen ‘Mara, Boyke is Rudy's kind’?

Halal geslacht

De kippen waren blij hem te zien. Ze interesseerden hém niet. Niets interesseerde hem vanmorgen.

Ze zou vast een andere weg nemen. Vervloekt! Ze zou hier niet meer langslopen, daar was hij vrijwel zeker van. Verdomme! Het had zo goed kunnen zijn. Hij had niet verwacht dat het met haar niet lukken zou.

Meestal lieten ze hem begaan. Strikte hij hen door hun eigen onverzadigbare begeerte, ving hij hen met hun eigen angst. De kippen waren zijn getuigen dat ze uiteindelijk gewillig waren. Dat hij altijd lief voor hen was. Hen troostte in zijn armen wanneer hun bloed de aarde vlekte.

Het was al bij zevenen. Het uur waarop ze langs zou gaan. Zou hij toch even naar voren lopen? Misschien dat ze tóch... Met dit grillige grut kon je het immers nooit weten. Stik! Hij ging niet. Wipte de haken van de rendeuren omhoog om de kippen eruit te laten. Haastig trippelden ze het erf op, renden kriskras alle kanten uit. Hij lette niet op ze, strooide afwezig het graan voor zich uit.

Hij had het niet goed aangepakt. Veel te lang gewacht. Waarom had hij zo godvergeten lang gedraald! Ze was jonger dan de anderen. Veel jonger, dit poppige ding waar hij zo verzot op was geraakt. Bij háár had hij niets willen forceren. Had liever gezien dat ze zelf ook echt wou... hém wou. Mijn God ze was zo gaaf, zo mooi, dat hij om haar was blijven wachten. Haar handen... zachte mollige handen, met een kuiltje onder elke vinger. O God, hij voelde de koorts weer in zijn buik, voelde zijn bloed weer in opstand komen. Misschien liep ze langs, nu, op dit moment, oh... meisje... mijn meisje...

Ze stonden naar hem te loeren, ongeduldig te pikken aan de pijpen van zijn broek. ‘Donder op verdomme! Rot op, vervloekte beesten!’ Het zand stoof op. Kakelend renden ze weg maar waren in een oogwenk weer terug.

Zij bleef helemaal achteraan. Een beetje afgezonderd van de rest. Ze had roodbruine veren. Niet met een paar graankorrels te vangen, dat zag hij zo. Vreemd. Dat ze hem niet eerder was opgevallen. Prachtig vond hij haar, zo met haar kop in de lucht, parmantig tiptippend op witte sokjes.

Munti droeg ook altijd witte sokken. Van die hele korte die maar net boven haar zwarte lakschoenen uitstaken. Ze had niet op- of omgekeken, niets teruggezegd in het begin. Had halsstarrig haar lippen vooruitgestoken. Haar leren schooltas onder de armen op haar rug geklemd. Gekleed in terlenka schooluniform en gekleurde lintjes in het haar, was ze met kordate pas achter haar neus aangestapt. Schattig vond hij dat, die minidametjes die per se vrouw wilden zijn maar nog niet goed wisten hoe. Hij hield van hun opgewekte gekwetter en verlegen gegiechel. Hun geheimzinnige smoezen en gemaakte maniertjes.

Zij had vaak alleen gelopen. ‘Ze doen niet leuk tegen me’, had ze hem eens toevertrouwd. Dat was nadat hij haar eindelijk met een handvol gepofte rijst naar zich toe had durven wenken. Achteloos had ze haar tas op de grond laten vallen en van haar handen kommetjes gemaakt. Stralend had ze naar hem opgekeken voordat ze het lekkers naar haar mond toebracht. Ze had niet de tijd genomen de witte korrels die als een stoppelbaardje om haar mond zaten, weg te likken. Met een gretig ‘hmm hmmm’ had ze telkens en telkens weer met haar tong in haar handen gelepeld. ‘Ik hou van 't hoor, ik hou van 't, zo lekker... hmmm... zó lékker’, had ze met volle mond verklaard. Ze had breed naar hem gelachen. Ze had óók aardig willen zijn, hij wist het zeker dat ze óók aardig had willen zijn. Zo lief en vertrouwd als ze tegen hem aan kon leunen terwijl hij padi strooide in het zand. Hij kon zich niet vergist hebben, hij wist zeker dat hij zich daarin niet had vergist. Ze was toch mee naar achteren gelopen om de kuikens te zien? ‘Zó lief’, had ze steeds weer uitgeroepen terwijl ze de diertjes aaide. ‘Ja’, had hij dan gezucht en geprobeerd haar korte springerige haren glad te strijken. Zachtjes had hij in haar wangen geknepen - alleen haar wangen - en aarzelend over haar schouders en rug gestreeld. Niet met de volle hand. Slechts met de toppen van zijn vingers. Ze wás niet bang geweest. Misschien wat verlegen soms, dat wilde hij best toegeven.

‘Liever ga ik’, zei ze dan kleintjes, ‘schoolbel gaat bijna slaan.’

Ze liep een paar keer op en neer, bewaarde een veilige afstand alsof ze het niet helemaal vertrouwde. Hij lokte haar met padi. Schuifelend kwam ze dichterbij, pikte de korrels uit het zand terwijl ze hem met één oog aan bleef kijken. Stilletjes ging hij door zijn hurken maar voordat hij zijn hand kon uitsteken schoot ze er kakelend vandoor.

Dat had Munti ook gedaan, dichterbij komen. Zo dichtbij dat de talkpoeder op haar hals had geprikkeld in zijn neus. Doodstil was ze blijven staan zodat hij hoopvol zijn handen verder had laten dwalen dan de andere keren. Van haar schouders en rug naar haar billen. Zachtjes had hij daar geknepen. Was opgehouden als ze verlegen werd. Had gewacht totdat ze verder knuste met de kuikens. Dan verder... naar beneden. Ahhh, die goddelijk chocolade dijen onder dat tuttige uniform. Gek hadden ze hem gemaakt, helemaal gek. Toch had hij zich ingehouden. Had haar niet willen afschrikken, niet willen opjagen. Hij had niet verder geknepen. Niet dáár. Had zo traag als het hem lukte zijn vingers in cirkels over haar dijen laten gaan. Toen heel voorzichtig hoger. Naar waar het elastiekje zat waaronder ze nóg zachter en gladder aanvoelde, waardoor het heter werd in zijn hoofd, zijn handen, zijn hele lichaam, totdat het broeide in zijn buik en in zijn kruis. Hij had haar ruw tegen zich aan willen drukken, in haar willen bijten. Hij had het niet gedaan. Terwijl hij zich bijna voelde barsten was hij tot het uiterste toe voorzichtig geweest, had er de tijd voor genomen. De plek waar borsten net om de hoek kwamen kijken was zichtbaar op en neer gegaan. Ze had gehuiverd en gekronkeld in zijn armen. Hij dacht dat hij haar had voelen huiveren en kronkelen in zijn armen... De kuikens die ze met drie tegelijk tegen zich aangedrukt had gehouden, had ze abrupt laten vallen. Piepend waren de beestjes op de vlucht geslagen, maar zij was nog even als versteend blijven staan. ‘Ssst’ had hij toen bij haar oren gefluisterd. ‘Ssst, je gaat van 't houden... ssst.’ Ze had zich losgerukt. Alsof ze plotseling wakker was geschrokken, alsof ze opeens de schoolbel vlakbij haar oren had horen slaan. ‘Dat doe je niet verdomme!’ had hij gesist, ‘dat dóé je niet!’ Meer had hij niet kunnen zeggen. Nood had hem het praten moeilijk gemaakt, dyugudyugu had hem gehouden waar hij was.

Een beetje wankel zat hij op zijn hurken. Padi regende voor hem uit. De andere waren brutaler. Kwamen tot bijna bij zijn hand. Niet een was er bij die zo mooi en trots was als zij. Hij gaf niet op, bleef geduldig wachten. De padi lokte haar terug. Soms hield ze even stil, tippelde dan verder. Hield stil, tippelde weer verder totdat ze vlak vóór hem stond. Toen tilde ze haar kop iets hoger en keek hem hooghartig aan. Voor een ogenblik hield hij zijn adem in. Net als die ene keer. Ze had bij hem gezeten. Ook op haar hurken. Had een hand naar hem uitgestoken om te kunnen aaien over de gele donsjes in zijn schoot. Zou ze écht niet weten, had hij zich verwonderd afgevraagd. Voorzichtig had hij haar hand vastgepakt, hem dichterbij gebracht zodat ze weten zou. Verschrikt had ze naar hem opgekeken, haar hand teruggetrokken en 'pardon' gezegd. Ze kwam niet dichterbij, liep ook niet weg. Stil en trots stond ze daar de situatie op te nemen. Ze nam de tijd. Hij verloor geen seconde. Zijn hand schoot naar haar uit. Vlak onder haar vleugelveren greep hij haar beet. Haar schrik was groot. Hysterie bracht haar tot onophoudelijk kakelen. Wild sloeg ze met haar vleugels op en neer. Hij liet haar niet gaan. Deze keer ontkwam ze hem niet. Ahhh, ze voelde zo warm zo zacht op haar buik. Hij kon haar bloed daar voelen kloppen alsof het een verlangend hijgen was. 'Munti', steunde hij en de geur van pluim en padi maakte dat het nat werd onder zijn armen, in zijn nek en tussen zijn benen. 'Munti! O God meisje... Munti mijn meidje... ahhh... Munti...' Hij hield haar stevig tegen zich aangedrukt, bewoog haar langzaam heen en weer. Net zolang tot haar gekakel stilhield en ze niet wild meer wou zijn. Samen kwamen ze op adem. Zij zachtjes napruilend alsof ze er nog steeds niet helemaal zeker van was dat het goed met haar kwam. Hij met gespitste oren... Had hij de deur van het slachthuis gehoord?

'Twee bestellingen voor negen uur.' Hij schrok vreselijk. Opnieuw ging ze tekeer met haar vleugels. Abrupt liet hij haar vallen. Ze fladderde angstig een meter of twee vooruit voordat haar poten de grond weer raakten en ze ontsnappen kon. 'Zal ik hulp sturen om te vangen?... Ik zal hulp sturen', kwam halverwege het besluit.

Hij wachtte de hulp niet af. Liep zelf naar voren om het mes te halen. Kreeg haar daarna onmiddellijk weer te pakken. Haar angst was zijn gemak, dreef haar blindelings in zijn armen. Ze worstelde tussen zijn

knellende knieën terwijl hij haar stevig vasthield bij de nek. Hij bleef rustig wachten totdat ze niet meer vocht. Draaide toen met allebei zijn handen, zette meer kracht dan werkelijk nodig was. Woede hield zich schuil bij zijn kaken, was als een klem om zijn mond, als gif tussen zijn tanden. ‘Jij kleine rotmeid... jij ellendige verraadster... jij godvergeten ellendige verraadster.’ Toen greep hij het mes uit zijn zak. Nog even trok ze met haar lijf alsof ze zich tot het laatste moment wilde verzetten, alsof ze nog eenmaal ontsnappen wou uit zijn greep.

Haar bloed werd niet dadelijk opgezogen door de aarde. Hij schopte er zand overheen.